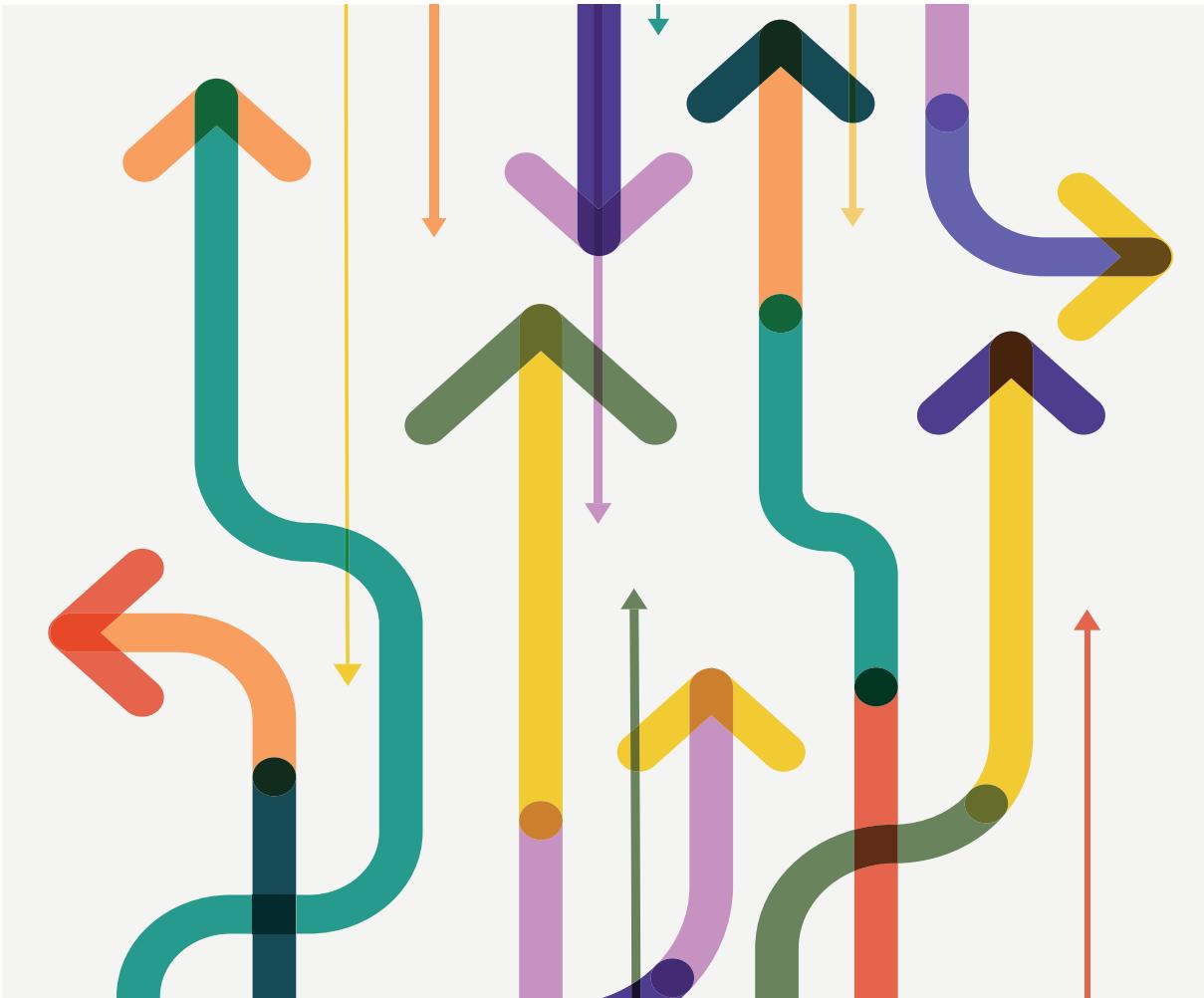

Implemented by
giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

MARRI
Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative

 ICMPD
International Centre for
Migration Policy Development

Unaprjeđenje komunikacije i koordinacije između NRM aktera u MARRI Učesnicama Praktični vodič

Pripremljeno od strane Međunarodnog centra za razvoj migracione politike, Beč – Austrija, unutar okvira Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) Regionalni Projekta Prevencije i borbe protiv trgovine ljudskim bićima na Zapadnom Balkanu - "PaCT", a po nalogu Nemačkog federalnog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ)

Međunarodni centar za razvoj migracione politike | Mart 2022

Autor: Dr. Elena Petreska, ICMPD Program za borbu protiv trgovine ljudima

ICMPD Tim: Sanja Milenković Bojađieva, Melita Gruevska Graham, Ivanka Hainzl, Edgar Federzoni dos Santos, Elena Petreska.

GIZ Team: Michael Samec, Vesna Vujovic Prizmic, Svetlana Zdravkovska, Martin Hiebsch, Jan-Hendrik Dannheisig.

MARRI Tim: Sashko Kocev, Aleksandar Todosiev.

Međunarodni centar za razvoj migracione politike (ICMPD)
Gonzagagasse 1
A-1010 Vienna
Austria
www.icmpd.org

Međunarodni centar za razvoj migracione politike

Sva prava zadržana. Nijedan dio ove publikacije ne može se reproducirati, kopirati ili prenositi u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronski ili mehanički, uključujući fotokopiranje, snimanje ili uz korišćenje bilo kojeg sistema za skladištenje i pronalaženje informacija, bez dozvole vlasnika autorskih prava. Sadržaj ove publikacije može se koristiti za obrazovne i druge nekomercijalne svrhe, pod uslovom da ICMPD bude obaviješten o svrsi upotrebe i da svaka takva upotreba bude praćena navođenjem izvora.

ICMPD garantuje GIZ-u neopoziva, neekskluzivna i prenosiva prava na upotrebu ove publikacije u svim oblastima i područjima, uključujući njeno procesuiranje i prevod i upotrebu u elektronskim medijima. GIZ ima pravo da trećim licima dodjeli jednostavna podkorisnička prava na ovu publikaciju.

Ova publikacija je omogućena uz podršku koju je pružio Regionalni Projekat Prevencije i borbe protiv trgovine ljudskim bićima na Zapadnom Balkanu - "PaCT" koji je sproveo Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit (GIZ), a po nalogu Nemačkog saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ) u saradnji sa Regionalnom inicijativom za migracije, azil i izbjeglice (MARRI).

Sadržaji ove publikacije su jedinstveno vlasništvo ICMPD i ne odražavaju stavove GIZ, BMZ ili MARRI.

Dizajn: 360° Communication Jürgen Henning

Štampa: Datapons DOOEL

Tabela e Përbajtjes

Skraćenice	8
Uvod i osnovne informacije.....	9
O pristupu.....	11
Struktura pristupa	12
Metodologija	13
NRM-i kao sporazumi o saradnji više stejkholdera i njihova specifična uloga u pružanju anti-trafiking odgovora	14
Vertikalni i horizontalni kanali komunikacije između anti-trafiking aktera na nivou MARRI Učesnica	16
Vodeći principi u uspostavljanju kanala komunikacije i saradnje među akterima u borbi protiv trgovine ljudima	17
DIO A: Unaprjeđenje kanala komunikacije i koordinacije na nivou MARRI Učesnica	19
1. Unaprjeđenje koordinacije i saradnje između NRM aktera u postupanju u slučajevima trgovine ljudima	20
1.1. Uspostavljanje multisektorskih platformi i mreža u okviru NRM-a za proaktivnu identifikaciju, upućivanje i pomoć žrtvama trgovine ljudima	21
1.2. Određivanje menadžera slučaja za svaki slučaj	25
1.3. Obezbeđivanje individualnih preporuka	26
1.4. Redovno praćenje slučaja	28
1.5. Jačanje i formalizovanje saradnje sa pružaocima usluga izvan NRM-ova	29
1.6. Propisna zaštita ličnih podataka trafikovanih osoba	31
2. Obezbeđivanje transparentnog, konzistentnog i odgovornog NRM upravljanja	37
2.1. Formiranje struktura na lokalnom nivou u cilju unaprjeđenja funkcionalnosti NRM.....	38
2.2. Uspostavljanje redovnih praksi obavještavanja između lokalnog i centralnog nivoa NRM aktera, kao i u odnosu na anti-trafiking koordinacione strukture	40
2.3. Formalizacija saradnje između NRM članica i drugih anti-trafiking aktera	43
2.4. Uspostavljanje formalne saradnje sa migracionim nosiocima kroz usvajanje standardnih operativnih procedura/protokola	46
2.5. Redovan monitoring i ocjenjivanje rad NRM-a	48
DIO B: Unaprjeđenje komunikacije I koordinacije na transnacionalnom nivou	52
3.1. Uključenje relevantnih aktera u svim stadijumima postupanja u slučajevima trgovine ljudima	53

3.2. Implementacija formalnih i neformalnih procedura/alata za koordinaciju/saradnju	56
3.3. Doprinos transparentnoj, konzistentnoj i odgovornoj TRM upravi.....	59
ANEKSI	60
Aneks 1: TRM kontakt liste MARRI Učesnicima	62
Aneks 2: Obrazac za praćenje slučaja u periodu socijalne inkluzije	73
(reintegracija).....	
Aneks 3: Obrazac Memoranduma o razumijevanju.....	82
Aneks 4: Relevantni pravni okvir o zaštiti podataka	85
Aneks 5: Obrasci izvještavanja i smjernice za prikupljanje i prenos podataka	88
Rječnik pojmova	92
Sekundarno (desk) istraživanje i korišćena literatura	96

Skraćenice

AIP	Agencija za informacije i privatnost (Kosovo*)
AZLP	Agencija za zaštitu ličnih podataka Bosne I Hercegovine
BiH	Bosna I Hercegovina
BMZ	Savezno Ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj
CA	Civilno udruženje
CoE	Savjet Evrope
EC	Evropska komisija
EU	Evropska unija
GIZ	Njemačka korporacija za međunarodnu saradnju
GO	Vladina organizacija
GRETA	Grupa eksperata u akciji protiv trgovine ljudima
ICJ	Međunarodni sud pravde
ICMPD	Međunarodni centar za razvoj migracionih politika
IM	Nezakonite migracije
KRAT	Regionalni anti-trafikinj komitet (Albania)
MARRI	Regionalna inicijativa za migracije, azil I izbjeglice
NAP	Akcioni plan
NATC	Anti-trafikinj koordinator
NATCB	Anti-trafikinj koordinaciono tijelo
NVO	Nevladina organizacija
NRM	Nacionalni mehanizam upućivanja osobe koje su žrtve trgovine ljudima
ODIHR	OSCE Kancelarija za demokratske institucije I ljudska prava
OHCHR	UN Kancelarija visokog komesara za ljudska prava
ONAC	Kancelarija anti-trafikinj koordinatora (Albania)
OSCE	Organizacija za evropske bezbjednost I saradnju
RMT	Regionalni tim za praćenje (BiH)
DPA	Agencija za zaštitu ličnih podataka (Sjeverna Makedonija)
SEE	Jugoistočna evropa
SOP	Standardne operativne procedure
TFITV	Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima (Crna Gora)
TIP	Trgovina osobama
THB	Trgovina ljudima
TRM	Transnacionalni mehanizam upućivanja
UN	Ujednjnjene nacije
UN ESCAP	UN ekonomski I socijalna komisija za Aziju I Pacifik
UNHCR	UN Visoki komesar za izbjeglice
UNODC	UN Kancelarija za drogue I criminal
VoT	Žrtve trgovine ljudskim bićima

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Uvod i osnovne informacije

U cilju obezbjeđivanja sveobuhvatne i efikasne podrške i zaštite trafikovanim licima, iskustvo je pokazalo da je ključno uspostavljanje institucionalnih okvira saradnje, uključujući sve zainteresovane vladine i nevladine aktere. Ovakvi institucionalni okviri saradnje treba da se fokusiraju na upravljanje individualnim slučajevima trgovine ljudima i da obuhvate čitav spektar mjera, počevši od identifikacije, pomoći i zaštite, učešća i podrške u toku pravnih postupaka i pravnog obeštećenja, do povratka / preseljenja i/ili socijalne inkluzije žrtava. I dok su institucionalizovani, ovi sistemi u isto vrijeme moraju biti fleksibilni i sposobni da odgovore na pojedinačne okolnosti i potrebe trafikovanih osoba. Imajući u vidu da je veliki broj slučajeva trgovine ljudima transnacionalnog karaktera, od ključne važnosti su prekogranična referenca, saradnja i mehanizmi podrške, kao i potreba da se obrati dužna pažnja na zaštitu ličnih podataka i privatnosti žrtava.

Tokom protekle dvije decenije, šest Učesnica¹ Regionalne inicijative za migracije, azil i izbjeglice (MARRI) – Albanija, Sjeverna Makedonija, Bosna i Hercegovina (BiH), Srbija, Crna Gora i Kosovo* su postepeno uvodile značajne pozitivne promjene u njihov generalni okvir za sprječavanje trgovine ljudima (THB). Svaka MARRI Učesnica je razvila širok spektar sveobuhvatne anti-trafiking legislative i operativnih alatki: uključujući nacionalne mehanizme upućivanja (NRM) i Transnacionalne mehanizme upućivanja (TRM) za identifikaciju, pomoć i upućivanje trafikovanih osoba. NRM u Učesnicama MARRI su uspostavljeni tokom prošle decenije (Albanija-2005, BiH -2003, Kosovo*-2008, Crna Gora-2007, Sjeverna Makedonija- 2008 i Srbija-2001)², i funkcionišu kao okviri za saradnju između svih relevantnih aktera.

Saradnja i koordinacija između relevantnih anti-trafiking aktera i razmjena informacija između njih predstavlja jedan od vodećih principa funkcionisanja NRM. Smjernice za razvoj TRM za trafikovane osobe u Jugoistočnoj Evropi (SEE)³, uspostavljen 2009. godine od strane Međunarodnog centra za razvoj migracionih politika (ICMPD) naglašavaju da se multidisciplinarni i kros-sektorski⁴ **pristup veoma** zahtijeva u upravljanju slučajevima trgovine ljudima, što znači da se “znanje i ekspertiza različitih disciplina, kao i drugih relevantnih metoda kombinuju kako bi obezbijedili sveobuhvatnu podršku i pomoć žrtvama trgovine ljudima”. Štaviše, razmjena informacija se nalazi na listi unakrsnih pitanja u Smjernicama, naglašavajući da “adekvatna informacija mora biti blagovremeno razmijenjena među svim akterima, pri čemu se kao primarni cilj mora imati u vidu bezbjednost, sigurnost i privatnost žrtve.”⁵

¹ U skladu sa MARRI Komunikacionim pravilima, termin „Učesnica“ se koristi umjesto „države“. Ovaj termin se odnosi na MARRI Učesnici (npr. potrebe Učesnica, nivo Učesnica i sl)

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

² ICMPD (2012), *The Way Forward in Establishing Effective Transnational Referral Mechanisms. A Report Based on Experiences in Cases of Human Trafficking in South-Eastern Europe*. Vienna.

³ ICMPD (2009), Guidelines for the Development of a Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons: South-Eastern Europe. Vienna.

⁴ Termin kros-sektorski podrazumijeva da “intervencije treba da budu određene i implementirane na način da uključuju sve relevantne sektore društva (npr. Sprovodenje zakona, sudstvo, društvene usluge, NVO-e, pružaoce usluga i sl).

⁵ Ibid.

Nakon više od decenije od uspostavljanja NRM-ova i TRM-ova u MARRI regionu, identifikovana je potreba **za poboljšanjem postojećih kanala komunikacije i koordinacije među relevantnim akterima**. Nalazi procjene koja je izvršena Izvještajem iz 2020. godine, *Analiza i mapiranje mehanizama upućivanja za zaštitu žrtava trgovine ljudima u šest MARRI Učesnica*⁶, kao i anketa koju je ICMPD sproveo 2021. godine u regionu, otkrili su da komunikacija i koordinacija između relevantnih NRM aktera koji rade na slučajevima trgovine ljudima da bude poboljšana. Štaviše, otkriveno je da rad NRM-a nije pravilno dokumentovan, što dovodi do nedostataka u prikupljanju podataka o slučajevima trgovine ljudima i razmjeni informacija/upravljanju shodno tome.

Pristup koji je prezentovan u ovom dokumentu treba da posluži anti-trafiking akterima u MARRI Učesnicama za popunjavanje praznina u koordinaciji i komunikaciji, i u pružanju odgovora na identifikovane izazove. On uključuje praktične vodiče (uputstva/alatke), usmjerene na unaprjeđenje i standardizaciju komunikacije i koordinacije između svih NRM aktera (i na unutrašnjem i na transnacionalnom nivou), kao i da im omogući da razmjenjuju informacije i koriste naučene lekcije u svom svakodnevnom radu.

Ovaj dokument je dio serije **praktičnih pristupa** koji su razvijeni od strane Anti-trafiking programa (ATP) ICMPD-a, u okviru projekta „Razvoj pristupa za unaprjeđenje funkcionalnosti mehanizama upućivanja (NRMa) u MARRI Učesnicama“:

- ▶ **Pristup 1:** Praktično uputstvo za uključivanje/učešće lica koja su preživjela trgovinu ljudima kao savjetnika u procesu razvoja politike;
- ▶ **Pristup 2:** Praktično uputstvo za uključivanje/učešće lica koja su preživjela trgovinu ljudima kao savjetnika u pružanju operativnog odgovora;
- ▶ **Pristup 3: Uputstva/smjernice za poboljšanje kanala komunikacije i koordinacije među relevantnim NRM akterima (kako na unutrašnjem tako i na međunarodnom nivou);** i
- ▶ **Pristup 4:** Kriterijumi za reafirmaciju učešća civilnog društva u okviru NRM-a u MARRI regionu, zasnovani na njihovoj aktivnoj ulozi u okviru ovih mehanizama.

Projekat se implementira u partnerstvu sa MARRI, kao aktivnost u okviru regionalnog projekta „Sprječavanje i borba protiv trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu“, koji je naručilo njemačko Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ), a implementira Njemačka Međunarodna saradnja (GIZ).

---

⁶ Different & Equal (2020), *Analysis and mapping of Referral Mechanisms to protect victims of trafficking in human beings in the six MARRI Participants.*

O pristupu

Cilj ovog pristupa je da obezbijedi MARRI Učesnicama pojednostavljene metode, uputstva, alatke i dobre prakse za unaprjeđenje postojećih kanala komunikacije i koordinacije između NRM profesionalaca, kako na unutrašnjem tako i na transnacionalnom nivou.

Šta je to?

Radi se o praktičnom dokumentu koji nudi uputstva, alatke, savjete, smjernice, vježbe za samostalno učenje i dobre prakse za unaprjeđenje postojećih kanala koordinacije i komunikacije među NRM praktičarima koji se bavi slučajevima trgovine ljudima i profesionalcima koji su uključeni u borbu protiv fenomena trgovine ljudima. Pristup je izgrađen na postojećim politikama i uspostavljenim procedurama za saradnju između relevantnih NRM aktera (npr. Standardne operativne procedure za trafikovane osobe u MARRI Učesnicama). Takođe integriše međunarodna iskustva i napore u tom pogledu, koji su sadržani u OSCE/ODIHR praktičnom vodičui⁷ o NRM, ICMPD vodiču za praktičare o razvoju i praćenju odgovora na borbu protiv trgovine ljudima⁸, Vodičima za praktičare⁹ Instituta NEKSUS o zaštiti žrtava trgovine ljudima itd. **Pristup ne sadrži sveobuhvatne metode i alatke** za poboljšanje kanala komunikacije i koordinacije među akterima u borbi protiv trgovine ljudima, već se fokusira samo na identifikovane potrebe/procedure, pri čemu je potreba za poboljšanjem navedena u gore pomenutoj procjeni i anketi.

Kome je namijenjen?

Dокумент je namijenjen profesionalcima u oblasti anti-trafikinga i praktičarima u MARRI regionu i šire, naročito NRM članovima: socijalnim radnicima, službenicima za primjenu zakona, praktičarima u oblasti pružanja zdravstvenih usluga, psiholozima i savjetnicima, specijalistima za zaštitu djece, pravnicima itd. Indirektno, targetira stejkholdere koji nijesu zvanično članovi NRMA, ali sarađuju sa NRM-ima, kao što su nastavnici i školski administratori, stručni treneri, savjetnici za posao itd. Konačno, pristup bi mogao biti koristan takođe i za donosioce odluka i za članove anti-trafiking koordinativnih struktura, koji po prirodi svog posla sarađuju sa NRM-ima.

Kako se koristi?

Ovo je neobavezujući dokument i profesionalci ga mogu koristiti u svakodnevnom poslu kroz implementaciju jednog ili više prezentovanih metoda, uputstava, alatki i dobrih praksi, u zavisnosti od njihovog interesa i potreba. Pruža pregled ključnih pitanja i strukturnih i institucionalnih izazova u uspostavljanju kanala komunikacije

⁷ OSCE/ODIHR (2022). National Referral Mechanism. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook. Second Edition. Warsaw, Poland. <https://www.osce.org/odihr/510014>

⁸ ICMPD (2021), Developing and Monitoring National Anti-Trafficking response. A Practitioner's Guide. <https://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/anti-trafficking-programme>

⁹ U maju 2021, NEXUS Institute i Regional Support Office of the Bali Process (RSO) objavili su Practitioner Guide Series o zaštiti žrtava trgovine ljudima kako bi se podržao rad praktičara za borbu protiv trgovine ljudima u Aziji. Dostupan na: <https://nexusinstitute.net/past-projects/practitionerguideseries/>

i koordinacije među anti-trafiking profesionalcima i praktičarima u MARRI regionu, i nudi konkretnе i praktične smjernice o tome kako se identifikovane barijere i izazovi mogu adresirati.

Smjernice

Alatke

Methods

Dobre prakse

Dокумент u aneksima nudi odvojene alatke koje mogu pružiti podršku praktičarima prilikom procjene da li je identifikovana dobra praksa u pristupu relevantna u kontekstu Učesnice – **Vidi Aneks X**.

Struktura pristupa

Pristup po strukturi obuhvata dva ključna dijela, koji ocrtavaju sljedeće:

- Metode, uputstva, alatke i dobre prakse za poboljšanje kanala komunikacije i koordinacije među relevantnim NRM akterima na unutrašnjem nivou;
- Metode, uputstva, alati i dobre prakse za poboljšanje kanala komunikacije i koordinacije među relevantnim NRM akterima na **transnacionalnom nivou**.

Prvi dio dokumenta je dvostran i ima cilj da pruži smjernice u pogledu:

(a) Unaprjeđenja koordinacije i saradnje između NRM aktera u **postupanju u slučajevima trgovine ljudima**;

(b) Obezbeđenja transparentnog i inkluzivnog (multi-disciplinarnog) procesa koordinacije i saradnje u **sveobuhvatnom NRM funkcionisanju** kroz uključivanje relevantnih aktera.

Drugi dio je posvećen transnacionalnim kanalima koordinacije i komunikacije, slijedeći Standardne operativne procedure¹⁰ za trafikovana lica u svakom stadijumu postupanja u konkretnom slučaju, od inicijalne identifikacije, preko pružanja prve pomoći, zaštite, reintegracije i pravnih postupaka. On takođe sadrži ažuriranu kontakt listu stejkholdera u MARRI Učesnicama koji su uključeni u transnacionalne procedure upućivanja, u cilju pružanja podrške u njihovoј formalnoj i neformalnoj komunikaciji tokom procesa postupanja u slučajevima trgovine ljudima.

¹⁰ SOP su praktični alati koji uključuju korak-po-korak mjere za sprovođenje procedura identifikacije, upućivanja i pomoći prema (potencijalnim) žrtvama trgovine ljudima.

Metodologija

Ovaj pristup je elaboriran u skladu sa rezultatima sprovedene procjene¹¹ i istraživanja u okviru NRM aktera iz 2020 godine, od strane NVO Različiti i jednaki, kompilirani izvještaj sadrži iskazane potrebe od strane stekholdera, kao i analize upitnika koji je distribuiran među relevantnim NRM akterima od strane ICMPD u jesen 2021. godine, kao i follow up konsultacije sprovedene u cilju prikupljanja nedostajućih informacija. Sveobuhvatna metodologija je iskorišćena od strane ICMPD anti-trafiking eksperata:

Sekundarna (desk) istraživanja

Sekundarna (desk) istraživanja obuhvataju prikupljanje i analizu relevantnih informacija za razvoj četiri praktična pristupa. Različiti izvori su ispitivani i revidirani:

- Postojeće međunarodno-pravne i političke osnove, vezane za teme četiri pristupa.
- Relevantne publikacije, izvještaji, akademska istraživanja, smjernice, preporuke itd.
- Aktuelne međunarodne inicijative i razvoj u odnosu na četiri teme pristupa.
- Postojeće prakse u MARRI Učesnicima i šire, u vezi sa četiri teme pristupa.

Terensko istraživanje

Ekspertska tim ICMPD-a razvio je **upitnik** koji pokriva četiri tematske oblasti pristupa. Njegov cilj je bio da prikupi dodatne informacije i postojeće prakse u MARRI Učesnicima. Upitnik je proslijeđen imenovanim vladinim i nevladinim organima (koordinatorima NRM i drugim NRM akterima). Upitnik je preveden na regionalne jezike i distribuiran prema 56 anti-trafiking aktera u MARRI regionu. Tim je dobio **ukupno 31** upitnik – tri iz Albanije, **sedam** iz Bosne i Hercegovine, **sedam** sa Kosova*, **tri** iz Crne Gore, **sedam** iz Sjeverne Makedonije i **četiri** iz Srbije.

Osim toga, sprovedeno je nekoliko **konsultacija** sa odabranim međunarodnim partnerima aktivnim u vezi sa temama. Cilj konsultacija je bio da se pruži dodatni uvid u prikupljanje detaljnih i specifičnih informacija relevantnih za pristupe.

Analiza informacija i izrada pristupa

Nalazi informacija prikupljenih upitnicima su analizirani i kombinovani sa nalazima sekundarnog (desk) istraživanja. Oni su iskorišćeni kao osnova za četiri praktična pristupa. Postojeći međunarodni standardi i smjernice za uključivanje preživjelih, uključivanje OCD-a i unaprjedena saradnja i komunikacija među nosiocima su uzeti u razmatranje u cilju pružanja podrške potpunijem razvoju pristupa.

¹¹ Different & Equal (2020), *Analysis and mapping of Referral Mechanisms to protect victims of trafficking in human beings in the six MARRI Participants*.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

NRM-i kao sporazumi o saradnji više stejkholdera i njihova specifična uloga u pružanju anti-trafiking odgovora

Koordinirani i efikasni odgovor na trgovinu ljudima zahtijeva pravilno razumijevanje NRM koncepta i njegovog funkcionalisanja, zasnovanog na adekvatnom uvidu u različite radne metode, procedure i usluge koje se primjenjuju. NRM-i za trafikovane osobe kao koncept koji je razvijen od strane OEBS/ODIHR¹², uspostavljen je i postao je operativan u zemljama širom svijeta. Njihova svrha je da kreiraju okvir saradnje u kome različiti (vladini i nevladini) akteri ispunjavaju obaveze u cilju zaštite i promovisanja ljudskih prava trafikovanih osoba kroz koordinaciju njihovih napora u strateškom partnerstvu. NRM-i su institucionalizovani, sa više nosilaca (stejkholdera) i njihovo funkcionalisanje zavisi od učešća i uključenja velikog broja aktera sa obje strane, javnog sektora i civilnog društva. Ovi mehanizmi predstavljaju živu šemu i njihovo funkcionalisanje zahtijeva redovnu evaluaciju, procjenu i fino usklađivanje kako bi reflektivali konstantne operativne realnosti. Ovi preduuslovi su ključni za funkcionalisanje i NRM-a i TRM-a.

U svakom slučaju, prije reflektovanja postojećih praksi i procedura komunikacije i koordinacije u okviru i među mehanizmima upućivanja MARRI Učesnica, važno je elaborirati **razliku između Koordinacionih tijela za sprječavanje trgovine ljudima (NATCB-i) i NRM-a za trafikovane osobe**. Ovu razliku je neophodno razjasniti, budući da su neka anti-trafiking koordinaciona tijela u MARRI regionu, kao npr. ono u Albaniji, takođe imenovani kao NRM. I dok su NATCB-i, kao interdisciplinarna tijela (na čijem čelu se nalazi Koordinator za sprječavanje trgovine ljudima), odgovorni za projektovanje, implementaciju i redovnu reviziju anti-trafiking strategija i aktionskih planova, kao i za olakšavanje među-agencijske i multidisciplinarnе saradnje između različitih vladinih agencija i između vladinih i nevladinig agencija¹³, **NRM-ovi su ugrađeni u unutrašnji pravni okvir i odnose se na operativni odgovor**¹⁴ usmjeren ka trafikovanim osobama.

NATCB-i su, između ostalog, odgovorni takođe za razvoj, koordinaciju i monitoring implementacije NRM-a¹⁵. Štaviše, ova tijela su odgovorna za uspostavljanje procedura za prikupljanje podataka o trgovini ljudima, promovisanje istraživanja o nivou i prirodi svih oblika trgovine ljudima, kao i za održavanje najboljih praksi za prevenciju, pomoći i podršku žrtvama trafikingu i procesuiranje lica koja vrše trgovinu ljudima.¹⁶

12 In 2004, OSCE/ODIHR je razradio i uveo NRM koncept i izdao prvi priručnik koji daje uputstva o tome kako da se osmisli i implementiraju održivi mehanizmi i strukture za borbu protiv trgovine ljudima i podršku žrtvama. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (2004), *National Referral Mechanisms - Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook*. Warsaw, Poland

13 UNODC (2020). *Model Legislative Provisions against Trafficking in Persons. Article 38.2* https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2020/TiP_ModelLegislativeProvisions_Final.pdf

14 OSCE/ODIHR (2022). *National Referral Mechanism. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook. Second Edition*. Warsaw, Poland. <https://www.osce.org/odihr/510014>

15 U nekim MARRI Učesnicama, kao što je na primjer Albaniji, NATCB se takođe naziva NRM.

16 UNODC (2020). *Model Legislative Provisions against Trafficking in Persons. Article 38.2* https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2020/TiP_ModelLegislativeProvisions_Final.pdf;

Funkcionisanje NRM-a u skladu sa Standardnim operativnim procedurama (SOP-ovima)¹⁷ opisuje procedure i načine komunikacije, koordinacije i aktivnosti usmjerenih na pružanje adekvatne pomoći i zaštite trafikovanim licima. **NRM-i treba da se fokusiraju na potrebe pojedinaca**, i da uključe inicijalnu detekciju i identifikaciju, njihovo upućivanje prema odgovarajućim službama, podršci, legalnom boravku, podršci tokom istrage, tužilačkog postupka i suđenja (ako ga ima), mehanizama žalbe, i da vode ka trajnom rješenju kao što su povratak (re)-integracija, preseljenje ili socijalno uključivanje. Ovakvi sistemi moraju biti institucionalizovani, ali i fleksibilni da dozvole da proces/upravljanje slučajem budu prilagođeni potrebama individualnih žrtava.

NATCB	<ul style="list-style-type: none"> • Koordinira dizajniranje, implementaciju i redovno revidiranje strategija i akcionih planova za borbu protiv trgovine ljudima • Olakšava među-agencijsku multidisciplinarnu saradnju; • Razvija, koordinira i nadzire implementaciju politika u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, kao i aktivnosti NRM-a; • Uspostavlja procedure za prikupljanje i analizu THB podataka; • Promoviše istraživanja o nivou i prirodi svih oblika trgovine ljudima.
MKR	<ul style="list-style-type: none"> • Ugrađuje se u pravni okvir Učesnica i odnosi se na operativni odgovor prema trafikovanoj osobi; • Obuhvata SOP-e za identifikaciju, upućivanje i podršku trafikovanim osobama • Pruža potrebnu i adekvatnu rodovo-senzitivnu podršku trafikovanim osobama, i zaštitu zasnovanu na poštovanju ljudskih Prava.

Ova razlika je značajna kako bi se specificirale **različite uloge koje anti-trafiking akteri imaju u oba slučaja, i u NATCB-ima i u NRM-ima, i u skladu sa tim, procedure/prakse za komunikaciju i koordinaciju među njima**. Fokus ovog pristupa je na **funkcionalnosti NRM-a u MARRI Učesnicima** (ne NATCB-a), u smislu saradnje i koordinacije među NRM akterima međusobno, kao i sa ostalim relevantnim akterima. Kooperacija/koordinacija u ovom slučaju se analizira u cilju da se obezbijede adekvatni operativni odgovori i postupanja u slučajevima trgovine ljudima.

Ključni akteri koji participiraju u NRM-ima u MARRI Učesnicama su identifikovani u prethodno navedenom *Izvještaju o procjeni*¹⁸, i opisani su kao „akteri koji su zaduženi kroz SOP“, i „akteri koji su prepoznati kao sposobni da doprinesu implementaciji anti-trafiking politike u oblasti prevencije, zaštite žrtava, krivičnom gonjenju počinilaca, partnerstvu i saradnji“¹⁹.

Lista različitih aktera u MARRI regionu i njihove različite uloge kroz različite stadijume postupanja sa slučajem je data u prilogu ovog dokumenta— **Vidi Aneks 1**

¹⁷ SOP su praktična sredstava koja uključuju mjere korak po korak za sprovođenje procedura identifikacije, upućivanja i pomoći (potencijalnim) žrtvama trgovine ljudima.

¹⁸ Different & Equal (2020), *Analysis and mapping of Referral Mechanisms to protect victims of trafficking in human beings in the six MARRI Participants*.

¹⁹ Ibid.

Vertikalni i horizontalni kanali komunikacije između anti-trafiking aktera na nivou MARRI Učesnica

Koordinacija i komunikacija među akterima antitrafikinga je od klučnog značaja za pružanja adekvatnog antitrafiking odgovora. Treba da bude uspostavljena ne samo između NRM aktera koji se nalaze na listi u priloženoj tabeli 1. Takođe je potrebno da bude uspostavljena između različitih (horizontalni i vertikalnih) nivoa funkcionisanja antitrafiking sistema, konkretno:

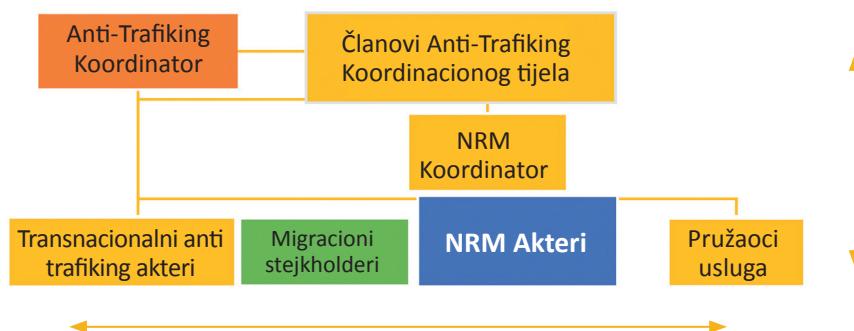
Horizontalni nivo organizacije i komunikacije

- (a) **između NRM aktera koji su odgovorni za implementaciju SOP prilikom postupanja u slučajima trgovine ljudima;**
- (b) **između NRM članica i pružalaca usluga koji nijesu formalni dio NRM-a,** ali su uključeni u pružanje usluga trafikovanim osobama. Na primjer, praksa postoji u odnosu na sporazume o saradnji sa privatnim biznisima u cilju zapošljavanja žrtava, pružanja usluga brige o djeci, obrazovanja i zdravstvenih usluga;
- (c) **između NRM članica i migracionih vlasti/stejkholdera,** u smislu uspostavljanja saradnje o (potencijalnim) slučajevima trgovine ljudima u kontekstu migracija;
- (d) **između članova NRM-a i drugih aktera u borbi protiv trgovine ljudima** (drugih članova NATCB-a, koji nijesu uključeni u SOP, kao što su na primer IO i OCD koje nijesu uključene u direktno pružanje usluga žrtvama trgovine ljudima), u smislu doprinosa održavajnu sastanaka, radionice itd. kako bi se razvile adekvatne anti-trafiking politike, strategije i aktioni planovi.

Vertikalni nivo organizacije i komunikacije

- (a) **Između NRM članova i Koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima,** koji se nalazi na čelu NATCB (na primjer prilikom izvještavanja o radu mehanizama i postignutim rezultatima);
- (b) **Između NRM članova i NRM Koordinatora** prilikom izvještavanja/koordinacije o upravljanju predmetom.

Infografika koja je data ispod ilustruje poziciju NRM u anti-trafiking institucionalnoj strukturi na nivou MARRI Učesnica, i horizontalne i vertikalne kanale komunikacije i koordinacije između različitih stekholdera.

Vodeći principi u uspostavljanju kanala komunikacije i saradnje među akterima u borbi protiv trgovine ljudima

Interdisciplinarni pristup i koordinacija i saradnja između relevantnih aktera u borbi protiv trgovine ljudima, uključujući one koji učestvuju u NRM-ima, istaknuti su kao jedan od vodećih principa u *Vodiču za praktičare za razvoj i praćenje odgovora na borbu protiv trgovine ljudima*²⁰. Vodič integriše međunarodne i evropske standarde, kao i iskustvo ICMPD-a u savjetovanju i podršci vladama u njihovim naporima u borbi protiv trgovine ljudima u mnogim regionima širom sveta. Princip je izričito integriran u ključne međunarodne dokumente o trgovini ljudima, kao što su Protokol Ujedinjenih nacija (UN) protiv trgovine ljudima²¹ i Konvencija Savjeta Evrope (SE) protiv trgovine ljudima²². Interdisciplinarni pristup je veoma važan kako bi se postiglo vlasništvo države nad ukupnim odgovorom na borbu protiv trgovine ljudima, što znači da vlada preuzima puno učešće, odgovornost i nadležnost u definisanju ciljeva, sprovodenju aktivnosti i ostvarivanju predviđenih rezultata.²³

Multidisciplinarni pristup

Kao kompleksan fenomen, THB presijeca različite oblasti -ljudska prava, migracije, javnu bezbjednost, organizovani kriminal, korupciju, rad, neravnopravne međunarodne ekonomski odnose, rodne nejednakosti, nasilje nad ženama, devojčicama i LGBTQI+ osobama, feminizaciju siromaštva itd. Efikasne strategije za suprotstavljanje moraju uzeti u obzir sve ovo u cilju da adekvatno adresiraju različite aspekte trgovine ljudima. U tom cilju, neophodno je imati „*interdisciplinarni*“ pristup, koji podrazumijeva da znanje i ekspertiza različitih stekholdera i njihovih odnosnih metoda moraju biti kombinovane kako bi se razvile mjere za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima.

Između ostalih odgovornosti prilikom obezbjeđivanja multi-sektorskog i koordinisanog pristupa u borbi protiv trgovine ljudima, Vodič naročito naglašava da „*uspostavljanje koordinativnih mehanizama obezbjeđuje adekvatnu i redovnu razmjenu informacija među različitim akterima*“. U skladu sa tim, kтивna uključenost aktera u različitim sektorima na svim nivoima odgovora na borbu protiv trgovine ljudima je važna iz nekoliko razloga, navedenih u infografici ispod.²⁴

20 ICMPD (2021) Developing and Monitoring National Anti-Trafficking Response. A Practitioner's Guide.

21 UN General Assembly (2000), Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 15 November 2000, available at: <https://www.refworld.org/docid/47207060.html> [accessed 7 October 2021]

22 Council of Europe(2005), Council of Europe Convention on Action Against Trafficking in Human Beings, CETS 197, available at: <https://www.refworld.org/docid/43fded544.htmlv> [accessed 7 October 2021]

23 OHCHR (2002). Principle 1, para. 2.

24 ICMPD (2021) Developing and Monitoring National Anti-Trafficking Response. A Practitioner's Guide.p.22

Zašto je važna saradnja/koordinacija između različitih aktera??

<p>Za usklađivanje pravnih definicija, procedura i njihovu primjenu, kao i za saradnju na svim nivoima u cilju razvoja i implementacije odgovarajućeg pravnog okvira</p>	<p>Neophodna je za interdisciplinarni i kros-sektorski pristup</p>	<p>Odgovornost</p>	<p>Ona predstavlja vađan način za promovisanje održivosti mjera preduzetih u cilju prevencije i borbe protiv trgovine ljudima</p>
---	---	---------------------------	--

Nova Evropska Anti-trafiking strategija 2021-2025²⁵, u tom smislu, takođe naglasila značaj obezbjeđivanja prekogranične i međunarodne saradnje, uključujući razvoj i dijeljenje znanja i informacija. Ona navodi da „*na političkom i operativnom nivou, ključno je obezbijediti prekograničnu, regionalnu i međunarodnu saradnju, uključujući razvoj i dijeljenje znanja i informacija, uključujući i interoperabilnost informacijskih sistema. Ovakve prakse će učiniti da sudski i izvršni organi budu bolje opremljeni za sprječavanje kriminalaca i pružanje podrške žrtvama... Prekogranični slučajevi su teški za istragu, i zahtijevaju resurse, koordinaciju i dobru komunikaciju između relevantnih vlasti.*”²⁶

Razmjena informacija, zaštita podataka, kao i praćenje i evaluacija funkcionisanja NRM-a se takođe nalaze među međusektorskim pitanjima relevantnim za koordinaciju i saradnju među akterima u borbi protiv trgovine ljudima. Oni su opisani u tabeli koja je data u nastavku.

<p>Razmjena informacija</p>	<p>Adekvatne informacije će se blagovremeno razmjenjivati između svih relevantnih aktera, pri čemu će se primarno razmatrati bezbjednost i privatnost trafikovanih lica (kako na nivou Učesnica tako i na transnacionalnom nivou).</p>
<p>Zaštita podataka</p>	<p>Svaka MARRI Učesnica ima sopstveni pravni okvir vezan za zaštitu podataka. U smislu komunikacije i kooperacije na Evropskom i transnacionalnom nivou, relevantno je nekoliko međunarodnih instrumenata, uključujući EU regulativu za zaštitu podataka GDPR)²⁷- Vidi dio 1.6.</p>
<p>Monitoring i evaluacija funkcionisanja NRM-a</p>	<p>Proces monitoringa, evaluacije i pregleda procjenjuje da li mehanizam funkcioniše; da li procedure dovode do očekivanih rezultata i da li ti rezultati doprinose postizanju specifičnih i strateških ciljeva. Stoga ovaj proces omogućava poboljšanje procedura na operativnom nivou ili preformulisanje ciljeva na osnovu rezultata evaluacije- Vidi dio 2.5.</p>

25 European Commission (2021), Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the committee of the regions on the EU Strategy on Combating Trafficking in Human Beings 2021- 2025. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1663

26 Eurojust (2021) Report on Trafficking in human beings, Best practices and issues in judicial cooperation. <https://www.eurojust.europa.eu/eurojust-report-trafficking-human-beings>

27 Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), OJ L 119, 4.5.2016, p. 1-88.

DIO A: Unaprjeđenje kanala komunikacije i koordinacije na nivou MARRI Učesnica

Analiza problema, prema rezultatima sprovedenog istraživanja sa NRM akterima iz 2020. godine²⁸, otkrila je da bi na nivou Učesnica MARRI-a funkcionalnost NRM-a trebalo poboljšati u dve faze:

- **Tokom čitavog procesa postupanja u slučajevima trgovine ljudima;**
- **Ukupna koordinacija i funkcionisanje NRM-a (izvještavanje, obezbeđivanje dobrog upravljanja itd.).**

Isti izazovi su iskazani od strane anti-trafiking stejkholdera u istraživanju koje je ICMPD sproveo u novembru 2021. godine.²⁹ Sudeći prema odgovorima u istraživanju, izazovi u ovom pogledu mogu se biti opisani kao:

- Nedostatak informacija/koordinacije između članova NRM-a o statusu upravljanja slučajem, posebno u fazama socijalne inkluzije/reintegracije i krivičnog postupka;
- Nedostatak alatki za izvještavanje između članova NRM-a po pitanjima upravljanja slučajevima/implementacije SOP-ova
- Nedostatak saradnje/Neadekvatna podjela odgovornosti između vlasti na lokalnom nivou i aktera centralne vlade;
- Nedostatak saradnje sa pružaocima usluga koji nijesu članovi NRM-a (npr. različiti pružaoci usluga, organi za migraciju/azil);
- Teškoće u prikupljanju, čuvanju i razmjeni podataka/informacija o slučajevima trgovine ljudima.

Shodno tome, prvi dio ovog poglavlja je fokusiran na razvoj metoda, uputstava, alatki i prezentaciju dobrih praksi za unapređenje postojećih kanala komunikacije i koordinacije među profesionalcima u postupanju u slučajevima trgovine ljudima. Drugi dio poglavlja nudi alate za unaprjeđenje ukupne koordinacije i komunikacionih kanala NRM, uglavnom u smislu izvještavanja i monitoringa rada NRM-a.

²⁸ Different & Equal (2020), *Analysis and mapping of Referral Mechanisms to protect victims of trafficking in human beings in the six MARRI Participants*.

²⁹ Pogledajte dio o metodologiji ovog dokumenta..

1. Unaprjeđenje koordinacije i saradnje između NRM aktera u postupanju u slučajevima trgovine ljudima

Sve MARRI učesnice su uspostavile mehanizme i operativne alate za tretman trafikovanih osoba. To su postojeći **domaći mehanizmi upućivanja (NRM)**, **transnacionalni mehanizmi upućivanja (TRM)**³⁰ i **standardni operativni postupci (SOP)** za identifikaciju i upućivanje trafikovanih osoba. SOP zapravo predstavljaju osnovu za koordinaciju i komunikaciju između NRM aktera u procesu postupanja u slučajevima trgovine ljudima, jer obuhvataju mjere koje se sprovode korak po korak u svim fazama – od inicijalne identifikacije, preko upućivanja i pružanja pomoći, do reintegracije/socijalnog uključivanja lica i pravnih postupaka. SOP definišu različite uloge i odgovornosti aktera uključenih u procese postupanja u slučajevima. Učesnice MARRI su usvojile standardne operativne procedure SOP, nadograđene na svoje ranije uspostavljenе procedure u praksi: Albanija – 2011. (revidirano 2018.); BiH – SOP su regulisani kroz dva podzakonska akta i relevantni djelovi procedura su integrirani u Smjernice za regionalne timove za borbu protiv trgovine ljudima; Kosovo* – 2004 (revidirano 2008, 2013 i 2020); Sjeverna Makedonija - 2008 (revidirano 2010 i 2012), Crna Gora - 2019; Srbija – 2009 (revidirano 2016).

Važno je naglasiti da **ovaj pristup ne utiče na čitav set SOP-a, ali se fokusira na izazove na koje su ukazali praktičari, u smislu metoda i alatki koje bi mogle da poboljšaju implementaciju ovih procedura u praksi.**

Identifikovani izazovi

Osvrćući se na trenutnu situaciju u postupcima rješavanja slučajeva u MARRI Učesnicima, praktičari su naglasili da **saradnja i koordinacija uglavnom nedostaje u postupcima povratka i reintegracije**. S obzirom na složenost potreba žrtava trgovine ljudima, proces upravljanja slučajem je od ključne važnosti da bi se osigurala uspješna reintegracija. Sprovedena anketa među praktičarima u MARRI region otkriva da iako su formalni NRM ili TRM na snazi, još uvijek postoje jasne razlike između "teorije i prakse" i vidljive su neke ključne linkove koje nedostaju između dostupnih pravnih instrumenata i alata i njihov nivo implementacije. Praktičari takođe naglašavaju da nedostaju održivi okviri za mjerjenje uticaja takvih mehanizama. U osnovi, što dalje u procesu pomoći i zaštite žrtve putuju – kroz privremeni smještaj u skloništima, prisustvo seansama fizikalne i psihosocijalne terapije, doprinoseći istrazi i krivičnom gonjenju trgovca ljudima, pregovaraјući o imigracionom statusu, vjerovatnije je da će se pojavljivati praznine u sistemu i potrebe žrtve nisu zadovoljene. Jedno od ključnih pitanja je **nedostatak koordinacije između stejkholdera na centralnom i lokalnom nivou**, posebno nakon što je istekao zvanični period oporavka i razmišljanja i sklonište koje finansira vlada. Upravljanje slučajem u fazi reintegracije nije uvijek pravilno vođeno. Nedostaci u zaštitnim mjerama se još više povećavaju kada se

³⁰ NRM-ovi i TRM-ovi kod korisnika su uglavnom zasnovani na ICMPD-u (2009), *Guidelines for the Development of a Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons: South-Eastern Europe*.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

procesu zbrinjavanja žrtava doda transnacionalni element, na primjer kada žrtva donese informisanu odluku da se dobrovoljno vrati kući. Ove situacije otkrivaju sve veću nepovezanost između okvira politike i efektivnih ishoda relevantnih za zadovoljavanje potreba žrtve.

Održiva rješenja

1.1. Uspostavljanje multisektorskih platformi i mreža u okviru NRM-a za proaktivnu identifikaciju, upućivanje i pomoć žrtvama trgovine ljudima

Kako bi sprovedli proaktivnu identifikaciju, praktičarima su potrebne ažurne informacije o trafiking trendovima trgovine ljudima, obrascima i načinu djelovanja (modus operandi) trgovaca ljudima. Oni mogu biti različiti na različitim lokacijama. Jednako je važno da praktičari imaju ažurirane informacije, alate i obuku kako bi mogli efikasno otkriti (potencijalne) slučajeve trgovine ljudima. Stoga je važno da praktičari imaju dubinsko razumijevanje o tome kako i gdje se trgovina odvija, identifikuju različite lokacije na kojima se eksploatacija odvija i koordiniraju sa odgovornim stejkholderima koji imaju mandat da pristupe ovim lokacijama i sprovode/podrže proces identifikacije.

Da bi se uspostavile veze između centralnog nivoa i stejkholdera na lokalnom nivou, važno je stvoriti decentralizovane, multisektorske regionalne/lokalne NRM timove i mreže, kao najefikasnije sisteme za identifikaciju i upućivanje odraslih i djece žrtava trgovine ljudima. Ove platforme/mreže mogu osigurati brze i ravnomjerne odgovore na trgovinu ljudima unutar lokalnih zajednica i šire, sa jakim fokusom na pravovremenu identifikaciju, zaštitu i individualnu podršku žrtava.

Predložena struktura multisektorskih platformi i mreža

Nadležnost, struktura i sastav takvih timova i mreža variraju na različitim lokalitetima. Najefikasniji nadležni organi za NRM su oni, koji su pored vladinih agencija ujedno i članstvo u više agencija, uključujući one za prve odgovore/službe i nevladine organizacije specijalizovane za rad sa žrtvama trgovine ljudima. Oni bi trebali uključiti, u najmanju ruku, regionalne NRM koordinatori, predstavnike lokalnih organa za sprovođenje zakona, opštinskih/lokalnih vlasti, socijalnih službi, zdravstvenih službi i specijalističkih i anti-trafiking i drugih srodnih NVO i IO gdje je to primjenjivo.³¹

Multiresorni pristup uključuje širi spektar potrebnih vještina i znanja, kao i integralne provjere i ravnoteže za identifikaciju i donošenje odluka koje ne mogu obezbijediti sami organi za sprovođenje zakona ili imigraciona tijela. Štaviše, multi resorni mobilni timovi i radne grupe kombinuju multidisciplinarne profesionalce, agencije i usluge kako bi pružili visok nivo vještina i iskustava potrebnih za integrисани i holistički pristup identifikaciji žrtava. Oni takođe posjeduju konzistentnost i unutrašnju

³¹ Malangone, A. (2021) DRAFT Blueprint Document on Return Counselling to People vulnerable to Exploitation, including Victims of Trafficking. ERRIN and ICMPD.

organizacionu strukturu i međusobno komuniciraju i sarađuju (i na formalnoj ili neformalnoj osnovi) kako bi razumjeli i zadovoljili individualne potrebe svake identifikovane osobe. Njihova **dodata vrijednost je njihova specifična stručnost na određenim lokacijama i lokalnim obrascima trgovine ljudima**. Oni mogu dobiti i koristiti obavještajne podatke otvorenog koda³² kako bi otkrili mjesta visokog rizika, identifikovali žrtve trgovine ljudima unutar rizičnih grupa, koristili informacije prikupljene od pružalaca informacija iz zajednice i civilnog društva i sadržati podatke o djeci i odraslima u opasnosti na lokalnom nivou. Oni imaju kapacitet da odmah reaguju na prijavu slučajeva trgovine ljudima na različitim lokacijama i stoga mogu sprovesti preliminarne postupke identifikacije.

Dobre prakse iz MARRI regionala

U Crnoj Gori, Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima (TFITV) je uspostavljen sa ciljem procjene i zvaničnog prepoznavanja potencijalne žrtve i koordiniranja pomoći žrtvama. TFITV čine ljekar, psiholog, predstavnik policije, socijalni radnik i predstavnik Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima.³³

Komisija za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije i Ministarstvo rada i socijalne politike **Sjeverne Makedonije** potpisali su 2018. godine Memorandum o razumevanju (MoU) za uspostavljanje **pet multidisciplinarnih mobilnih timova** (u Skoplju, Bitolju, Kumanovu, Čevdželiji i Tetovu) za angažovanje na proaktivnom otkrivanju žrtava trgovine ljudima i usluge reintegracije na lokalnom nivou. Ovi mobilni timovi su podržani kroz projekat koji je finansirao IOM u periodu od marta 2018. do juna 2019. Njihov rad je nastavljen i narednih godina uz dobrovoljno angažovanje organizacija civilnog društva.³⁴

Štaviše, u aprilu 2022³⁵. godine 35, Komisija za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije u Severnoj Makedoniji odlučila je da formira multidisciplinarni operativni tim za formalnu identifikaciju, koordinaciju, upravljanje slučajevima i praćenje slučajeva. Operativni tim će biti sastavljen imenovanim predstavnika Državnog tužilaštva, Ministarstva unutrašnjih poslova (Jedinica za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija), Ministarstva rada i socijalne politike (Kancelarija NRM) i NVO La Strada-Otvorena kapija.

32 Obavještajni podaci otvorenog koda su sve i sve informacije koje se mogu izvesti iz otvorenog prikupljanja: sve vrste medija, vladini izvještaji i drugi dokumenti, naučna istraživanja i izvještaji, komercijalni dobavljači informacija, internet itd. Glavni kvalifikatori informacija otvorenog koda su da ne zahtijevaju nikakvu vrstu tajnih tehnika prikupljanja da bi se došle do njih i da se moraju dobiti putem sredstava koja u potpunosti ispunjavaju autorska prava i komercijalne zahtjeve dobavljača gdje je to primjenjivo. Vidjeti George, R. Z., Kline, R. D., & Lownethal, M. M. (2005), *Intelligence and the security strategist: Enduring issues and challenges*, Lanham: Rowman and Littlefield.

33 US TIP Office (2021). *Trafficking in Persons Report: Montenegro*. Washington. <https://www.state.gov/reports/2021-trafficking-in-persons-report/montenegro/>

34 North Macedonia, Commission for Combating Trafficking in Human Beings and Illegal Migration (2020), Annual Report 2019.

35 35 Odluka je zvanično predstavljena i usvojena na sastanku Komisija sa članovima Sekretarijata 11. aprila 2022. godine.

Postoji još nekoliko dobrih praksi koje se takođe odnose na formalizovanu saradnju između institucija u cilju efikasnog odgovora. To su takozvane **radne grupe za borbu protiv trgovine ljudima** i takve strukture već postoje kako u MARRI regionu tako i na nivou EU.

Dobre prakse iz MARRI regionala

U Srbiji su 2016. godine Državno tužilaštvo i Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije potpisali Memorandum o saradnji u borbi protiv krijumčarenja ljudi, na osnovu kojeg je 26. septembra 2016. osnovana Radna grupa za borbu protiv trgovine ljudima za koordinaciju zajedničke anti-traficking aktivnosti.³⁶ Jedan od ciljeva Memoranduma je identifikacija žrtava trgovine ljudima u lancima krijumčarenja ljudi i drugih krivičnih djela počinjenih od strane kriminalnih grupa. Na osnovu srpskog iskustva, osnovana je **Jedinica za suzbijanje krijumčarenja migranata i trgovine ljudima (Task Force) 2018. godine u Sjevernoj Makedoniji**.³⁷ Jedinicom rukovodi javni tužilac u okviru Tužilaštva za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije koji vodi krivične istrage. Istraga svih slučajeva trgovine ljudima povjerena je specijalizovanoj policijskoj jedinici za borbu protiv trgovine ljudima i krijumčarenja migranata, koja radi u bliskoj saradnji sa Odjelom za finansijski kriminal. Predstavnik Jedinice učestvuje u radu mobilnih timova, čime se obezbjeđuje koordinacija i saradnja između ove dvije strukture. Jedinica ima za cilj da „*pronađe nove načine za poboljšanje efikasnosti vlasti u borbi protiv trgovine ljudima, kroz multidisciplinarni pristup*“³⁸. Budžetom Državnog tužilaštva i Ministarstva unutrašnjih poslova, kao i sredstvima i donacijama međunarodnih organizacija, obezbijeđena su adekvatna finansijska sredstva i dovoljan broj kadrova za istražni rad policije. Radne prostorije Jedinice obezbijedilo je Ministarstvo unutrašnjih poslova.

³⁶ CoE Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2017), Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Serbia. Available at: <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/-/greta-publishes-second-report-on-serbia>

³⁷ Petreska, E. (2020) Developing, implementing and monitoring of the anti-trafficking strategic response in the MARRI Participants. Assessment on the needs, gaps and good practices. ICMPD: Vienna

³⁸ Vlada Republike Sjeverne Makedonije (2019), Izvještaj koji su podnijele vlasti Sjeverne Makedonije o mjerama koje su preduzete u skladu sa Preporukom Komiteta strana CP (2018) 8 o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope o djelovanju protiv trgovine ljudima. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/north-macedonia> . (accessed on 1 July 2020)

Dobre prakse iz EU

Radna grupa u Švedskoj: Švedska vlada je 2009. godine zadužila Okružni upravni odbor Stockholma za koordinaciju i jačanje napora Švedske u regionu. U okviru ovog zadatka osnovana je Radna grupa protiv prostitucije i trgovine ljudima (NMT).³⁹ NMT se sastoji od vladinih agencija koje se bore protiv prostitucije i trgovine ljudima i djeluje kao strateški i operativni resurs za rast saradnje vladinih agencija i nevladinih organizacija. U okviru NMT-a, izgrađena je specijalizovana struktura podrške koja će pomoći vladinim agencijama u njihovim naporima u borbi protiv prostitucije i trgovine ljudima. Sistem podrške sastoji se od telefonske dežurne linije, programa reemigracije (koordinira Međunarodna organizacija Ujedinjenih nacija za migracije) i mreže regionalnih koordinatora protiv prostitucije i trgovine ljudima koji pružaju pomoć žrtvama. NMT takođe pruža pomoć i obuku opština, vladinim agencijama i nevladnim organizacijama.

Smjernice za praktičare

- ✓ Identifikovati različite lokacije na kojima bi žrtve trgovine ljudima mogle biti eksplatisane, uključujući različite oblike eksplatacije i na udaljenim ili teško dostupnim lokacijama;
- ✓ Identificirati koji drugi praktičari mogu imati pristup ovim lokacijama kako bi sproveli ili podržali identifikaciju i sarađivali s njima u povećanju proaktivnih npora u identifikaciji;
- ✓ Identifikovati i angažovati se sa svim relevantnim praktičarima iz različitih oblasti i sektora kako bi se obezbjedio uspješan proces identifikacije i adekvatna podrška i pomoć žrtvama trgovine ljudima;
- ✓ Koordinirajte sa agencijama za izdržavanje djece kako biste osigurali najbolji interes djeteta.

³⁹ Informacije preuzete sa stranica Švedske agencije za rodnu ravnopravnost, dostupne na <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/en/mens-violence-against-women/prostitution-human-trafficking-2>

Vježba za samostalno učenje

Koje institucije/organizacije/pojedinci mogu pomoći u otkrivanju potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u vašem lokalnom području?

Koje su praktične prepreke sa kojima se suočavate u dolasku do potencijalnih trafiking slučajeva na lokalnom nivou?

Koju vrstu podrške žrtve trgovine ljudima mogu dobiti unutar i izvan mreže za borbu protiv trgovine ljudima u vašem području?

- Vrsta podrške
- Pružalac usluga
- Kontakt osoba

Šta možete učiniti da poboljšate upućivanje žrtava trgovine ljudima na ove usluge?

1.2. Određivanje menadžera slučaja za svaki slučaj

Prema ispitanicima u intervjuu, ključ za uspješno upućivanje i reintegraciju je dodjela menadžera slučaja svakoj žrtvi trafikinga, što nije uvijek slučaj u praksi, zbog nedostatka osoblja ili preopterećenosti odgovornih aktera.⁴⁰ **Vodeća uloga menadžera slučaja**, pored izrade i monitoringa implementacije individualnog plana reintegracije u saradnji sa žrtvom, veoma je važno u smislu **uspostavljanja bliske saradnje sa ostalim stejholderima** u cilju implementacije ovog plana. Menadžer slučaja je jedina osoba koja može biti značajno uključena u proces reintegracije tako što će osigurati da anti-trafiking agencije i pružaoci usluga ispunе individualne potrebe žrtve trgovine ljudima.

Uloga menadžera slučaja je takođe veoma važna u smislu razumijevanja i rješavanja ranjivosti žrtava trafikinga koje mogu proizaći iz ličnih, kontekstualnih ili situacijskih faktora.⁴¹ Stoga, **menadžer slučaja mora biti svjestan dostupnih usluga i pružalaca usluga i blisko sarađivati s njima tokom faza upućivanja i reintegracije**, uzimajući u obzir moguće jezičke, kulturne, obrazovne barijere i potencijalne rizike.

Menadžer slučaja je takođe odgovoran za monitoring i prilagođavanje intervencija promjenjivim potrebama žrtve trgovine ljudima. Uloga takozvanog **koordinatora za podršku žrtvama** je takođe istaknuta među standardima OSCE/ODIHR NRM, naglašavajući da ovu osobu mogu imenovati zakonske službe ili civilno društvo i da može biti dio anti-trafiking radnih grupa. Koordinator za podršku žrtvama je „*ključ za uspostavljanje povjerenja i samopozdanja žrtava*“ i može uputiti žrtvu trafikinga na druge specijalističke službe za podršku, putem koordinacije i veze, uključujući zdravstvene službe, zastupnike staratelja za djecu ili nezavisne advokate za odrasle.“⁴²

1.3. Obezbeđivanje individualnih preporuka

Kada se sprovedu procedure identifikacije u slučaju trgovine ljudima, važno je da upućivanje odgovarajućim službama vodi menadžer slučaja i da se pažljivo razmatra situacija, mišljenje i zabrinutost žrtve trafikinga. Osobama koje su pretrpjele uticaj trgovine ljudima može biti izuzetno teško u početku ući u nove odnose i stечi povjerenje u nove odnose s vlastima i pružaocima usluga, posebno s ljudima za koje se može smatrati da su na poziciji autoriteta.

Upućivanje na adekvatnu podršku zahtjeva proaktivan odgovor profesionalaca koji stvaraju most za pristup uslugama za žrtve trafikinga, umjesto da ih jednostavno upućuju na službe ili ih ostavljaju da ih sami lociraju i pristupe. Stoga je postojeća praksa u Evropi identifikovala stvaranje tzv. **pisma premošćivanja**, koja se posebno odnose na žrtve trafikinga.^{43 44} Ova detaljna pisma koja profesionalci daju povjerljivo drugim provjerenim službama mogu biti od vitalnog značaja za premošćavanje pristupa i zastupanje za zadovoljenje potreba žrtava. Ova premošćujuća pisma mogu se koristiti i kao koristan alat za razmjenu informacija između aktera na centralnom nivou (koji su mogli sprovesti proces identifikacije, i aktera na lokalnom nivou – koji bi mogli biti odgovorni za socijalno uključivanje – reintegraciju žrtve trgovine ljudima). Oni takođe mogu pomoći u smanjenju rizika od ponovne traumatizacije ili stresa koji mogu biti uzrokovani zbog toga što ljudi koji su bili predmet trafikinga moraju više puta prepričavati informacije drugim stručnjacima. Sadržaj premošćujućih pisama treba da bude jednostavan i da se pruža drugim službama samo uz pristanak žrtava trafikinga koje su prethodno informisane i svjesne njihovog sadržaja. Prije slanja

41 ICMPD studija “Snaga za nastavak” (2019.) identificira faktore otpornosti i ranjivosti na trgovinu ljudima i druge zloupotrebe, dijeleći ih na: lične faktore koji se primjenjuju od faze prije polaska do dolaska na namjeravanu ili de facto destinaciju; faktori koji nastaju tokom putovanja od zemalja porijekla preko tranzitnih zemalja do zemalja odredišta; i faktori koji su povezani sa odgovorima u zemljama, u kontekstu tranzita i/ili odredišta.

42 OSCE/ODIHR (2022). National Referral Mechanism. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook. Second Edition. Warsaw, Poland. <https://www.osce.org/odihr/510014>

43 OSCE/ODIHR (2022). National Referral Mechanism. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook. Second Edition p.151 <https://www.osce.org/odihr/510014>

44 Malangone, A. (2021) DRAFT Blueprint Document on Return Counselling to People vulnerable to Exploitation, including Victims of Trafficking. ERRIN and ICMPD

pisma za premošćivanje, **potrebno je uputiti početni poziv/e-mail da se uspostavi prvi kontakt sa pružaocem usluga, nakon čega slijedi razgovor sa profesionalcem kako bi njega/nju upoznali sa slučajem.**⁴⁵

Premošćujuća pisma pružaocima usluga

Kako sastaviti pismo premošćivanja?

- ✓ Uključiti informacije koje se odnose na istoriju žrtve trafikinga i trenutne okolnosti, koje su relevantne za konkretnu uslugu (starost, pol, karakteristike);
- ✓ Uključiti informacije o ranjivosti (prije, tokom i nakon trgovine ljudima) i potrebama reintegracije (npr. za pristup osobama sa invaliditetom ili pružanje usluga koje bi trebalo učiniti zbog zdravstvenih stanja ili povreda);
- ✓ Dodajte specifikacije za prisustvo, pol i jezik prevodilaca i/ili kulturnih medijatora.

! Zabilješka:

- ▶ Pružiti jasne, sveobuhvatne i tačne informacije o statusu žrtve trgovine ljudima;
- ▶ Pružiti informacije o njegovim/njenim pravima i ovlašćenja;
- ▶ Budite jasni o tome šta zaštita i podrška treba da podrazumevaju;
- ▶ Treba priložiti relevantnu dokumentaciju uključujući medicinsko-pravne izvještaje i druge stručne izvještaje ili dokumente;

*Premošćujuća pisma bi trebala biti idealno pripremljena zajedno sa osobom koja je bila predmet trafikinga.

45 OSCE/ODIHR (2022). National Referral Mechanism. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook. Second Edition p.151 <https://www.osce.org/odihr/510014>

1.4. Redovno praćenje slučaja

Tokom faza reintegracije i socijalne inkluzije, pod nadzorom menadžera slučaja, žrtve trgovine ljudima treba kontinuirano podržavati ili upućivati na profesionalne i obučene pružaoce usluga koji su odgovorni da obezbijede sigurnost, nadgledaju i procjenjuju pružanje usluga, pomažu pojedincu da povrati osjećaj kontrole i samoopredjeljenja, njeguju psihološku stabilnost pojedinca, osiguravaju izbjegavanje sekundarne viktimizacije, podstiču osnaživanje pojedinca, zadržavaju rizik od društvene stigmatizacije itd. Da bi se olakšali ovi procesi, potreban je multiagencijski i holistički pristup.

Timski sastanci i sastanci među agencijama između NRM praktičara - treba redovno da se održavaju radi monitoring slučaja, da se identifikuju i adresiraju novonastale potrebe, da se provjeri i ažurira plan procjene rizika. Rezultate svih procjena treba saopštiti i razgovarati sa osobom kojoj je pružena pomoć. Takođe je veoma važno da žrtve trafickinga imaju sredstva i mogućnost da prijave svoje probleme ili da prijave nezadovoljstvo uslugama ili pojedincima uključenim u pružanje usluga.

Dobre prakse iz MARRI regionala

Srpski akteri odgovorni za upravljanje određenim slučajem trgovine ljudima uspostavljaju praksu takozvane Case konferencije. Oni se redovno sastaju, razgovaraju i konsultuju kako bi procenili potrebe i rizike, kako bi obezbedili adekvatnu pomoć, zaštitu i pružanje usluga žrtvama trgovine ljudima, kako bi razvili i sproveli plan reintegracije.

Odgovarajući na gore navedene izazove (konkretno - nedostatak alata za izvještavanje između članova NRM-a o pitanjima upravljanja predmetima/implementaciji SOP-a), **obrazac za praćenje slučaja (follow up template)** dostupan u aneksima ovog dokumenta. Ovaj obrazac može poslužiti praktičarima NRM-a, posebno menadžerima slučajeva, da procijene napredak koji je postignut nakon što je žrtva počela samostalno da odlazi (nakon napuštanja skloništa, na primjer), u pogledu toga da li su odgovarajuće procedure pomoći (SOP) dovela do očekivanih rezultata. Ovaj obrazac takođe služi kao operativni alat za razvoj adekvatnih dopunskih radnji u konkretnom slučaju trgovine ljudima. Može se prilagoditi prema potrebama/odgovornostima odgovarajućih NRM aktera. Akteri NRM-a odgovorni za implementaciju SOP-a i drugi pružaoci usluga treba da unesu obrazac sa informacijama relevantnim za različite faze obrade predmeta.

ANEKS 2: Follow up obrazac slučaja u periodu socijalne inkluzije/reintegracije

! Svaka informacija u vezi sa slučajem trafickinga može biti vrlo osjetljiva i treba je tretirati sa povjerenjem. Sva razmjena i korištenje informacija među multidisciplinarnim akterima, kao i njihovo skladištenje, moraju se pridržavati važećeg pravnog režima i poštovati pravo žrtava na privatnost. – Vidi dio 1.6.

1.5. Jačanje i formalizovanje saradnje sa pružaocima usluga izvan NRM-ova

Istraživanje koje je sproveo ICMPD 2021. godine pokazalo je da u praksi, tokom procesa rješavanja slučajeva, postoji nedovoljna saradnja između članova NRM-a i pružaoca usluga koji nijesu dio NRM-a, ali su angažovani na pružanju usluga žrtvama trafikingu tokom faza reintegracije (npr. privatni biznisi za zapošljavanje žrtava, pružanje brige o dijeci, obrazovanje itd.). Pristup ovim „spoljnim“ uslugama je izazov u mnogim zajednicama u MARRI regionu. Konkretno, praktičari navode ograničenu dostupnost hitnog i trajnog smještaja (posebno za muškarce i djecu), usluga mentalnog zdravlja, stomatoloških usluga, itd. Kada su usluge dostupne, često postoje duge liste čekanja ili značajni troškovi vezani za usluge. Osim toga, pristup kulturno primjerenim uslugama, uključujući pružaoce usluga koji mogu komunicirati sa žrtvama trafikingu na njihovim maternjim jezicima, ograničen je i obično dostupan samo u fazi identifikacije.

Nedovoljna saradnja sa različitim pružaocima usluga narušava adekvatnu pomoć i podršku žrtvama trgovine ljudima, jer mnogi praktičari nijesu svjesni cjelokupnog spektra usluga koje postoje i koje su od njih dostupne za zadovoljenje individualnih potreba žrtava trafikingu. Ovo može rezultirati određenim ograničenjima – žrtve trafikingu mogu biti ograničene na usluge jedne organizacije/mreže, a da nijesu svjesne ili nemaju pristup raznim dostupnim uslugama. Stoga je od izuzetnog značaja **jačanje partnerstva sa privatnim sektorom i drugim relevantnim pružaocima usluga i kreiranje mape puta** koja će im pomoći ne samo da imaju pregled dostupnih usluga, već i da daju smjernice o tome kako pristupiti tim uslugama.

Kada partnerstva i saradnja između članova NRM-a i eksternih pružalaca usluga funkcionišu dobro, žrtve trafikingu mogu donijeti izbor zasnovan na informacijama, o rasponu usluga koje su dostupne od strane različitih stekholdera i maksimalno iskoristiti ove mogućnosti da podrže svoj oporavak i reintegraciju. U mnogim slučajevima, dostupnost različitih opcija pomoći takođe pomaže da se izbjegne dupliranje usluga. Stoga, članovi NRM-a, u SOP dokumentu, ili na posebnoj osnovi, treba da identifikuju, razrade i svakodnevno koriste alat koji sadrži listu usluga/ pružaoca usluga relevantnih za uspješnu reintegraciju žrtava trafikingu.

Sljedeće prakse i vježba samostalnog učenja mogu pomoći praktičarima da identifikuju i dalje sarađuju sa dostupnim službama u određenoj oblasti/region koje su ključne za pružanje podrške i pomoći žrtvama trafikingu.

Dobre prakse iz EU

Postoji nekoliko dobrih praksi iz zemalja EU o različitim akterima koji formalno ili neformalno sarađuju u okviru NRM-ova, kao što je utvrđeno u Studiji o reviziji NRM iz 2020. godine u EU.⁴⁶ Na primjer, u Mađarskoj su dodatne organizacije civilnog društva (OCD) prepoznate u zakonodavstvu kao „tijelo koje dobrovoljno sarađuje“ (član 1. Protokola o identifikaciji⁴⁷). U Hrvatskoj je u NRM predviđen angažman Hrvatskog novinarskog društva i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, iako uloga prvog nije jasno definisana. U finskim opštinama, Asocijacije finskih lokalnih i regionalnih vlasti su angažovane u okviru NRM. U Italiji, zakonodavstvo predviđa telefonske operatere i interkulturnalne medijatore kao partnere.

Vježba za samostalno učenje

Spisak usluga relevantnih za reintegraciju žrtava trafickinga koje su dostupne u oblasti/regionu

Vrsta podrške/pomoći	Provajder	Lokacija	Kontakt osoba/kontakt detalji	Zabeleške
*uključiti usluge specifične za trgovinu ljudima i opšte usluge , kao i ciljnu grupu: muškarci/žene, odrasli/djeca; vrsta trgovine ljudima				
Stanovanje				
Briga o dijeci				
Zdravstvena njega (dentalna njega, psihosocijalno i traumatsko savjetovanje)				
Obrazovanje				

46 European Union, DG HOME (2020), "Study on reviewing the Functioning of Member States' National and Transnational Referral Mechanisms". <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d5542e9c-0e92-11eb-bc07-01aa75ed71a1/language-en>

47 Hungary: Identification protocol: Government Decree No. 354/2012. (XII.13) on the identification order of victims of trafficking in human beings available at: https://thb.kormany.hu/download/a/ec/a0000/13_Government%20Decree%20No%20354_2012.pdf

Zapošljavanje				
Povratak				
Porodične potrebe				
Ostalo...				

Saradnja između NRM aktera i eksternih pružioca usluga može biti formalizovana potpisivanjem Memoranduma o razumevanju. **Vidi dio 2.3**

1.6. Propisna zaštita ličnih podataka trafikovanih osoba

Obrada predmeta zahtijeva rad sa određenim tipom informacija, koje će se morati dijeliti između različitih NRM stejkholdera (kako na domaćem tako i na transnacionalnom nivou) kako bi se osigurala efikasna identifikacija, zaštita, individualna podrška, pristup uslugama, socijalna uključenost, krivično pravosuđe i obeštećenje, povratak i reintegracija. Ovo je značajan izazov za praktičare, takođe i u njihovom odnosu sa žrtvama trafikinga, pošto pitanja poverljivosti često drže ove ljudi slabo informisanim o njihovom pravnom slučaju, na primer. Osim toga, akteri NRM-a su odgovorni za razmijenu podataka o predmetima na kojima rade između sebe, ali i do domaćih repozitorija, gdje se prikupljaju i analiziraju podaci o slučajevima trafikinga. Proces razmijene informacija, međutim, ne bi trebao uticati na ljudska prava, integritet i dostojanstvo žrtava trafikinga. Javno otkrivanje ličnih podataka može obeshrabriti žrtve trafikinga od traženja pomoći ili saradnje sa vlastima i može dramatično poremetiti njihov privatni i porodični život, reintegraciju i mogućnosti zapošljavanja, izlažući ih sramoti i riziku od progona. Stoga je u postupcima komunikacije i koordinacije u vezi sa slučajevima trafikinga neophodno da akteri NRM-a obezbijede efikasne, blagovremene i adekvatne procedure identifikacije, upućivanja i zaštite uz dužnu zaštitu ličnih podataka i poštovanje privatnosti.

Međunarodni zakon o ljudskim pravima⁴⁸ pruža jasan i univerzalan okvir za zaštitu podataka i promociju prava na privatnost. Tabele dostupne u aneksima ovog dokumenta može biti korisno za NRM praktičare jer ilustruju glavne evropske standarde o zaštiti ličnih podataka, a takođe navode i specifične instrumente relevantne za zaštitu ličnih podataka žrtava trafikinga, kao što su obaveze prema Savjetu Evrope Konvencija o borbi protiv trgovine ljudima - **Vidi ANEKS 4**.

⁴⁸ Pravo privatnosti je sadržano u: Universal Declaration on Human Rights; Article 12; International Covenant on Civil and Political Rights: Article 17; Convention on the Rights of the Child: Article 16 and International Convention on the Protection of All Migrant Workers and Members of Their Families: Article 14. Na regionalnom nivou, pravo na privatnost je zaštićeno od: European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: Article 8; Council of Europe Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data; Additional Protocol to the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data regarding supervisory authorities and transborder data flows; Council of Europe Recommendation No. R(99) 5 for the protection of privacy on the Internet; i European Union Data Protection Directive.

! Praktičari NRM-a u MARRI regionu, prilikom razmijene i obrade osjetljivih podataka u vezi sa slučajevima trafikinga, dužni su primjenjivati postojeće domaće standarde u pogledu zaštite podataka i pridržavati se važećih međunarodnih standarda u tom pogledu.

Svi MARRI učesnici su započeli proces ili uskladili opšti pravni okvir o zaštiti podataka sa evropskim standardima, posebno sa **Uredbom (EU) 2016/679** (GDPR), kao što je navedeno u **ANEKSU 4** ovog dokumenta.⁴⁹ GDPR regulativa je bitan korak za jačanje osnovnih prava pojedinaca u digitalnom dobu.⁵⁰

U MARRI regionu razvijeni su instrumenti i relevantne smjernice za zaštitu ličnih podataka žrtava trafikinga. Istraživanje sprovedeno za potrebe ovog pristupa pokazalo je da praktičari koriste različite (nestandardizovane) alate/sredstva za prikupljanje, čuvanje i prenos podataka o trgovini ljudima, kao što su: elektronske baze podataka sa ograničenim/zaštićenim pristupom; anonimizacija ličnih podataka; zapečaćene koverte, zaključavanje štampanih kopija u kancelarijama, razmijena kodiranih podataka, itd.). Ovi alati/sredstava su slični onima koji se koriste na nivou EU.

Dobre prakse iz EU⁵¹

Neke dobre prakse u upravljanju, čuvanju i prenošenju osjetljivih informacija u vezi sa trgovinom ljudima su: ograničavanje pristupa cijelom dosjemu samo na menadžera slučaja/ovlaćeno osoblje; pohranjivanje i korištenje anonimiziranog numeričkog upravljanja fajlovima predmeta, ograničeno dijeljenje anonymnih dokumenata, pristup dokumentima zaštićen lozinkom, korištenje specifičnog softvera koji ograničava pristup ili preuzimanje ili kopiranje datoteka od strane neovlaštenog osoblja i označava kada je neko neovlašteno pokušao pristupiti, zaštićeno claud dijeljenje, zaštićena claud memorija, dijeljenje samo djelimičnih relevantnih informacija za datu svrhu, dijeljenje samo informacija koje ne identifikuju koje se odnose na eksploraciju/trgovinu za određenu svrhu (kao što je spašavanje drugih prepostavljenih žrtava, sprječavanje drugih da postanu žrtve trgovine ljudima, itd.).

49 Izvor: <https://www.dataguidance.com/>

50 Uredba je stupila na snagu 24. maja 2016. godine, a primjenjuje se od 25. maja 2018. godine.

51 Malangone, A. (2022) Blueprint Document on Return Counselling to People vulnerable to Exploitation, including Victims of Trafficking. ERRIN and ICMPD (forthcoming)

U 2021. godini, nakon posebne preporuke⁵² Grupe eksperata Savjeta Evrope za akciju protiv trgovine ljudima (GRETA), elaborirane su **Smjernice posvećene zaštiti ličnih podataka žrtava trgovine ljudima u BiH**⁵³.

Dobra praksa iz MARRI region

*Smjernice za izradu i usvajanje instrumenata na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini za zaštitu privatnog života i ličnih podataka žrtava trgovine ljudima*⁵⁴ posvećene su profesionalcima u BiH i pružiće im podršku da razviju i usvoje instrumente u cilju unaprjeđenja zaštite privatnog života i ličnih podataka žrtava trgovine ljudima. Smjernice su takođe namijenjene profesionalcima koji se bave žrtvama trgovine ljudima, uključujući i medije kada šire informacije, kako bi se spriječile moguće štetne posljedice po žrtve i njihove porodice.

Prema gore navedenim Smjernicama, efikasna zaštita ličnih podataka žrtava trafikinga, uključujući dijecu, podrazumijeva poštovanje sljedećih **principa** od strane svih stručnjaka koji dolaze u kontakt sa ovim osobama:

Principi efikasne zaštite ličnih podataka žrtava trafikinga⁵⁵

Nediskriminacija	Mjere koje preuzimaju stručnjaci i institucije u vezi sa žrtvama trafickinga treba da budu nediskriminatorne i da garantuju zaštitu njihovih prava, uključujući pravo na privatnost.
Zaštita privatnosti	Zaštita privatnosti je zakonska obaveza koja ima za cilj da osigura povjerenje i sigurnost žrtve trafickinga. Uključuje privremenu ili trajnu zaštitu identiteta, privatnog života i ličnih podataka žrtve/svjedoka.
Povjerljivost ličnih podataka	Zaštita povjerljivosti ličnih podataka proizilazi iz domaćih i međunarodnih zakonskih obaveza.
Zaštita najboljeg interesa djeteta	Kada je dijete žrtva trgovine ljudima, potrebno je uvijek odrediti i djelovati u najboljem interesu djeteta i zaštititi sigurnost, identitet i integritet djeteta.

52 Council of Europe, *Council of Europe Convention on Action Against Trafficking in Human Beings*, 16 May 2005, CETS 197, available at: <https://www.refworld.org/docid/43fded544.html> [accessed 6 December 2021].

53 <https://www.coe.int/web/sarajevo/preventing-and-combating-trafficking-in-human-beings-in-bosnia-and-herzegovina>

54 Kotlo, R. (2021), *Guidelines for the Development and Adoption of Instruments at All Levels of Government in Bosnia and Herzegovina for the Protection of the Private Life and Personal Data of Victims of Human Trafficking*. Council of Europe. Available: 1680a4b6b8 (coe.int)

55 Ibid.

Pristup usmjeren na žrtvu

Od velike je važnosti osigurati hitnu akciju i pružanje podrške žrtvama da im se pomogne da ostvare prava na koja imaju pravo kao žrtve trafikinga. Takvo djelovanje i podrška trebale bi poštovati pravo na privatnost i zaštitu ličnih podataka. Planovi podrške i pomoći trebaju biti dovoljno fleksibilni da zadovolje potrebe i interes ţrtava. Sve inicijative za podršku i pomoći ţrtvama treba da uključuju efikasne mehanizme odgovornosti ili žalbe.

Pravo na informacije i informirani pristanak

Svaka ţrtva koja prima usluge pomoći mora biti obaviještena o svojim pravima i obradi njenih ličnih podataka od strane pružaoca usluge. Relevantni propisi moraju biti predstavljeni ţrtvi, uz odgovarajuće objašnjenje, na način i jezik razumljiv ţrtvi. Takođe, ţrtvi treba predati kopiju prava koja ima kao nosilac podataka. Pravo na informirani pristanak podrazumijeva postojanje pristanka i odrasle ili djeteta ţrtve trafickinga za prikupljanje i obradu podataka – ţrtva ili njen/njen staratelj moraju dati saglasnost za prikupljanje i obradu podataka.

Prema Smjernicama, postoje neka kritična pitanja koja praktičari moraju razmotriti u smislu razmjene informacija i podataka u vezi sa slučajevima trafickinga.

Ključna pitanja za efikasnu zaštitu ličnih podataka žrtava trgovine ljudima

- **Pravo na privatnost i povjerljivost.** Praktičari treba da detaljno obrate pažnju na pravo žrtava trafikinga na privatnost i povjerljivost, kako bi osigurali da tokom razmjene informacija ne bude objavljeno njihovo iskustvo i/ili da ih dodatno viktimizira. Tamo gdje se žrtve plaše da bi njihovi lični podaci i iskustva mogli postati javni, manje je vjerovatno da će pristati na pomoć ili prijaviti svoj slučaj policiji. S tim u vezi, vlasti treba da: „*obezbjede da su žrtve trafickinga djelotvorno zaštićene od povreda, prijetnji ili zastrašivanja od strane trgovaca ljudima i povezanih lica. U tom cilju ne bi trebalo biti javnog otkrivanja identiteta žrtava trgovine ljudima i njihova privatnost bi se trebala poštovati i štititi u najvećoj mogućoj mjeri, uzimajući u obzir pravo svakog optuženog na pravično suđenje. Trafikovane osobe treba unaprijed u potpunosti upozoriti na poteškoće koje su inherentne u zaštiti identiteta i ne treba im davati lažna ili nerealna očekivanja u pogledu kapaciteta agencija za sprovođenje zakona u tom pogledu.*”⁵⁶
- Od žrtava treba dobiti **saglasnost** za uključivanje njihovih ličnih podataka u baze podataka, kako je propisano zakonodavstvom. U slučaju maloljetnika potrebna je saglasnost roditelja ili zakonskog staratelja maloljetnika, ali i sam maloljetnik treba biti obaviješten o procesu prikupljanja podataka. U zavisnosti od toga koliko je pristanak specifičan i sveobuhvatan, mogao bi omogućiti obradu niza ličnih podataka, uključujući rasu, religiju i seksualnu istoriju zasegnute osobe. Saglasnost treba dati u pisanim obliku i ovu pismenu saglasnost treba čuvati u arhivi. Općenito, pristanak bi bio za

⁵⁶ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) (2002), *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*, E/2002/68/Add.1, smjernica 6.6. Dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3f1fc60f4.html>. Nadalje, smjernica 8.9 poziva vlasti da zaštite, prema potrebi, privatnost i identitet djece žrtava i da preduzmu mјere da izbjegavaju širenja informacija koje bi mogle dovesti do njihove identifikacije.

obradu ličnih podataka, što uključuje prikupljanje, čuvanje, konsultacije, korištenje i otkrivanje putem dostavljanja.

! Izuzetne okolnosti mogu nadjačati obavezu čuvanja povjerljivosti prema pacijentima/klijentima ako se želi zaštитiti njihov najbolji interes ili najbolji interes javnosti. Ovo treba jasno navesti u politikama i procedurama svake službe i objasniti žrtvama na samom početku kako bi bile svjesne da postoje specifične, ograničene situacije u kojima se to može desiti.⁵⁷

- **Čuvanje i održavanje podataka.** Trebalo bi da postoje ograničenja koliko dugo se lični podaci mogu čuvati u bazama podataka, čiji su specifični detalji navedeni u relevantnom domaćem zakonodavstvu. Kao takvi, repozitoriji će morati da budu jasni u pogledu pravnog okvira za čuvanje podataka kako bi se osigurala usklađenost. Budući da su informacije koje se prikupljaju, održavaju i prenose vrlo osjetljive, potrebne su sigurnosne mјere kako bi se osiguralo da se informacije čuvaju na siguran način. Svaka baza podataka treba da bude smještena u relevantnoj vladinoj instituciji, u zaštićenom kancelarijskom prostoru. Računari, na kojima će se čuva baza podataka i informacije, moraće, u najmanju ruku, biti zaštićeni lozinkama i pristupom ograničenim samo na neophodno, ovlašćeno osoblje. Dodatni sigurnosni protokoli mogu se implementirati po potrebi, s krajnjim ciljem u svim kontekstima da se osigura privatnost, sigurnost i bezbjednost podataka i osoba o kojima se podaci prikupljaju. Pitanje sigurnosti je nešto što bi trebalo redovno razmatrati i evaluirati u okviru nadležnih institucija, na osnovu promjena situacije, uz prilagođavanja kako bi se osigurala potrebna sigurnost za sve prikupljene i čuvanje podatke o slučajevima trgovine ljudima.
- **Prenos osjetljivih podataka.** S obzirom da razmjena informacija o slučajevima trafikinga uključuje prikupljanje ličnih podataka, mora se обратити pažnja na to kako se ti podaci prenose kako bi se osiguralo pravo pojedinca na privatnost i povjerljivost. Neke zemlje izričito zabranjuju prenos ličnih podataka putem interneta osim uz posebne zakonske odredbe. Kao takvi, domaći repozitoriji će morati da identifikuju tehnike prenosa podataka koje su u skladu sa pravnim okvirom. Neki domaći zakoni mogu dozvoliti korištenje enkripcionog programa za šifriranje i prijenos ličnih podataka.

⁵⁷ Royal College of Nursing (n.d.), Disclosure or Confidentiality. Ako dijete ili mlada osoba ne pristane na objelodanjivanje, još uvijek postoje okolnosti u kojima se informacija može otkriti: kada postoji preovlađujući javni interes za otkrivanje; kada je obelodanjivanje u najboljem interesu deteta ili mlade osobe koja nema zrelost ili razumevanje da donese odluku o obelodanjivanju; ili kada je obelodanjivanje propisano zakonom. Royal College of Nursing (n.d.), Principles of confidentiality.

Šablon Memoranduma o razumijevanju

Kako bi se osigurao nesmetani rad ovog procesa razmjene informacija i izvještavanja, relevantni akteri bi možda željeli da pripreme **Memorandume o razumijevanju (MoU)** koji jasno navode uloge i odgovornosti svake strane u smislu protoka informacija i razmjene podataka o slučajevima trgovine ljudima. Memorandum o razumijevanju može uključivati detalje o tome kako i kada će informacije biti dostavljene različitim repozitorijumima, kao i kako i kada će domaći repozitorij dijeliti zbirne podatke prikupljene iz izvora podataka. Šablon memoranduma o razumijevanju, prema ICMPD-u *Priručnik o prikupljanju podataka o borbi protiv trgovine ljudima u Jugoistočnoj Evropi: Razvoj regionalnih kriterijuma*⁵⁸, nalazi se u **ANEKSU 3** ovog pristupa.

2. Obezbeđivanje transparentnog, konzistentnog i odgovornog NRM upravljanja

Identifikovani izazovi

Uloga lokalnih zajednica, kako u identifikaciji tako i u follow-up pomoći, od suštinskog je značaja za pružanje adekvatnih usluga žrtvama trafikingu i uspješnu reintegraciju u društvo. Dok lokalna zajednica koja dobro funkcioniše može dovesti do proaktivne identifikacije, veće stope identifikacije i izvora podrške tokom reintegracije, pasivna zajednica koja ne pruža podršku možda neće biti efikasna u identifikaciji žrtava trgovine ljudima i može potkopati njihov proces reintegracije. Slična pitanja su istakli i praktičari MARRI-ja, koji su ukazali na **geografske prepreke identifikaciji, upućivanju i reintegraciji žrtava trgovine ljudima**. Na nekim lokacijama, na primjer, praktičari imaju više resursa i stručnih kapaciteta za sprovođenje identifikacije žrtve trgovine ljudima. Vjerovatnije je da će ove lokacije, kao što su glavni gradovi, imati posebne jedinice za identifikaciju slučajeva trafikingu. U ruralnim zajednicama ovi kapaciteti obično nedostaju. Institucije lokalne zajednice (škole, bolnice, vjerske zajednice) često nemaju znanja ni kapaciteta da otkriju potencijalne slučajeve trgovine ljudima i upute ih na adekvatnu pomoć. Problemi i nedoumice se odnose na niske kapacitete aktera na lokalnom nivou, kojima „*nedostaju ljudski i materijalni resursi; nedostaju im jasne smjernice; ili su novi u mehanizmima i ne znaju njihove uloge*“.⁵⁹ Same žrtve trafikingu, s druge strane, imaju ograničen pristup profesionalcima koji bi ih mogli identifikovati kao žrtve. Stoga je važno shvatiti da okruženje zajednice u koje se vraćaju žrtve trgovine ljudima može uticati na njihov oporavak i reintegraciju. Takođe, praktičari moraju biti svjesni kako se snaći u izazovima s kojima se mogu suočiti u tom pogledu.

⁵⁸ ICMPD (2010), *Handbook on Anti-Trafficking Data Collection in South-Eastern Europe: Developing Regional Criteria*. Vienna.

⁵⁹ Different & Equal (2020), *Analysis and mapping of Referral Mechanisms to protect victims of trafficking in human beings in the six MARRI Participants*.

Uprkos potrebi za poboljšanom koordinacijom centralnog i lokalnog nivoa, akteri NRM-a istakli su neophodnost uspostavljanja transparentnog izvještavanja o cjelokupnom radu NRM-a. Kao što pokazuje NVO Different & Equal procjena⁶⁰ i ICMPD istraživanje 2021., rijetke su prakse samo među članovima NRM-a da se redovno sastaju i razgovaraju isključivo o operativnom odgovoru, efikasnosti uspostavljenih procedura i izazovima upravljanja predmetima.

Održiva rješenja

2.1. Formiranje struktura na lokalnom nivou u cilju unaprjeđenja funkcionisanja NRM

Razmišljajući o komunikaciji i saradnji između stejkholdera na lokalnom i centralnom nivou, nekoliko dobrih praksi iz zemalja EU može se uzeti u obzir za moguću adaptaciju u MARRI regionu. Fokus je stavljen na aktere NRM na lokalnom nivou, koji funkcionišu kao koordinaciona tela na lokalnom nivou, ali i kao **referalni mehanizmi na lokalnom nivou** i odgovorni su za praktičnu implementaciju mjera uključujući identifikaciju, pomoć i podršku žrtvama trgovine ljudima.

Dobre prakse iz EU

Bugarska. Lokalne komisije za borbu protiv trgovine ljudima: Lokalne komisije su formirane u 10 od 28 regionalnih Bugarskih (Blagoevgrad, Burgas, Montana, Pazardžik, Pleven, Plovdiv, Ruse, Varna, Sliven i Veliko Tarnovo).⁶¹ Lokalne komisije nadgleda Komisija za borbu protiv trgovine ljudima, agencija koja koordinira vladine napore u borbi protiv trgovine ljudima na centralnom nivou. Komisija prati njihov rad, a aktivnosti koordinacije (kao što su zajednički sastanci i podnošenje izvještaja o radu) se sprovode redovno. Lokalne komisije se nalaze u okviru opštinskih uprava, a zamjenik gradonačelnika je zamjenik predsjednika lokalne komisije. Njihove aktivnosti koordiniraju izvršni sekretari mjesnih komisija. Oni koordiniraju rad svih institucija i organizacija koje se brinu o žrtvama trgovine ljudima na lokalnom nivou.⁶² Članovi lokalnih komisija su i nevladine organizacije, uključujući one koje pružaju usluge žrtvama trgovine ljudima, kao i neke međunarodne organizacije (kao što su IOM i Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice) koje takođe podržavaju rad na lokalnom nivou. **Lokalne komisije imaju svoj regionalni mehanizam za borbu protiv trgovine ljudima (u potpunosti prateći mjere NRM).**

60 Different & Equal (2020), *Analysis and mapping of Referral Mechanisms to protect victims of trafficking in human beings in the six MARRI Participants*.

61 Council of Europe, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2021), Evaluation Report Bulgaria, Third Evaluation Round. Access to Justice and Effective Remedies for Victims of Trafficking in Human Beings. Available at: <https://bit.ly/3t7gz2c>

62 Više informacija o lokalnim komisijama u Bugarskoj možete pronaći ovdje: <https://antitraffic.government.bg/en/about>

Oni takođe koordiniraju i izvode projekte protiv trgovine ljudima i uključeni su u akcije izgradnje kapaciteta praktičara, uključujući istražitelje, tužioce, sudije, socijalne radnike, nastavnike i stručnjake iz nevladinih organizacija. Komisije takođe vode preventivne i informativne kampanje na lokalnom nivou, koje se organizuju i sprovode zajedno sa Komisijom. Svake godine provode vlastite kampanje na lokalnom nivou, kao i volonterske obuke i informativne sesije. Izveštaji o radu lokalnih komisija uključeni su u godišnje izveštaje o sprovođenju anti-trafiking Programa.

Španija. Mehanizmi upućivanja na lokalnom nivou: One postoje u nekoliko autonomnih zajednica (es. *Comunidades Autonomas*) koje su odobrile regionalne mehanizme za implementaciju Okvirnog protokola za zaštitu žrtava trgovine ljudima⁶³.

Njemačka. Odgovornost *Ländera*: praktična implementacija mjera protiv trgovine ljudima – uključujući identifikaciju, pomoć i podršku žrtvama – je u nadležnosti 16 pojedinačnih njemačkih *pokrajina* (*Länder*)⁶⁴. Kako je izvjestila GRETA, u 13 *pokrajina* sklopljeni su sporazumi o saradnji između relevantnih vlasti i specijalizovanih savjetovališta za žrtve trgovine ljudima, koji opisuju procedure i odgovornosti različitih stejkholdera⁶⁵.

Nekoliko MARRI Učesnica je takođe uspostavilo strukture na lokalnom nivou, sa ovlašćenjem da funkcionišu kao lokalne NRM strukture.

Dobra praksa iz MARRI regionala

Dvanaest regionalnih odbora za borbu protiv trgovine ljudima (KRAT) u Albaniji odgovorni su na državnom nivou za prevenciju trgovine ljudima tako što identificuju primarne probleme, preuzimaju mjere za zaštitu pojedinaca i grupa u riziku od trgovine ljudima i uspostavljaju osnovne podatke o svim kategorijama i pojedincima u riziku od trafikingu. **Oni se sastoje od lokalnih zvaničnika i nevladinih organizacija i vrše upućivanje i pružaju pomoć žrtvama.**

63 Spain, Cataluña [Catalan Autonomous Community] (2013), Protocolo de Protección de las Víctimas de Tráfico de Seres Humanos en Cataluña [Protocol of Protection of Victims of Trafficking in Catalonia] available at: www.bienestaryproteccioninfantil.es/imagenes/tablaContenidos03SubSec/protocolo.pdf; Spain, Comunidad de Madrid [Autonomous Community of Madrid] (2017), Protocolo para la protección de las víctimas de trata de seres humanos en la Comunidad de Madrid, available at www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/en/otrasFormas/trata/normativaProtocolo/marco/docs/ProtocoloTrataMadrid.pdf

64 Council of Europe, GRETA (2019), Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Germany.

65 Ibid.

U BiH, lokalni opštinski timovi, pod nazivom **Regionalni monitoring timovi (RMT)**, funkcionišu u Sarajevu, Tuzli, Banjaluci i Mostaru.⁶⁶ Njihov sastav varira u određenoj mjeri, ali svi uključuju predstavnike centralnih i lokalnih vlasti, tužilaštava, agenciju za sprovođenje zakona i nevladinih organizacija. Sastav RMT-a je proširen na predstavnike inspekcije rada, centara za mentalno zdravlje i dnevnih centara za dijecu. U praksi, međutim, procjena iz nedavne prošlosti pokazala je da je potrebno poboljšanje funkcionisanja RMT-a, u smislu redovnih sastanaka članova i koordinacije u upravljanju predmetima.⁶⁷

2.2. *Uspostavljanje redovnih praksi obavještavanja između lokalnog i centralnog nivoa NRM aktera, kao i u odnosu na anti-trafiking koordinacione strukture*

Komunikacija i koordinacija među članicama NRM-a obično se uspostavlja bilateralnim kanalima, prema utvrđenim procedurama. Akteri NRM učestvuju na **redovnim sastancima** koordinacionog tijela za borbu protiv trgovine ljudima, gdje se raspravlja o cijelokupnoj politici i operativnim akcijama, a često i samo vođenje predmeta i izazovi u tom pogledu nijesu među temama o kojima se raspravlja. Štaviše, ne postoji praksa izdavanja godišnjih izvještaja NRM-a, gdje bi se mogla predstaviti statistika slučajeva trgovine ljudima i istaknuti glavna pitanja/izazovi u rješavanju slučajeva. Ovi izvještaji mogu biti vrijedan izvor za NATCB, u smislu kreiranja politika, strategija i aktionsih planova za borbu protiv trgovine ljudima. Većina ispitanika smatra da bi redovno izvještavanje o radu NRM-a moglo doprinijeti boljoj svijesti o identifikovanim izazovima i adekvatnim rješenjima u tom pogledu.

Postoje dva predložena načina izvještavanja, uzimajući u obzir potrebe izražene u odgovorima na anketu:

Od	Do	Svrha izvještaja	Vremenski okvir za podnošenje
Lokalni NRM akteri	NRM Koordinator	Informacije o identifikovanim/ upravljanim slučajevima na lokalnom nivou; procjena upravljanja predmetima/izazovi/ pitanja/ koraci naprijed	Periodično (tromjesečno, polugodišnje, godišnje)

⁶⁶ Council of Europe, GRETA (2017), Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Bosnia and Herzegovina. P. 8 <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/bosnia-and-herzegovina>

⁶⁷ Sorrentino, L. (2016) *Assessment of Referral Mechanisms for Victims of Trafficking in Bosnia and Herzegovina*. The project was funded by the European Union and implemented by an international consortium led by the International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) in partnership with EF (Expertise France) and FIIAPP (International Foundation of Administration and Public Policies of Spain).

NRM Kancelarija/ Koordinator	Anti- Trafficking koordinaciono tijelo	Izvještavanje o ukupnom radu NRM-a u toku prethodne godine	Godišnje
NRM Kancelarija/ Koordinator	Domaći repositorij/ Zavod za statistiku	Izvještavanje o statistici trafikinga	Periodično (dvogodišnje, godišnje)

Odražavajući gore navedene potrebe, obrasci su predstavljeni u aneksu ovog dokumenta kako bi se olakšali procesi izvještavanja, kako na horizontalnom nivou (lokalni nivo-NRM koordinator) tako i na vertikalnom nivou (NRM kancelarija/koordinator – NATCB). Ovi šabloni se mogu prilagoditi specifičnim potrebama i takođe ih mogu koristiti i druge postojeće NRM strukture u MARRI Učesnica. U pogledu izvještavanja NRM-a prema domaćem repozitoriju/zavodu za statistiku o statistici trgovine ljudima, ICMPD *Priručnik o prikupljanju podataka o borbi protiv trgovine ljudima u Jugoistočnoj Evropi: Razvoj regionalnih kriterijuma*⁶⁸ bavi se pitanjem u vezi sa razvojem i revizijom odgovora u uslovima nedostatka sistematskog prikupljanja i upravljanja relevantnim statističkim podacima o slučajevima trafikinga. Priručnik sadrži listu indikatora koji se koriste u dvije baze podataka, jednoj o žrtvama trgovine ljudima i jednoj o trgovcima ljudima i krivičnom pravosuđu. Smjernice o čuvanju i prijenosu podataka o trafikingu u domaćim repozitorijima/zavodima za statistiku nalaze se u prilogu ovog dokumenta.

ANEKS 5: (1) Obrazac izvještavanja: Akteri NRM na lokalnom nivou – NRM koordinator; (2) Obrazac za izvještavanje: NRM koordinator - NATCB; (3) Smjernice o prikupljanju i prenosu podataka o slučajevima trgovine ljudima u domaće repozitorije/ zavodi za statistiku

U čemu su prednosti redovnog izvještavanja?

- ✓ Poboljšanje ukupne koordinacije/komunikacije, kako na horizontalnom tako i na vertikalnom nivou;
- ✓ Pružanje pregleda situacije/trendova trgovine ljudima, kako na lokalnom nivou tako i na nivou MARRI Učesnica;
- ✓ Pružanje pregleda statistike slučajeva i upravljanja slučajevima na lokalnom nivou i na nivou MARRI Učesnica;
- ✓ Dopunjavanje izvještaja NATCB-a kako bi služili kao osnova za donošenje adekvatne politike;
- ✓ Podrška monitoring aktivnostima protiv trgovine ljudima u skladu sa aktuelnim strategijama/akcionim planovima;
- ✓ Osiguravanje povratnih informacija/korektivnih radnji od strane koordinacionog tijela na centralnom nivou.

⁶⁸ ICMPD (2010), *Handbook on Anti-Trafficking Data Collection in South-Eastern Europe: Developing Regional Criteria*. Vienna.

Dobra praksa u MARRI regionu

U Sjevernoj Makedoniji, lokalne komisije za borbu protiv trgovine ljudima uspostavljene su u nekoliko gradova i njihovi članovi su zaduženi da razrade sopstveni lokalni aktioni plan prema generalnom aktionom planu. Proces je započeo samo u nekoliko komisija, ali Komisija za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija ulaže kontinuirane napore da ovu praksu uvede u sve lokalne komisije pozivajući svoje članove na glavne sjednice Komisije i lobirajući za prilagođavanje anti- trafiking odgovora na lokalne potrebe, organizovanje koordinacionih sastanaka na lokalnom nivou itd.

Na osnovu ovih zapažanja, NRM akteri treba da uspostave praksu redovnih sastanaka i izvještavanja, zasnovanu na sljedećim vodećim principima:

Vodeći principi za izvještavanje o radu NRM-ova

- ✓ **Konciznost:** pružite relevantne informacije na kratak i fokusiran način. Izbjegavajte dugačke opise ili ponavljanje previše osnovnih informacija o slučajevima. Komplikovane demonstracije, tehničke informacije, neobrađene podatke itd. treba navesti u aneksima;
- ✓ **Jasnoća:** Pripremite svoje izvještaje na takav način da je „strancima“ lako razumjeti sve aspekte slučaja/projekta/aktivnosti relevantne za NRM. Osigurajte dovoljno objašnjenja, navedite akronime itd.;
- ✓ **Tačnost:** Izbjegavajte opšte ili nepotkrijepljene izjave. Komentari „ova aktivnost kasni“ bez objašnjenja, će primorati NATCB da zatraži pojašnjenja. Molimo da dostavite tačne informacije (potpuna imena, tačni datumi itd.) i kvantitativne iskaze kad god je to moguće (broj pruženih usluga, rezultati obrade predmeta itd.);
- ✓ **Obrazloženje:** izvještaji trebaju biti koncizni, ali ćete morati opravdati ili ilustrirati **postignute rezultate**;
- ✓ **Blagovremeno dostavljanje:** izvještaji se dostavljaju prema planiranom rasporedu.

Pored zvaničnog izvještavanja, **redovni sastanci aktera NRM-a, kao i formalni u okviru Koordinacionog tijela za borbu protiv trgovine ljudima** se takođe preporučuju za poboljšanje komunikacije i koordinacije među relevantnim akterima i shodno tome, cjelokupni anti-trafiking odgovor. Postoji nekoliko vrsta koordinacionih sastanaka koji se mogu održati:

- ✓ **Redovni koordinacioni sastanci:** NATCB i NRM moraju da se dogovore o vremenskim intervalima za održavanje redovnih sastanaka između anti-trafiking

koordinacionog tijela i članova NRM. One bi se idealno trebale održavati na kvartalnoj osnovi. Tokom ovih sastanaka, Kancelarija NRM/NRM koordinator/ NRM odgovorna osoba treba da dostavi ažurirane informacije o: statistici o slučajevima koji se vode i na centralnom i na lokalnom nivou prema SOP-ima (razvrstano po starosti, polu, obliku trgovine), ukupne aktivnosti upravljanja predmetima NRM, ostvareni napredak/ identifikovane izazove/naučene lekcije; buduće planiranje itd. Trebalo bi da se održavaju redovni koordinacioni sastanci među akterima NRM na lokalnom nivou;

- ✓ **Posebni sastanci:** Članovi NRM-a mogu inicirati poseban sastanak ako se smatraju neophodnim za konkretan slučaj/hitnost potrebne akcije - koordinaciju za implementaciju SOP-a. Ovi sastanci se mogu održavati na ad hoc osnovi;
- ✓ **Planiranje sastanaka:** Članovi NRM treba da budu aktivno uključeni i da daju doprinos u razvoju i koordinaciji strateškog i operativnog anti-trafiking odgovora (anti-trafiking strategije i aktioni planovi).⁶⁹

! Svi relevantni anti-trafiking akteri, uključujući aktere koji predstavljaju relevantne institucije, kao i akteri nevladinog/civilnog društva i međunarodni akteri treba da učestvuju i daju svoj doprinos na koordinacionim sastancima.

Kako bi se dokumentovao rad sastanaka, treba voditi **zabilješke sa sastanka**, strukturirane sa ciljem da se podijele sa svim učesnicima sastanka nakon toga. Zabilješke sa sastanka služe kao brza referenca na važne teme koje su obrađene tokom sastanaka, kao što su ciljevi, prepreke, rokovi ili ideje koje su se pojavile.

Smjernice za praktičare: Stavke koje treba uključiti u zabilješke sa sastanka:

- ✓ Datum sastanka i prisutni
- ✓ Dnevni red sastanka sa tačkama za razgovor
- ✓ Važne rasprave i donesene odluke
- ✓ Postavljena pitanja i dati odgovori
- ✓ Teme razgovora za buduće sastanke
- ✓ Stavke akcije sastanka
- ✓ Sažetak/zaključci sastanka

2.3. Formalizacija saradnje između NRM članica i drugih anti-trafiking aktera

Kako bi se osiguralo nesmetano funkcionisanje razmjene informacija, efikasne saradnje u trafiking slučajevima i prijavljivanja između različitih institucija, relevantni akteri bi mogli željeti da **formaliziraju svoju saradnju i potpišu memorandum o razumijevanju** koji jasno ističe uloge i odgovornosti svake strane u smislu toka informacija, saradnje i razmjene podataka. Prednosti formalizovane saradnje

⁶⁹ See : ICMPD (2021), Developing and Monitoring National Anti-Trafficking response. A Practitioner's Guide. <https://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/anti-trafficking-programme>

opisane su u *Vodećim principima UN.GIFT-a*⁷⁰, koji imaju za cilj da budu praktičan alat za stručnjake za borbu protiv trgovine ljudima od agencija za sprovođenje zakona do specijalizovanih pružalaca usluga, nevladinih organizacija, sindikata, pravosuđa, tužilaštva, vjerske organizacije, itd., o tome kako izgraditi Memorandume o razumijevanju o saradnji između tih institucija.

Prednosti formalizovane saradnje⁷¹:

- Razvoj zajedničkog razumijevanja ciljeva, politika i uloga različitih strana;
- Povećanje znanja i definisane razmjene informacija;
- Dogovoreni principi procedure u saradnji, koji izbjegavaju nesporazume;
- Izgradnja određenog nivoa međusobnog povjerenja kroz redovnu saradnju;
- Mogućnost da agencije za sprovođenje zakona i specijalizovani pružaoca usluga brže reaguju: osiguravanje da agencije za sprovođenje zakona upućuju pretpostavljene žrtve trafikingu kod odgovarajućeg specijalizovanog pružaoca usluga;
- Unaprijeđena zaštita i podrška žrtvama trafikingu: dokazan efekat pri čemu će žrtva trgovine ljudima uz pomoć specijalizovanog pružaoca usluga vjerovatnije sarađivati sa agencijama za sprovođenje zakona.

Najčešći oblik formalizovane saradnje je potpisivanje memoranduma o razumijevanju između odgovarajućih institucija, koji, prema gore navedenim Smjernicama, donosi specifične koristi, kao što je ilustrovano u nastavku.

Ljudska prava žrtava trgovine ljudima, prema Smjernicama UN-a o poklonima, „trebaju biti u središtu svega za sprječavanje i borbu protiv trgovine ljudima i zaštitu,

⁷⁰ UN.GIFT (2009) *Guiding Principles on Memoranda of Understanding between Key Stakeholders and Law Enforcement Agencies on Counter-Trafficking Cooperation*, available at: <https://publications.iom.int/books/guiding-principles-memoranda-understanding-between-key-stakeholders-and-law-enforcement>

⁷¹ United Nations (2008): The United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking (UN.GIFT) - The Vienna Forum Report: A Way Forward to Combat Human Trafficking, p. 45.

pomoć i obeštećenje žrtvama trgovine ljudima”⁷² Ono što se ističe kao važno da bude uključeno u Memorandum o razumijevanju je sljedeće:

- **Zajednička svrha potpisnika** i njihov cilj relevantan za smanjenje i prevenciju trgovine ljudima kroz efikasnu saradnju između institucija/partnera potpisnika;
- **Posvećenost strana potpisnika borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti prava žrtava trgovine ljudima**, kao i radu na osiguranju poštovanja dostojanstva i dobrobiti žrtava trgovine ljudima;
- Strane treba da omoguće objavljivanje informacija bez kršenja principa povjerljivosti ili profesionalne tajne. Ipak, **Memorandum o razumijevanju treba jasno da definije kakvu vrstu informacija mogu otkriti strane potpisnice.**⁷³

Dobra praksa u MARRI regionu

Srbija. U različitim gradovima formirani su lokalni opštinski timovi za otkrivanje žrtava trgovine ljudima i upućivanje na identifikaciju na osnovu Memoranduma o saradnji zaključenih među njihovim članovima.⁷⁴ U Srbiji funkcioniše 17 takvih mreža, od kojih je sedam **potpisalo zvanične memorandume o saradnji**. Njih čine predstavnici centara za socijalni rad, kancelarija za zaštitu mladih, pravosuđa, tužilaštava, policije, Crvenog krsta Srbije i specijalizovanih nevladinih organizacija. Ovi timovi se sastaju kako bi razgovarali o konkretnim slučajevima.

Sjeverna Makedonija. Jedinica za suzbijanje krijumčarenja migranata i trgovine ljudima (Task Force) osnovana je 2018. godine **potpisivanjem Memoranduma o razumijevanju** u oblasti suzbijanja organizovanih oblika trgovine i krijumčarenja migranata između Ministarstva unutrašnjih poslova i Državnog tužilaštva.

72 OHCHR (2002): Par. 1.

73 UN.GIFT (2009) *Guiding Principles on Memoranda of Understanding between Key Stakeholders and Law Enforcement Agencies on Counter-Trafficking Cooperation*, available at: <https://publications.iom.int/books/guiding-principles-memoranda-understanding-between-key-stakeholders-and-law-enforcement>

74 Council of Europe, GRETA (2017), Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Serbia. P.24 <https://www.coe.int/en/web/portal/-/greta-s-new-report-on-serbia>

ANEKS 3: Primjer MoU za čuvanje podataka o trgovini ljudima i mogućim agencijama koje doprinose prikupljanju i razmjeni podataka za žrtve trafikingu

* Različiti primjeri MoU koji treba prilagoditi i koristiti za formalizaciju saradnje između različitih institucija/pružalaca usluga mogu se naći u okviru *Vodećih principa UN.GIFT o memorandumima o razumijevanju između ključnih aktera i agencija za provođenje zakona o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima*, dostupnim na: <https://publications.iom.int/books/guiding-principles-memoranda-understanding-between-key-stakeholders-and-law-enforcement>.

2.4. Uspostavljanje formalne saradnje sa migracionim nosiocima kroz usvajanje standardnih operativnih procedura/protokola

Prema nalazima empirijskog istraživanja koje je proveo ICMPD^{75,76,77}, ljudi koji putuju migracionim rutama su ranjivi na eksploraciju i druge zloupotrebe, uključujući trgovinu ljudima u kontekstu mješovitih migracijskih i humanitarnih kriza. Stoga je, pored identifikovanja faktora njihove ranjivosti, a to su konstelacija ličnih, grupnih, socio-ekonomskih i strukturnih faktora, veoma važno usmjeriti anti-trafikingu odgovor na ublažavanje ranjivosti i izloženosti opasnostima, odnosno izgradnju otpornosti ovih ljudi na trgovinu ljudima i druge zloupotrebe. Istraživanje je takođe otkrilo nedostatak dovoljne veze između organa za trgovinu ljudima i azila u identifikaciji upućivanju slučajeva koji uključuju ugroženo stanovništvo i (potencijalne) žrtve trgovine ljudima. Shodno tome, postoji nekoliko dobrih praksi koje su relevantne za rješavanje hitnih potreba za odgovorom na (potencijalne) slučajeve trgovine ljudima i za zaštitu prava odraslih i dijete u pokretu.

Dobra praksa iz MARRI region

Srbija. Standardne operativne procedure za zaštitu dijece izbjeglica/migranata objavljene su u martu 2016. s ciljem poboljšanja identifikacije mogućih žrtava trgovine među djecom migrantima i djecom koja traže azil. Postupci obuhvataju preliminarnu identifikaciju djece u riziku, procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta i zaštitu putem privremenog starateljstva.⁷⁸

75 Healy, C. (2019). The Strength to Carry On: Resilience and Vulnerability to Trafficking and Other Abuses among People Travelling along Migration Routes to Europe. Vienna: ICMPD. Available at: <https://www.icmpd.org/publications/publications/>.

76 Forin, R. & Healy, C. (2018). Trafficking Along Migration Routes to Europe: Bridging the Gap between Migration, Asylum and Anti-Trafficking. Vienna: ICMPD. Available at: <https://www.icmpd.org/publications/publications/>.

77 ICMPD (2016). Targeting Vulnerabilities: The Impact of the Syrian War and Refugee Situation on Trafficking in Persons – Briefing Paper. Vienna: ICMPD. <https://www.icmpd.org/publications/publications/>.

78 Council of Europe, GRETA (2017), Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Serbia. P.29 <https://www.coe.int/en/web/portal/-/greta-new-report-on-serbia>

Sjeverna Makedonija. Razvijena su dva praktična dokumenta, kao odgovor na migracione tokove i zaštitu ljudi u pokretu: *Standardne operativne procedure za liječenje djece bez pratnje (2015)*⁷⁹ i *Standardne operativne procedure za obradu ranjivih kategorija stranih državljan* (2016)⁸⁰. Ovi dokumenti služe kao praktičan alat za praktičare i pružaju korak po korak smjernice u slučaju da vlasti za migracije ili azil otkriju potencijalni slučaj trgovine ljudima tokom obrade zahtjeva za azil ili rada sa stanovništvom u pokretu. Ovi praktičari, prema razvijenim SOP-ima, imaju odgovornost da upućuju potencijalne žrtve trgovine ljudima u NRM u slučaju da otkriju znakove trgovine ljudima. Članovi NRM-a su tada odgovorni za upućivanje i dalje pružanje pomoći (potencijalnoj) žrtvi trgovine ljudima među ljudima u pokretu.

Dobra praksa iz EU

Studija o pregledu funkcionisanja nacionalnih i transnacionalnih mehanizama za upućivanje u državama članicama iz 2018⁸¹ otkriva da su u EU, službe vezane za migracije i azil dio NRM-a u 26 članica EU⁸². Na primjer, u **Belgiji** postoje dvije posebne institucije koje pružaju usluge migracije i azila – Uprava za strance Federalne javne službe unutrašnjih poslova i Kancelarija za maloljetnike bez pratnje i žrtve trgovine ljudima. U **Bugarskoj**, NRM eksplicitno spominje Agenciju za izbjeglice u okviru Savjeta ministara. Na **Kipru** je za izdavanje dozvola žrtvama nadležno Odjeljenje za matične knjige i migracije Ministarstva unutrašnjih poslova, dok je Služba za azil angažovana na identifikaciji i upućivanju.⁸³ U **Francuskoj**, Kancelarija za zaštitu izbjeglica i osoba bez državljanstva, takođe u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova, odgovoran je za rješavanje zahtjeva za azil, status lica bez državljanstva i prijem u supsidijarnu zaštitu u Francuskoj. Na lokalnom (odjelnom) nivou, istu ulogu ima Francuska kancelarija za imigraciju i integraciju (*l' Office français de l'immigration et de l'intégration , OFII*). U **Poljskoj** je Kancelarija za strance odgovoran za identifikaciju potencijalnih žrtava među tražiocima azila, a Inspektorat rada kontroliše zakonitost zapošljavanja i Poljaka i stranaca. U **Portugalu** postoji specijalizovani tim za borbu protiv trgovine ljudima u okviru Službe za imigraciju i granice (*pt. Serviço de Estrangeiros e Fronteiras*).

79 Commission for Combating Trafficking in Human Beings and Illegal Migration, Standard Operating Procedures for the Treatment of Unaccompanied Children, North Macedonia (2015). Available at: <https://cutt.ly/Ypp7DJB>.

80 Commission for Combating Trafficking in Human Beings and Illegal Migration, North Macedonia (2016), Standard Operating Procedures for Processing Vulnerable Categories of Foreign Nationals. Available at: <https://cutt.ly/Ypp7DJB>

81 European Commission, DG HOME (2020), "Study on reviewing the Functioning of Member States' National and Transnational Referral Mechanisms". <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d5542e9c-0e92-11eb-bc07-01aa75ed71a1/language-en>

82 Except from EE, HR.f

83 Finland, Help from organisations and the government, available at: http://www.ihmiskauppa.fi/en/seek_help/find_help_from_organisations_and_the_government

2.5. Redovan monitoring i ocjenjivanje rad NRM-a

Redovan monitoring i redovni sastanci NRM aktera kako na horizontalnom tako i na vertikalnom nivou u strukturi za borbu protiv trgovine ljudima su od najveće važnosti za praćenje ukupnog rada NRM-a i planiranje korektivnih/budućih akcija u skladu sa situacijom, kao i strateški i operativni ciljevi. Periodični izvještaji NRM-a mogu poslužiti za monitoring i evaluaciju ukupnog odgovora na borbu protiv trgovine ljudima od strane nezavisne institucije, kao što je **Izvestilac za trgovinu ljudima**⁸⁴(ili ekivalentni mehanizam), odgovoran za prikupljanje i analizu kvalitativnih i kvantitativnih informacija, monitoringu i evaluaciju realizovanih aktivnosti prema Akcionim planovima i izdavanje godišnjih izvještaja i davanje preporuka o ukupnom odgovoru na borbu protiv trgovine ljudima.

Ipak, većina aktera NRM-a u MARRI Učesnicama istakla je u istraživanju da sam NRM treba pratiti u okviru šireg djelokruga koordinacionog tijela za borbu protiv trgovine ljudima, paralelno sa procesom praćenja akcionih planova za borbu protiv trgovine ljudima, na primjer. Uspostavljanje redovnog izvještavanja, zajedno sa predloženim koordinacionim sastancima, moglo bi djelotvorno poslužiti toj svrsi.

Koncept OSCE/ODIHR-a o NRM predviđa uspostavljanje tijela za praćenje NRM-a, (ili ekivalentnog mehanizma) koje bi „*trebalo biti odgovorno za nadzor NRM-a i godišnje izveštavizvještavanje NRM koordinatora. Uloga nadzornog tijela za NRM može biti povjerena bilo kojem relevantnom nadzornom tijelu. On prati troškove, kvalitet, odgovornost i performans NRM-a i osigurava da postoje robusni sistemi inspekcije i zabilješke/povratnih informacija za sve stehtholdere i korisnike usluga.*”⁸⁵ Štaviše, „*telo za monitoring NRM-a treba da dostavlja godišnje izvještaje o procjeni NRM koordinatoru i da ima lako dostupan mehanizam za žalbe za žrtve i preživljeli trgovine ljudima*“⁸⁶.

U MARRI regionu već postoje dobre prakse u pogledu procjene rada NRM-ova. Na primjer, rad NRM-a u Srbiji i Bosni i Hercegovini, ostvarene rezultate i identifikovani izazovi, procijenjeni su od strane spoljašnjih eksperata.

⁸⁴ Prateći praksu EU, uspostavljena je institucija izvestioca za trgovinu ljudima u Sjevernoj Makedoniji (funkcionioš od decembra 2019.) i Srbiji (u novembru 2021. godine usvojen je novi Zakon o „Zaštitniku građana“ (ombudsmanu) čiji su nove nadležnosti je usvojen, uključujući i mandat izvjestioca o trgovini ljudima.)

⁸⁵ OSCE/ODIHR (2022). National Referral Mechanism. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook. Second Edition p.46 <https://www.osce.org/odihr/510014>

⁸⁶ Ibid.

Dobra praks iz MARRI regionala

U 2016. godini vanjski ekspert je procijenio referalni mehanizam za identifikaciju, pomoć i zaštitu prava žrtava trgovine ljudima u BiH. Izvještaj⁸⁷ je ispitao uspostavljeni mehanizam upućivanja i koordinacije. Daje pregled zakonodavstva i politika i razmatra institucionalni okvir sa njegovom koordinacijom i mehanizmima upućivanja za identifikaciju, period razmišljanja i dozvole boravka, pomoć, socijalnu pomoć i dugoročnu pomoć za reintegraciju, pristup pravdi, povratak i repatrijaciju žrtava trgovine ljudima. Završava se preporukama o tome kako poboljšati procese upućivanja i zaštitu prava žrtava trgovine ljudima.

Isti ekspert je 2019. godine izvršio procjenu NRM-a za identifikaciju, pomoć i zaštitu prava žrtava trgovine ljudima u Srbiji⁸⁸. Izvještaj istražuje praktično funkcionisanje mehanizma za upućivanje i koordinaciju za identifikaciju, upućivanje i pomoć žrtvama trgovine ljudima, istovremeno štiteći njihova prava i takođe navodi preporuke za poboljšanje.

Pozitivna ocijena rada NRM je relevantna u smislu postizanja **dobrog upravljanja ovim mehanizmima**, što znači da procesi i institucije daju rezultate koji zadovoljavaju potrebe društva uz najefikasnije korišćenje resursa koji su im na raspolaganju. U sljedećoj tabeli, definicija dobrog upravljanja⁸⁹ Ekonomске i socijalne komisije Ujedinjenih naroda za Aziju i Pacifik (UN ESCAP) je prilagođena u izazovnom pokušaju da se identifikuju osnove za dobro upravljanje NRM. Na osnovu preporučenih standarda, dolje navedena lista za samokontrolu je razrađena za MARRI učesnice, kako bi mogli da ispitaju da li su već uspostavili osnove za dobro upravljanje svojom saradnjom i mehanizmima koordinacije u borbi protiv trgovine ljudima.

⁸⁷ Sorrentino, L. (2016) *Assessment of Referral Mechanisms for Victims of Trafficking in Bosnia and Herzegovina*. Projekat je finansirala Evropska unija, a implementirao ga je međunarodni konzorcij predvođen Međunarodnim centrom za razvoj migracione politike (ICMPD) u partnerstvu sa EF (Expertise France) i FIIAPP (Međunarodna fondacija za administraciju i javnu policiju Španije).

⁸⁸ Sorrentino, L. (2019) *Assessment of the National Referral Mechanism for Victims of Trafficking in the Republic of Serbia*. ASTRA Anti-Trafficking Action. Belgrade, Serbia

⁸⁹ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2009), *What is good governance*. U dokumentu se navodi da je „Dobro upravljanje participativno, orijentisano na konsenzus, odgovorno, transparentno, odgovorno, efektivno i efikasno, pravično i inkluzivno i prati vladavinu prava. Osigurava da je korupcija minimizirana, da se stavovi manjina uzimaju u obzir i da se glasovi najugroženijih u društvu čuju u procesu donošenju odluka.

Ček lista Osnove za dobro upravljanje mehanizmima saradnje i koordinacije

DA/NE

Učešće	NRM čine svi relevantni stejkholderi u borbi protiv trgovine ljudima (vladini organi, nevladine organizacije i organizacije civilnog društva i međunarodne organizacije) koje u njemu aktivno učestvuju. Stavovi žrtava trgovine ljudima se uzimaju u obzir prilikom izrade, implementacije i procjene operativnog odgovora na borbu protiv trgovine ljudima. Vidi pristup 1&2
Transparentnost	Odluke koje se donose za upravljanje bilo kojom mjerom i njihovo sprovođenje se donose na način koji sledi dogovorenna pravila i procedure. Informacije su slobodno dostupne i direktno dostupne onima na koje će uticati takve odluke i njihovo sprovođenje, odnosno žrtvama trgovine ljudima i uključenim stejkholderima. Informacije se daju u lako razumljivim oblicima.
Nadležnost	Svi stejkholderi i procesi u borbi protiv trgovine ljudima služe svim žrtvama trgovine ljudima i akterima u razumnom vremenskom okviru.
Orijentisan na konsenzus	Postoji medijacija među različitim interesima kako bi se postigao široki konsenzus o tome šta je u najboljem interesu žrtava trgovine ljudimu konkretnom slučaju a i kako se to može postići. Postoji široka i zajednička perspektiva o tome šta je potrebno za zdrav i održiv razvoj mera i kako ih postići.
Efektivnost i efikasnost	Procesi i institucije daju rezultate koji zadovoljavaju potrebe žrtava trgovine ljudima i stejkholdera, dok na najbolji način koriste ljudske i ekonomske resurse koji su im na raspolaganju.

DA/NE

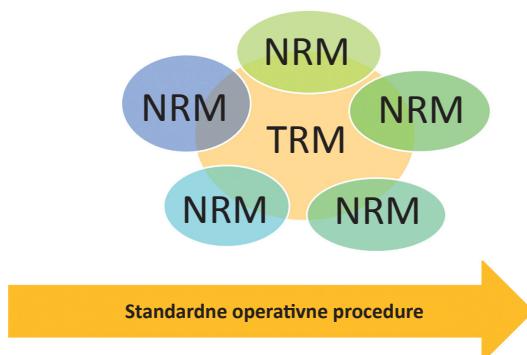
Odgovornost	Svi stejholderi uključeni u mehanizme koordinacije odgovorni su za mјere koje sprovode. Oni su prvenstveno odgovorni onima na koje će njihove odluke i postupci uticati, odnosno žrtvama trgovine ljudima, trgovcima ljudima, drugim stejholderima u borbi protiv trgovine ljudima. Odgovornost se sprovodi bez transparentnosti i vladavine prava.
Monitoring i evaluacija	NRM se redovno prati i ocjenjuje od strane koordinacionih tijela za borbu protiv trgovine ljudima. Rezultati evaluacije se uzimaju u obzir radi revizije procedura upravljanja ako je potrebno.

DIO B: Unapređenje komunikacije I koordinacije na transnacionalnom nivou

Kako trgovina ljudima često sadrži transnacionalni element, relevantni akteri treba da koordiniraju svoje akcije ne samo unutar, već i van granica. Kao što je istaknuto na početku ovog dokumenta, značajni napor u borbi protiv trgovine ljudima su uloženi u MARRI regionu kako bi se pružila zaštita i pomoći žrtvama trgovine ljudima u prekograničnom kontekstu. Učesnici MARRI-ja ratifikovali su relevantne međunarodne, multilateralne, regionalne i bilateralne ugovore, koji pružaju ključnu platformu za saradnju među zemljama prilikom pružanja odgovora na slučajevе trgovine ljudima. Štaviše, nadovezujući se na postojeće NRM ili podstičući njihov razvoj, svi MARRI Učesnici podržali su koncept uspostavljanja TRM⁹⁰ kao platforme za prekograničnu saradnju koja povezuje mehanizme upućivanja radi boljeg identifikovanja, upućivanja, zaštite i pomoći žrtvama trgovine ljudima. Takođe, izgrađeni su sveobuhvatni zakoni, sistemi upućivanja, alati za razmjenu informacija, priručnici i šabloni za širok spektar pitanja vezanih za borbu protiv trgovine ljudima.

Šta je TRM?

TRM procedure integrišu proces upućivanja od inicijalne identifikacije preko povratka i pomoći između zemalja tranzita, odredišta i porijekla.⁹¹ TRM uključuje saradnju između različitih vladinih institucija i nevladinih aktera tako što obuhvata iste SOP koji su relevantni za NRM, odražavajući transnacionalnu saradnju potrebnu tokom procedura za identifikaciju, pomoći i zaštitu, socijalno uključivanje, povratak i krivične i građanske postupke. Infografika u nastavku ilustruje međuodnos između NRM i TRM.

90 The Guidelines for the Development of a Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons: South-Eastern Europe (TRM Guidelines) razrađeni su 2009. godine u okviru Programa podrške razvoju transnacionalnih mehanizama upućivanja (TRM) za žrtve trgovine ljudima u Jugoistočnoj Evropi (SEE) koji implementira ICMPD i finansijski podržava Agencija Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj (USAID). Projekat je zajednički implementiran u partnerstvu sa mrežom nevladinih organizacija Anti-Corruption Anti-trafficking Action (ACTA), MARRI, Ministarstvom unutrašnjih poslova Bugarske i Regionalnom kancelarijom UNICEF-a CEE-CIS.

91 ICMPD (2009) ICMPD (2009) Guidelines for the Development of a Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons (TRM Guidelines): South-Eastern Europe, Vienna. p. 24

Identifikovani izazovi

Transnacionalna saradnja između različitih stejkholdera i dalje je izazov kao rezultat nekoliko faktora kao što su, *između ostalog*, jezičke barijere, duge i složene procedure, nedostatak fokusnih tačaka ili teškoća njihovog lakog identifikovanja. Shodno tome, relevantni NRM/TRM akteri nijesu uvijek bili u mogućnosti da na odgovarajući način obavljaju svoje dužnosti i, prije svega, možda nisu pružili brzu pomoć i punu podršku žrtvama trgovine ljudima.

Reflektujući transnacionalnu saradnju izvan MARRI regionalne, neophodnost institucionalizovane transnacionalne saradnje u slučajevima trgovine ljudima prepoznata je i u novoj Strategiji EU za borbu protiv trgovine ljudima koja pokriva period 2021-2025⁹². Strategija postavlja cilj uspostavljanja evropskog mehanizma za upućivanje, uz podršku relevantnih agencija EU⁹³ i ukazuje na nekoliko oblasti u prekograničnom kontekstu u kojima je potrebno unaprjeđenje, kao što je „*otkrivanje potencijalnih žrtava; omogućavanje odgovarajućeg smještaja, posebno za dijelu žrtve; jačanje saradnje između svih aktera, uključujući organizacije civilnog društva; i bolji monitoring uticaja i rezultata mjera u svim fazama upućivanja*”⁹⁴.

Ovaj dio pristupa predstavlja oblike transnacionalne saradnje koje uopšteno uspostavljaju stejkhoderi angažovani u oblasti borbe protiv trgovine ljudima i predstavlja linkove koje nedostaju i moguće mjere za zatvaranje jaza između teorije i prakse za efikasnu prekograničnu saradnju radi potpune zaštite žrtve trgovine ljudima.

Moguća rješenja

3.1. Uključenje relevantnih aktera u svim stadijumima postupanja u slučajevima trgovine ljudima

Efikasnost TRM i drugih uspostavljenih sistema za transnacionalnu saradnju je rezultat posvećenosti relevantnih aktera da ga iskoriste u punom potencijalu. NRM su različito strukturirani u svakoj od MARRI Učesnica i sastav odgovornih aktera prirodno varira. Međutim, važno je da se što više relevantnih aktera prijavi i učestvuje u TRM kako bi se osigurao efikasniji odgovor, koristeći svoje različito iskustvo, stručnost i ekspertizu. TRM zahtijeva uključivanje policajaca, graničnih stražara, sudija i tužilaca, kao i relevantnih OCD/NVO, predstavnika međunarodnih organizacija, službenika

⁹² European Commission (2021) Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions empty on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings. Brussels, 14.4.2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0171&from=EN>

⁹³ European Asylum Support Office, Fundamental Rights Agency, European Institute for Gender Equality, Cepol etc.

⁹⁴ European Commission, DG HOME (2020), “Study on reviewing the Functioning of Member States' National and Transnational Referral Mechanisms”. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d5542e9c-0e92-11eb-bc07-01aa75ed71a1/language-en>

ambasada, predstavnika ministarstava socijalnog rada i staranja, stručnjaka koji se bave maloljetnicima i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima. Svi uključeni stejkholderi uključeni su u rješavanje slučaja iz vlastite institucionalne i profesionalne perspektive i potrebna je koordinacija i saradnja između njih kako bi se na sveobuhvatan način riješilo pitanje transnacionalnog upućivanja žrtava trgovine ljudima.

Veoma je važno da praktičari koji se bave stranim žrtvama trgovine ljudima budu svjesni da je **transnacionalna saradnja potrebna ne samo u nekoliko, već u svim fazama rješavanja slučaja**, od inicijalnog otkrivanja i identifikacije, kroz cjelokupni proces pomoći i podrške, kao i u krivičnom postupku. Trenutno se transnacionalna saradnja uglavnom traži u fazama identifikacije, povratka i krivičnog postupka i, u znatno manjoj mjeri, u prvoj pomoći i zaštiti i u fazama dugoročne pomoći i socijalnog uključivanja. Ovo se može objasniti činjenicom da je prekogranična saradnja neophodna da bi se identifikovale žrtve trgovine ljudima, da bi se pravilno ispunile procedure koje će im pomoći da se vrate u matičnu zajednicu, ili da se sprovede krivična istraga i sudski postupak. Stoga bi potpuna implementacija procedura i mjera koje obezbeđuje TRM (i koje su navedene u tabeli ispod) značajno doprinijela popunjavanju ove praznine i, na taj način, osigurala čvrstu transnacionalnu saradnju između relevantnih stejkholdera u borbi protiv trgovine ljudima.

Ipak, treba shvatiti da TRM ne nudi sveobuhvatno rješenje u rješavanju slučajeva trgovine ljudima. To se mora posmatrati kao kontinuirani proces na kojem svi uključeni akteri nastavljaju da rade u koordinaciji sa svojim međunarodnim kolegama. To je fleksibilan alat koji se nadograđuje na postojeće strukture i procedure i relevantni akteri nijesu u obavezi da sprovode procedure uzastopno. Umjesto toga, oni mogu odabrati one mjere koje bi najviše doprinijele efikasnom rješavanju određenog slučaja.

TRM OKVIR		
SOPs	Mjere	Vrste transnacionalne saradnje potrebne tokom rješavanja slučajeva trgovine ljudima sa transnacionalnim elementom
Identifikacija	<ul style="list-style-type: none"> • Inicijalna preporuka • Pristup osnovnim potrebama i informacijama • Rana procjena rizika • Prevođenje jezika i kulturno posredovanje • Period oporavka i refleksije • (Formalna) Identifikacija 	<ul style="list-style-type: none"> • Pružanje informacija o trgovini ljudima • slučajevi, trgovci ljudima, osumnjičeni, saučesnici • Provjere identiteta žrtava trgovine ljudima • Izvođenje dokaza • Zajedničke istrage

Prva pomoć i zaštita	<ul style="list-style-type: none"> Informacije o opcijama i uslovima pomoći Informacije o zakonskim opcijama i uslovima Procjena unosa i potreba Pružanje pomoći i zaštita Pomoć o razmijena informacija o istoriji socijalne zaštite žrtava trgovine ljudima Pomoć o razmijena informacija o porodičnom stanju žrtava trgovine ljudima Uzimanje izjava/prikupljanje dokaza Razmjena informacija o sigurnosnim uslovima/rizici za upućivanje ili povratak žrtava trgovine ljudima (procjena rizika) Izdavanje kopija medicinske dokumentacije
Dugoročna pomoć i Socijalna inkluzija	<ul style="list-style-type: none"> Izrada individualnog plana pomoći (IAP) Procedure davanja saglasnosti za implementaciju IAP Prilagođavanje i socijalna inkluzija Pravna podrška i pomoć Sigurnosne provjere / porodične provjere Kontakt podaci/razmijena informacija sa nevladinim organizacijama, IO, socijalnim službama, službama za zaštitu dijece, agencijama za sprovođenje zakona, pravosuđem itd. u mijestu povratka Provjera pouzdanosti agencija, NVO/OCD u mijestu povratka Izdavanje izvoda iz matične knjige rođenih/kopija vjenčanih listova, kopija uvjerenja o školovanju (ako je relevantno)
Povratak	<ul style="list-style-type: none"> Informisana odluka o povratku Procjena rizika i socijalnog uključivanja Plan upravljanja rizikom Traženje porodice Dokumentacija Razmjena informacija između primalaca i organizacije koja upućuje i sa osobom kojoj se pruža pomoć Siguran transport/transfer i pomoć pri dolasku Izdavanje putnih isprava (u koordinaciji sa ambasadama) Zajedničko izvođenje potpomognutog dobrovoljnog povratka žrtava trgovine ljudima Organiziranje sigurnog putovanja/prijema u koordinaciji sa subjektima u mijestu povratka

Civil and Criminal Proceedings	<ul style="list-style-type: none"> • Prikupljanje dokaza • Priprema podrške žrtvi-svjedoka prije suđenja • Podrška žrtvama i svjedocima tokom suđenja • Podrška žrtvama i svjedocima nakon suđenja • Podrška za odštetne zahtjeve 	<ul style="list-style-type: none"> • Traženje imovinske koristi stečene krivičnim dijelima, imovine • Razmijena informacija/dokaza relevantnih za postupak • Razmijena informacija o psihičkoj situaciji žrtve-svjedoka • Izdavanje kopija kaznene evidencije
---------------------------------------	--	---

3.2. Implementacija formalnih i neformalnih procedura/alata za koordinaciju/saradnju

Bez obzira na oblast intervencije, da bi bila istinski efikasna, transnacionalna saradnja mora biti obezbijeđena kroz fleksibilne mehanizme i procedure regulisane formalnim i neformalnim instrumentima, koji takođe definišu dvostruku prirodu transnacionalne saradnje između relevantnih aktera:

- **Formalna** – kada nadležni organi ili drugi relevantni akteri podnose zvaničan zahtjev za pružanje informacija i/ili dokaza u svrhu istrage i krivičnog gonjenja. Međusobna pravna pomoć i ekstradicija su najčešći oblici formalne međunarodne saradnje;
- **Neformalna** - kada uključuje saradnju između organa za sprovođenje zakona i nadležnih organa različitih zemalja uopšteno radi razmijene informacija i obavještajnih podataka o datom slučaju prije početka službene istrage ili krivičnog gonjenja. Ne zahtijeva upotrebu zamolnica ili drugih zvaničnih obrazaca i samim tim je „brži, jeftiniji i lakši“ oblik saradnje.

Formalna saradnja podrazumijeva uglavnom međusobnu pravnu pomoć, komunikaciju i razmijenu informacija preko granica koristeći diplomatske kanale. Slijede **instrumenti za uspostavljanje transnacionalne saradnje u slučajevima trgovine ljudima**:

Neki od ovih instrumenata su pravno obavezujući za odnosne ugovorne strane koje se moraju podjednako pridržavati predviđenih obaveza; drugi (tj. deklaracije, izjave, smjernice) ne podrazumijevaju pravne obaveze, već izražavaju zajedničku liniju dijelovanja. Relevantni akteri takođe mogu potpisati memorandume o razumijevanju kako bi postavili principe i smjernice usmjerene na unaprjeđenje praktične međunarodne saradnje koja vodi ka postizanju zajedničkih ciljeva.

Dobra praksa iz MARRI Regionala

SOP za transnacionalnu saradnju i upravljanje slučajevima za zaštitu žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima sa posebnim fokusom na djecu između Albanije, Kosova* i Crne Gore, usvojeni su u novembru 2016. godine na trilateralnom sastanku između koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima tri Učesnice.⁹⁵

Albanija je zaključila bilateralne sporazume u oblasti borbe protiv trgovine ljudima sa susjedima, uključujući Grčku, Sjevernu Makedoniju, Kosovo* i Crnu Goru, kao i sa nekim od glavnih zemalja odredišta albanskih žrtava, uključujući Veliku Britaniju.⁹⁶ U skladu sa Dodatnim protokolom „O intenziviranju saradnje u borbi protiv trgovine ljudima i o pojačanoj identifikaciji, obavještavanju, upućivanju i dobrovoljnom potpomognutom povratku žrtava i potencijalnih žrtava trgovine, posebno dijece“ potписанog sa Kosovom* i Crnom Gorom, Zajednička deklaracija potpisana je u decembru 2016. između koordinatora Albanije, Kosova* i Crne Gore radi objedinjavanja njihovih SOP-a.

Najčešći načini neformalne komunikacije i saradnje su **telefonski pozivi, e-mail poruke, skype/zoom razgovori** itd... Kako bi osigurali zaštitu i povjerljivost podataka, razmjenjuju šifrirane dokumente ili koriste tradicionalna sredstva kao što su poštanski sandučići i tradicionalne e-mail adrese.

Kako bi se osnažila formalna i neformalna transnacionalna saradnja, Smjernice TRM⁹⁷ uključuju i kontakt podatke relevantnih aktera, tzv. „**TRM kontakt listu**“ – neku vrstu baze podataka sa kontakt informacijama ključnih stejkholdera u regionu. TRM lista kontakata sama po sebi je alat za podsticanje transnacionalne saradnje. Dostupnost TRM liste kontakata i regionalnih instrumenata koji omogućavaju direktnе kontakte na operativnom nivou (kao što je Konvencija policije), omogućava stejkholderima u borbi protiv trgovine ljudima da koriste niz formalnih i neformalnih sredstava komunikacije.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

95 Sastanak je organizovan uz podršku Terre des hommes Albania, Terre des hommes Kosovo* i Save the Children Albania Office, u okviru regionalnog projekta „Mario II: Zajednička akcija za zaštitu dece u pokretu u Evropi“, koji finansira Fondacija Oak. Sastanak je takođe organizovan u bliskoj saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori. <https://childhub.org/en/child-protection-news/terre-des-hommes-and-save-children-support-governments-albania-kosovo-and-montenegro-tri-lateral-agreement?language=en>

96 Council of Europe, GRETA (2020). *Evaluation Report Albania. Third Evaluation Round. Access to justice and effective Remedies for Victims of trafficking.* <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/-/greta-publishes-its-third-report-on-albania>

97 ICMPD (2009), Guidelines for the Development of a Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons: South-Eastern Europe. Vienna.

ANNEX 1: TRM lista kontakata

Dobro upravljanje transnacionalnim mehanizmima takođe treba da se zasniva na **praktičnim alatima koji** podstiču djelotvoran i efikasan odgovor, a samim tim i saradnju između, unutar i širom MARRI regiona. Kako bi se osigurala efikasna saradnja u slučajevima trgovine ljudima preko granica, ove alate treba razviti i staviti u upotrebu kako bi se podržalo odobravanje njenih mjera. U tom smislu, **obrazac za praćenje slučaja (vidi ANEKS 2)** mogao bi biti koristan za praktičare i doprinijeti dokumentovanju protoka informacija između transnacionalnih stejkholdera u vezi sa pružanjem pomoći i zaštitom žrtve u fazi socijalnog uključivanja (ovu fazu su praktičari istakli kao faza u kojoj uglavnom nedostaje koordinacija i saradnja među relevantnim stejkholderima). Obrazac za praćenje slučaja mogao bi se koristiti i za evidenciju relevantnu za slučajeve migranata.

Zbog multidisciplinarnog pristupa u cjelokupnom procesu pomoći i zaštite žrtava trgovine ljudima, različite agencije dijele informacije o različitim pitanjima. Razmjena informacija i zaštita podataka mogu biti izazovni tokom procedura međunarodne saradnje. Čak i kada su zakonom predviđeni odgovarajući instrumenti zaštite podataka, nedostatak koordinacije, netačne informacije i neodgovarajući kanali komunikacije između agencija mogu imati negativne efekte na slučajeve trgovine ljudima i, prije svega, na sigurnost zasegnutih žrtava trgovine ljudima. Kao jedno od najvažnijih međusektorskih pitanja tokom procesa transnacionalnog upućivanja jeste da se informacije i podaci blagovrijemeno razmjenjuju između svih relevantnih aktera, imajući primarnu pažnju na bezbjednost, sigurnost i privatnost osobe. – vidi dio o zaštiti podataka.

Viježba za samostalno učenje za praktičare

Koje usluge koje mogu podržati reintegraciju žrtve trgovine ljudima su dostupne u mjestu povratka?

- Vrsta podrške
- Pružalac usluga
- Kontakt osoba

Koje (formalne i neformalne) alate možete koristiti da biste pristupili partnerima u mjestu povratka?

3.3. Doprinos transparentnoj, konzistentnoj i odgovornoj TRM upravi

Efikasno sticanje i redovno ažuriranje vještina za adekvatno izvršavanje odredbi postavljenih regionalnim i međunarodnim instrumentima i TRM su osnovni preduslovi za sistematsko izvršavanje zadataka i rješavanje problema koji se mogu pojaviti u izvršavanju bilo koje transnacionalne mjere. U ovom okviru, **razvoj kapaciteta** je onda kontinuirani proces učenja⁹⁸ koji se tiče svih profesionalaca (javnih tijela, nevladinih organizacija, međunarodnih organizacija i drugih agencija za borbu protiv trgovine ljudima) uključenih u TRM. Nekoliko drugih referenci u smislu unaprijeđenja transnacionalne saradnje uključuju:⁹⁹

- **Transparentnost:** Akteri odgovorni za upravljanje NRM/TRM treba da organizuju **redovne sastanke i razmjene** sa svojim stranim kolegama kako bi razgovarali o zajedničkim pitanjima o transnacionalnoj saradnji. Pronalaženje zajedničkog jezika/radnih definicija/terminologije na terenu za komunikaciju sa stranim kolegama je od ključnog značaja za osiguranje odgovarajućeg upravljanja mehanizmima saradnje. Čak i kada se pronađe zajednički jezik, i dalje se govore različiti „jezici“ u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, odnosno različita značenja se često impliciraju kada se koriste iste riječi/izrazi. U okviru TRM projekata, izrađena je lista radnih definicija kako bi se promovisalo zajedničko razumijevanje terminologije borbe protiv trgovine ljudima – vidi Rečnik pojmove.
- **Konzistentnost:** Ovo predviđa **uspostavljanje kontakt tačke** (iz postojeće mreže NRM) sa posebnim mandatom da prima i odgovara na sve zahtjeve primljene iz inostranstva, kao i da upućuje zahtjeve nadležnim stranim organima.
- **Odgovornost:** Odnosi se na primjenu jednostavnijih **procedura**, koje bi takođe trebale uključivati vremenske rokove, kako bi se ubrzala razmijena informacija između stejkholderima u borbi protiv trgovine ljudima na svim nivoima. Procedure treba da budu koherentne, transparentne, efikasne i sprovedene uz dužno poštovanje vladavine prava i u razumnom vremenskom okviru;
- **Izgradnja kapaciteta:** Ovo predviđa redovnu razmjenu dobrih praksi o **transnacionalnoj saradnji** između stejkholdera u borbi protiv trgovine ljudima iz različitih zemalja, kroz sastanke, studijske posjete i programe razmjene u cilju poboljšanja postojećih prekograničnih procedura, kao i uspostavljanje ključne kontakte sa stranim partnerima koji mogu dovesti do efikasnije međunarodne saradnje;
- **Monitoring i Evaluacija:** U okviru aktivnostima za borbu protiv trgovine ljudima, trebaju se sprovoditi **redovni i nezavisni monitoring i evaluacija** kako bi se poboljšalo njihovo upravljanje i funkcionisanje.

⁹⁸ UNDP, *Capacity development. Managing Development and Governance Division*, Technical Advisory Paper 2, New York, 1997, p. 3.

⁹⁹ ICMPD (2012) *The Way Forward in Establishing Effective Transnational Referral Mechanisms: A Report Based on Experiences in Cases of Human Trafficking in South-Eastern Europe*. USAID https://ec.europa.eu/anti-trafficking/way-forward-establishing-effective-transnational-referral-mechanisms-0_en

ANEKSI

Aneks X: Alati za procjenu potencijala za implementaciju dobrih praksi

Kratak opis prakse .....

.....

	Pitanja koja treba postaviti	Odgovori
Relevantnost viježbe		
Problem	Koji problem treba da riješi praksa?	
Ciljne grupe	Ko su primaoci ove prakse? Molimo da dostavite detaljne informacije o grupama.	
Ishod	Koji je ishod prakse?	
Rezultati	Koji rezultati bi se mogli postići primjenom prakse?	
Primjenljivost prakse		
Organizaciona ekspertiza i kapacitet	Molimo navedite koja institucija/organizacija treba da implementira praksu – vladina (koji sektor), NVO, međunarodna? Da li je praksa u skladu sa organizacionom strategijom, vizijom? Koje tematsko znanje je potrebno?	
Finansijski, administrativni i ljudski tehnički preduslovi	Molimo opišite koji su zahtjevi koje agencija za implementaciju mora imati: (a) Budžet / izvor budžeta; (b) Osoblje – da li su potrebni dodatni stručnjaci ili se zadatci mogu dodijeliti osoblju koje je već zapošljeno; (c) Tehnička oprema (kakva)?	
Posebne zakonske odredbe	Da li praksa zahtjeva posebne zakonske odredbe za implementaciju? Na kom nivou (centralni, lokalni)?	

Kontekst	
Potencijalni rizici i moguća rješenja	<p>Postoje li potencijalni rizici koje treba uzeti u obzir pri implementaciji prakse? Molim vas, detaljnije.</p> <p>Koje mјere treba preduzeti da bi se spriječili potencijalni rizici?</p>
Politička podrška	<p>Da li je potrebno donijeti bilo kakve političke odluke da bi se uspostavila i implementirala praksa? Koja vrsta?</p> <p>Postoje li političke okolnosti koje bi mogle unaprijediti implementaciju prakse? Molim vas, detaljnije.</p>
Kontekst i prilagodljivost	<p>Da li je praksa povezana sa određenim kontekstom? Postoje li faktori koji bi ga mogli učiniti uspješnim? Molimo vas da detaljnije objasnite.</p> <p>Na primjer: (a) Administrativni kontekst (vrsta administracije); (b) Društveni kontekst (društvene norme, propisi, itd.); (c) Politički kontekst (trenutna politička agenda na centralnom/ lokalnom nivou) itd.</p>

Aneks 1: TRM kontakt liste MARRI Učesnicima

Albania		
TRM mjere	Odgovorno telo	Kontakt detalje
Identifikacija	Generalna direkcija policije, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Tirana	G-đa. Rudina Braha Specijalista Sektora za borbu protiv ilegalne trgovine Mob: +355694102296 E-mail: rudina.braha@asp.gov.al
Krizne intervencije	Direkcija za socijalne usluge; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, Tirana	G-din. Reme Xholi Direktor Tel: +35544541821 Email: reme.xholi@sherbimisocial.gov.al g-đa Aida Čavo Tel+ 355 44541821 Mob:+ 355 697848537 E-mail: aida.cavo@sherbimisocial.gov.al Mrs. Ermira Gjata Mob: + 355 68 2090736 E-mail: ermira.gjata@sherbimisocial.gov.al
	Different & Equal (D&E) NVO; Tirana	g-đa. Marjana Meshi/Muslia Izvršni direktor Tel:+ 355 42254532 Mob:+ 355 692088696 E-mail: mmeshi@yahoo.co.uk
Rehabilitacija i pomoć pri reintegraciji	Psiho -socijalni centar "Vatra" NVO; Vlora	g-đa. Suela Asllani Izvršni direktor Mob: +355 692649181 E-mail: qkpvt.shqiperi@gmail.com
	QKPVT/ Centar	g-din. Rezart Sulstarova; Izvršni direktor Mob: +355 692195014 E-mail: qkpvt.shqiperi@gmail.com
	Centar "Other Vision", NVO Elbasan	g-din. Arian Çala Izvršni direktor Mob: +355 692030201 E-mail: aricala@gmail.com

Povratak	Sektor readmisije – Uprava za granice i migracije, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Tirana	g-din. Ylli Kumrija Šef Tel: + 355 42279251 Fax:+ 355 42279263 Mob:+ 355 694102357 E-mail: Ylli.kumrija@asp.gov.al
Krivični postupci i kompenzacioni zahtijevi	Ured glavnog tužioca, Tirana	E-mail: info@pp.gov.al
Sjeverna Makedonija		
TRM mjere	Odgovorno telo	Kontakt detalje
	Jedinica za suzbijanje krijumčarenja migranata i trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Skoplje	<p>g-din. Ljupcho Markudov Šef Odjeljenja za trgovinu ljudima i SM Tel: +389 72332377 Mob: +389 7038389 E-mail: ljupco_markudov@moi.gov.mk</p> <p>g-đa. Biljana Lalova Glavni inspektor Mob: +389 70242623 E-mail: biljana_lalova@moi.gov.mk</p> <p>g-đa. Blagica Petkovska Glavni inspektor Mob: +389 70329248 Email: blagica_petkovska@moi.gov.mk</p>
Identifikacija	Kancelarija NRM, Mehanizam, Ministarstvo rada i socijalne politike, Skoplje	<p>G-đa. Elena Grozdanova Savjetnik MRSP Tel: +389 23106558 Mob:+389 70311726 E-mail: egrozdanova@mtsp.gov.mk</p> <p>G-đa. Svetlana Cvetkovska NRM Koordinator Tel: +389 23129308 Mob: +389 70498113 E-mail: scvetkovska@mtsp.gov.mk; nmuofficemk@yahoo.com</p>
	Komisija za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija	<p>G-đa. Magdalena Nestorovska Koordinator za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija Tel: +389 23238595 E-mail: magdalena_nestorovska@moi.gov.mk</p>

	<p>NVO Otvorena porta, Skoplje</p>	<p>G-đa. Jasmina Dimishkovska Rajkovska Tel/fax:+389 2700107 Mob: +389 70222412 E-mail: jasmina@lastrada.org.mk; lastrada@lastrada.org.mk</p>
<p>Inicijalna njega i srednja pomoć</p>	<p>Jedinica za suzbijanje krijumčarenja migranata i trgovine ljudima; Ministarstvo unutrašnjih poslova, Skoplje</p>	<p>g-din. Ljupcho Markudov Šef Odijeljenja za trgovinu ljudima i SM Tel: +389 72332377 Mob: +389 7038389 E-mail: ljupco_markudov@moi.gov.mk</p> <p>G-đa. Biljana Lalova Glavni inspektor Mob: +389 70242623 E-mail: biljana_lalova@moi.gov.mk</p> <p>G-đa. Blagica Petkovska Glavni inspektor Mob: +389 70329248 Email: blagica_petkovska@moi.gov.mk</p>
	<p>Kancelarija NRM, Ministarstvo rada i socijalne politike, Skoplje</p>	<p>G-đa. Elena Grozdanova Savjetnik MRSP Tel: +389 23106558 Mob:+389 70311726 E-mail: egrozdanova@mtsp.gov.mk</p> <p>G-đa. Svetlana Cvetkovska NRM Koordinator Tel: +389 23129308 Mob: +389 70498113 E-mail: scvetkovska@mtsp.gov.mk; nmuofficemk@yahoo.com</p>
<p>Povratak</p>	<p>Jedinica za suzbijanje krijumčarenja migranata i trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Skoplje</p>	<p>Mr. Ljupcho Markudov Šef Odijeljenja za trgovinu ljudima i SM Tel: +389 72332377 Mob: +389 7038389 E-mail: ljupco_markudov@moi.gov.mk</p> <p>G-đa. Biljana Lalova Glavni inspektor Mob: +389 70242623 E-mail: biljana_lalova@moi.gov.mk</p> <p>G-đa. Blagica Petkovska Glavni inspektor Mob: +389 70329248 Email: blagica_petkovska@moi.gov.mk</p>

Povratak	Odijeljenje za granične poslove, Biro javne bezbednosti, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Skoplje	g-din. Nikola Mirchevski Šef Sektora za granične operacije Tel: +389 23334036 Mob: +389 70358187 E-mail: Nikola_Mircevski@moi.gov.mk
	Prihvatni centar za strance, Skoplje	g-din. Toni Stefanovski Tel/fax: +389 23142613 Mob: +389 71220850 E-mail: toni_stefanovski@moi.gov.mk
Reintegracija	Kancelarija NRM, Ministarstvo rada i socijalne politike, Skoplje	G-đa. Elena Grozdanova Savjetnik MRSP Tel: +389 23106558 Mob: +389 70311726 E-mail: egrozdanova@mtsp.gov.mk G-đa. Svetlana Cvetkovska NRM Koordinator Tel: +389 23129308 Mob: +389 70498113 E-mail: scvetkovska@mtsp.gov.mk; nmuofficemk@yahoo.com
	NVO Otvorena porta, Skoplje	G-đa. Jasmina Dimishkovska Rajkovska Tel/fax: +389 2700107 Mob: +389 70222412 E-mail: jasmina@lastrada.org.mk; lastrada@lastrada.org.mk
Krivični postupak	Javno tužilaštvo, Odijeljenje za gonjenje izvršilaca krivičnih dijela organizovanog kriminala i korupcije, Skoplje	G-đa. Vilma Ruskoska E-mail: ruskoska@jorm.gov.mk G-đa. Gordana Smakoska Tel: +389 23219884; +389 23219850 E-mail: gordanasmakoska@jorm.gov.mk
	Jedinica za zaštitu svjedoka, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Skoplje	G-đa. Olivera Pehcevska Šef Jedinice za zaštitu svjedoka Mob: +389 72332869; + 389 72308147 E-mail: olivera_pehcevska@moi.gov.mk

Krivični postupak	Jedinica za suzbijanje krijumčarenja migranata i trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Skoplje	g-din. Ljupcho Markudov Šef Odjeljenja za trgovinu ljudima i SM Tel: +389 72332377 Mob: +389 7038389 E-mail: ljupco_markudov@moi.gov.mk G-đa. Biljana Lalova Glavni inspektor Mob: +389 70242623 E-mail: biljana_lalova@moi.gov.mk G-đa. Blagica Petkovska Glavni inspektor Mob: +389 70329248 Email: blagica_petkovska@moi.gov.mk
Bosna i Hercegovina		
TRM mjere	Odgovorno telo	Kontakt detalje
Identifikacija	Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima; Sarajevo	Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija u BiH Tel/fax: +387 33492454; + 387 33710531 E-mail: ureddk@bih.net.ba
Krizne intervencije	Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima; Sarajevo	Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija u BiH Tel/fax: +387 33492454; + 387 33710531 E-mail: ureddk@bih.net.ba
Rehabilitacija i pomoć pri reintegraciji	Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima; Sarajevo	Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija u BiH Tel/fax: +387 33492454; + 387 33710531 E-mail: ureddk@bih.net.ba
Povratak	Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima; Sarajevo	Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija u BiH Tel/fax: +387 33492454; + 387 33710531 E-mail: ureddk@bih.net.ba
Krivični postupci i kompenzacioni zahtijevi	Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima; Sarajevo	Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija u BiH Tel/fax: +387 33492454; + 387 33710531 E-mail: ureddk@bih.net.ba

Srbija		
TRM mjere	Odgovorno telo	Kontakt detalje
Identifikacija	Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Beograd	24/7 Tel: +381 692052298 E-mail: centar@centarzrtlj.rs; aleksandra.ljubojevic@centarzrtlj.rs; miroslav.jovanovic@centarzrtlj.rs
	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Uprava kriminalističke policije, Beograd	Besplatan broj 24/7 (samo za pozive u Srbiju): 0800 100 388 E-mail: ukp@mup.gov.rs
Krizne intervencije	Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Beograd	24/7 Tel: +381 692052298 E-mail: centar@centarzrtlj.rs; aleksandra.ljubojevic@centarzrtlj.rs; miroslav.jovanovic@centarzrtlj.rs
	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Uprava kriminalističke policije, Beograd	Besplatan broj 24/7 (samo za pozive u Srbiji): 0800 100 388 E-mail: ukp@mup.gov.rs
Rehabilitacija i pomoć pri reintegraciji	Sektor za brigu o porodici i socijalnu zaštitu, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja	Tel: +381 113038661 www.minrzs.gov.rs
	Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Beograd	24/7 Tel: +381 692052298 E-mail: centar@centarzrtlj.rs; aleksandra.ljubojevic@centarzrtlj.rs; miroslav.jovanovic@centarzrtlj.rs
	NVO ATINA, Beograd	24/7 Tel: +381 61 63 84 071 E-mail: office@atina.org.rs
Povratak	NVO ASTRA, Beograd	SOS linija: +381 117850000 Besplatan broj (samo za pozive u Srbiji): 0800 101 201 E-mail: sos@astra.rs
	Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Beograd	24/7 Tel: +381 692052298 E-mail: centar@centarzrtlj.rs

Krivični postupci i kompenzacijoni zahtjevi	Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Beograd	24/7 Tel: +381 692052298 E-mail: centar@centarztlj.rs
	NVO ATINA	24/7 Tel: +381 61 63 84 071 E-mail: office@atina.org.rs
	NVO ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima	SOS linija: +381 117850000 Besplatan broj (samo za pozive u Srbiji): 0800 101 201 E-mail: sos@astra.rs
Crna Gora		
TRM mjere	Odgovorno telo	Kontakt detalje
Identifikacija	Grupa Uprave policije za suzbijanje trgovine ljudima, krijumčarenja i ilegalnih migracija, Ministarstvo unutrašnjih poslova	Mr. Marko Brajovic Šef grupe Tel: +382 67189907 E-mail: org.opsti@t-com.me
	NVO "Crnogorski ženski lobi"	G-đa. Aida Petrović Izvršni direktor Tel/Fax: + 382 20 669 158 Mob: + 382 69 454 606 E-mail: mnzenskilobi@t-com.me
Krizne intervencije	Koordinacioni tim, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova	G-đa. Tijana Suković Predsjednik Koordinacionog tima/Šef kancelarije Tel/Fax: + 382 20225845 E-mail: tijana.sukovic@mup.gov.me
Rehabilitacija i pomoć pri reintegraciji	Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova	G-đa. Tijana Suković Predsjednik Koordinacionog tima/Šef kancelarije Tel/Fax: + 382 20225845 E-mail: tijana.sukovic@mup.gov.me
	NVO "Crnogorski ženski lobi"	G-đa. Aida Petrović Izvršni direktor Tel/Fax: + 382 20669158 Mob: + 382 69 454 606 E-mail: mnzenskilobi@t-com.me

Rehabilitacija i pomoć pri reintegraciji	Ministarstvo zdravlja, Odjeljenje za upravljanje digitalnim procesima Ministarstvo finansija i socijalne zaštite, Odjeljenje za stručni nadzor ustanova socijalne i dječje zaštite	G-đa. Sandra Damjanovic Šef odijela Tel: + 382 20482120 E-mail: Sandra.damjanovc@mzd.gov.me G-đa. Amela Orahovac Šef odijela Tel: + 382 20482466 E-mail: amela.orahovac@mrs.gov.me
Povratak	Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova	G-đa. Tijana Sukovic Predsjednik Koordinacionog tima/Šef kancelarije Tel/Fax: + 382 20225845 E-mail: tijana.sukovic@mup.gov.me
	IOM Crna Gora	G-đa. Dusica Zivkovic Šef kancelarije IOM-a Tel: + 382 20447411 Fax: + 382 20447409 E-mail: iommontenegro@iom.int
Krivični postupci i kompenzacioni zahtijevi	Grupa Uprave policije za suzbijanje trgovine ljudima, krijumčarenja i ilegalnih migracija, Ministarstvo unutrašnjih poslova	Mr. Marko Brajovic Šef grupe Tel: +382 67189907 E-mail: org.opsti@t-com.me
	Vrhovno tužilaštvo	G-đa. Zorica Milanovic Specijalni tužilac Tel: +382 20230641 E-mail: zorica.milanovic@tuzilastvo.me
Kosovo*		
TRM mjere	Odgovorno telo	Kontakt detalje
Identifikacija	Policija/Uprava za istraživanje trgovine ljudima/Jedinica policije za borbu protiv trgovine ljudima	g-din. Fehmi Xhata Major/direktor, Uprava za istraživanje trgovine ljudima Tel: +383 38 504 504 - ext. 1890 Mob: +383 44 274 594 E-mail: fehmi.xhata@kosovopolice.com

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Identifikacija	Ministarstvo unutrašnjih poslova	<p>g-din. Blerim Gashani Koordinator za borbu protiv trgovine ljudima Tel: +383 44234015 E-mail: Blerim.gashani@rks-gov.net</p> <p>g-din. Naim Muja Direktor Sekretarijata za strategije Tel: +381 3820019622 Mob: +383 44618355 E-mail: Naim.muja@rks-gov.net</p> <p>G-đa. Gresa Gerdovci Senior Officer, Secretariat of Strategies Tel: +383 44249171; E-mail: gresa.gerdovci@rks-gov.net</p>
	Ministarstvo pravde/ Tužilaštvo/Kancelarija za zaštitu i pomoć žrtvama	<p>g-din. Basri Kastrati Direktor/zastupnik žrtava Mob: +383 44345357 E-mail: Basri.kastrati@rks-gov.net</p>
Krizne intervencije	<p>PVPT - Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Priština</p> <p>Policija/Uprava za istraživanje trgovine ljudima/Jedinica policije za borbu protiv trgovine ljudima</p>	<p>G-đa. Hamijet Dedolli Izvršni direktor Mob: +383 44167395 E-mail: Hamijet_dedolli@yahoo.com</p> <p>g-din. Fehmi Xhata Major/direktor, Uprava za istraživanje trgovine ljudima Tel: +383 38 504 504 - ext. 1890 Mob: +383 44 274 594 E-mail: fehmi.xhata@kosovopolice.com</p> <p>g-din. Riza Murati Potporučnik/šef istražnog odjeljenja Tel: +381 3850801932 Mob: +383 44 505 626 E-mail: Riza.murati@kosovopolice.com</p>
	Misija IOM na Kosovu	<p>G-đa. Shqipe Pallaska Proekt Asistent/IOM, Pristina Tel: +381 38249040 Ext.:231; Mob: +383 45976820; +377 44149429; E-mail: spallaska@iom.int</p>

Rehabilitacija i pomoć pri reintegraciji	Ministarstvo rada i socijalnog staranja/ Odijel za socijalnu politiku i porodicu/ žrtve trgovine ljudima/	G-đa. Adile Shaqiri Viši oficir Tel. +38138213931 ext. 26 131; Mob: +383 44342375 E-mail: adile.shaqiri@ks-gov.net
	Ministarstvo rada i socijalnog staranja/ Sklonište	G-đa. Zekije Beqiri Direktor Tel: +381 38582212; +381 38582211; Mob : +377 45283811 zekrike.beqiri@rks-gov.net
	PVPT - Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima	G-đa. Teuta Abrashi Izvršni direktor Tel: +383 441 93457 teuta.abrashi@gmail.com
	NVO - Nada i domovi za dijecu	G-đa. Valbona Citaku Direktor Mob: +383 44200353 E-mail: vqitaku@yahoo.com, sdsf_ks@yahoo.com
	Odijeljenje za državljanstvo, azil i migracije (DCAM), Ministarstvo unutrašnjih poslova	g-din. Liridon Neziri Direktor Tel: +383 44276277 E-mail: Liridon.neziri@rks-gov.net
	Policija/Granična policija/ Uprava za migracije i strance (DMF)	g-din. Rahman Sylejmani Pukovnik/Direktor Tel: +383 44 506 340
Povratak	Policija/Uprava za istraživanje trgovine ljudima/Jedinica policije za borbu protiv trgovine ljudima	g-din. Fehmi Xhata Major/direktor, Uprava za istraživanje trgovine ljudima Tel: +383 38 504 504 - ext. 1890 Mob: +383 44 274 594 E-mail: fehmi.xhata@kovopolice.com g-din. Riza Murati Potporučnik/ Šef istražnog odijeljenja Mob: +383 44505626 E-mail: Riza.murati@kovopolice.com
	Ministarstvo rada i socijalnog staranja/ Odijel za socijalnu politiku i porodicu/ žrtve trgovine ljudima	G-đa. Adile Shaqiri Viši oficir Tel: +381 38213931 ext. 26 131; +383 44342375 E-mail: adile.shaqiri@ks-gov.net

Krivični postupci i kompenzacioni zahtjevi	Javno tužilaštvo	g-din. Besim Kelmendi +381 38248018 E-mail: besim_kelmendi@yahoo.com
	Sudski savjet/ Odijeljenje za statistiku	g-din. Besnik Ramosaj Direktor Tel: +381 3820017445; Mob: +377 44217372 E-mail: besnik.ramosaj@rks-gov.net
	Ministarstvo pravde/ Tužilaštvo/Kancelarija za zaštitu i pomoć žrtvama	g-din. Basri Kastrati Direktor/zastupnik žrtava Mob: +383 44345357 E-mail: Basri.kastrati@rks-gov.net

Aneks 2: Obrazac za praćenje slučaja u periodu socijalne inkluzije (reintegracija)

! Zbog osjetljivosti podataka, sljedeći obrazac treba da popuni menadžer slučaja (obično odgovorna osoba u kancelariji NRM). Međutim, ostali članovi NRM-a i pružaoci usluga bi trebali popunjavati ovaj obrazac uz blagovremenu i redovnu komunikaciju sa menadžerom slučaja.

! Obrazac se može prilagoditi potrebama/trenutnim procedurama/institucionalnom uređenju svakog MARRI Učesnika.

I DIO: Lični podaci žrtve trgovine ljudima (SAMO ZA MENADŽERA SLUČAJA!)

Ime	
Datum rođenja	
Državljanstvo	
Adresa	
Kontakt detalji	
Bračni status	
Dijeca	
Etnička pripadnost (samoopredjeljenje)	☐ ..... ☐ ..... ☐ ..... ☐ ..... Ostalo .....
BROJ SLUČAJA (pseudonimi)	

DIO II: Informacije o menadžiranju slučaja (kontinuirano se popunjava od strane menadžera slučaja u fazi socijalne uključenosti)

MENADŽER SLUČAJA	
BROJ SLUČAJA/PSEUDONIMI (ako je relevantno):	

MENADŽMENT SLUČAJA U PERIODU SOCIJALNE INKLUIZIJE (REINTEGRACIJA)

U skloništu/sigurnoj lokaciji

- Nakon inicijalne identifikacije, kada i gdje je pružena podrška žrtvama trgovine ljudima?

	Period (navedite datume početka i završetka usluge podrške)	Gdje je osoba bila smještena za vrijeme pružanja usluge (vrsta smještaja; lokacija – u MARRI Učesnica ili u inostranstvu)	Komentari
Kratkoročne usluge (3-6 mjeseci)			
Dugoročne usluge (6+ mjeseci)			

2. Ukoliko je žrtva trgovine ljudima stranac, navedite njen/njegov pravni status.

- Žrtva trgovine ljudima nije državljanin EU, traži zaštitu
- Strana žrtva trgovine ljudima, sa statusom zaštite u .....
- Ostalo (molimo navedite) .....

Molimo dodajte sve druge informacije koje bi mogle biti relevantne za slučaj.

3. Da li je žrtva trgovine ljudima bila aktivno uključena u proces donošenja odluka i planiranja svoje socijalne inkluzije (reintegracije)?

- Da   Ne

4. Šta je od navjedenog uključivala faza socijalne inkluzije i reintegracije žrtve trgovine ljudima?

	Kada	Pružalač usluga	Komentar
Priprema plana socijalne inkluzije/ reintegracije ☐ Da ☐ Ne			
Priprema i ažuriranje individualnog plana procjene rizika ☐ Da ☐ Ne			

Medicinska i stomatološka njega ☐ Da ☐ Ne			
Psihoterapijske usluge ☐ Da ☐ Ne			
Pravno savjetovanje (u cilju podnošenja zahtjeva za novčanu naknadu, izdavanja potrebnih ličnih dokumenata itd.) ☐ Da ☐ Ne			
Savjetovanje porodičnim srodnicima/partnerima ☐ Da ☐ Ne			
Socijalno savjetovanje i zastupanje ☐ Da ☐ Ne			
Razvoj socijalnih vještina ☐ Da ☐ Ne			
Razvoj vještina za učešće na tržištu rada ☐ Da ☐ Ne			
Pokretanje postupka za obnavljanje statusa zdravstvenog i socijalnog osiguranja žrtve trgovine ljudima ☐ Da ☐ Ne			
Bezbedan prevoz do i od drugih organizacija/institucija koje pružaju usluge ☐ Da ☐ Ne			

U slučaju stranaca, označite ako je dodatno navedeno sljedeće: ☐ Privremena boravišna dozvola ☐ Radna dozvola ☐ Finansijska sredstva ☐ Mjere integracije prema dostupnim programima integracije ☐ Ostalo (molimo navedite) _____			
Pokrenut zahtjev za novčanu kompenzaciju ☐ Da ☐ Ne			
Druge relevantne informacije za slučaj			
Ako nijedan pružalač usluga nije bio uključen u ovu fazu, molimo ukratko navedite razlog za to.			

5. Prema planu reintegracije, šta je žrtva trgovine ljudima preferirala u pogledu socijalne inkluzije/reintegracije u periodu nakon skloništa?

- Ostati u .....
- Bezbijedan povratak u mjesto porijekla
(ovo se odnosi na strane žrtve trgovine ljudima)
- Preseljenje u .....
- Ostalo .....

Po izlasku iz skloništa/sigurne lokacije

1. Kada je osoba napustila sklonište/sigurnu lokaciju? Molimo navedite datum i, ako je relevantno, istoriju institucionalizacije.

--

2. Navedite gdje je osoba premještena po izlasku iz skloništa (navedite grad/mjesto; ako je u inostranstvu navedite i podatke o smještaju).

--	--	--	--

3. Šta od sljedećeg je uključivala faza nakon skloništa?

	Datum procjene	Od koga? / Izvor(i) informacija	Detalji o slučaju (molimo navedite datum/period kada je radnja poduzeta i napredak koji je postignut nakon toga)
Procjena zdravstvenog stanja osobe			
Pružanje informacija o socijalnoj inkluziji			
Priprema za samostalni život			
Obnavljanje statusa zdravstvenog i socijalnog osiguranja žrtve trgovine ljudima	Datum procjene	Od koga? Izvor(i) informacija	Detalji o slučaju (molimo navedite datum/period kada je radnja poduzeta i napredak koji je postignut nakon toga)
☐ Da ☐ Ne			

<p>U slučaju da se stranac vratio u mjesto porijekla ili u treće mjesto, navedite dostupne informacije o praćenju slučaja u periodu nakon skloništa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Status zdravstvenog i socijalnog osiguranja ☐ Primljena dozvola za privrjemeni boravak ili bilo koji drugi legalni boravak ili preseljenje ☐ Šema preseljenja razvijena i sprovedena ☐ Praćenje kontakata u slučaju između vlasti i institucije/ organizacije koja prima u mjestu porijekla/preseljenja 			
<p>Izdavanje potrebnih dokumenata</p> <p>☐ Da ☐ Ne</p>			
<p>Primljena finansijska pomoć (npr. IOM paket)</p> <p>☐ Da ☐ Ne</p>			
<p>Urađen finansijski plan za prva tri mjeseca</p> <p>☐ Da ☐ Ne</p>			
<p>Primljeno obrazovanje</p> <p>☐ Da ☐ Ne</p>			
<p>Specijalizovane stručne obuke</p> <p>☐ Da ☐ Ne</p>			
<p>Podrška za pristup tržištu rada</p> <p>☐ Da ☐ Ne</p>			
<p>Predate prijave za posao</p> <p>☐ Da ☐ Ne</p>			
<p>Dobijen posao</p> <p>☐ Da ☐ Ne</p>			

Komunikacija sa pružaocima usluga i žrtvom u fazi nakon skloništa	☐ Da ☐ Ne			
Planovi za budućnost (molimo navedite)				
Preuzete follow up aktivnosti (molimo navedite)	☐ Da ☐ Ne			
Ostale relevantne informacije				
Status krivičnog postupka				
Pokrenut krivični postupak	☐ Da ☐ Ne			
Zaključen krivični postupak	☐ Da ☐ Ne			
Finansijska kompenzacija				
Primljena finansijska kompenzacija	☐ Da ☐ Ne			
Razvijen plan finansijske potrošnje	☐ Da ☐ Ne			

Posebni slučajevi

Ako se prepostavlja da je žrtva trgovine ljudima dijete, navedite kratak opis uključujući specifične informacije relevantne za slučaj/proces reintegracije djeteta.

Gdje je dijete premješteno nakon smještaja u krizni centar (do šest mjeseci)?

- U njenu/njegovu porodicu
- U ustanovu .....
- Ostalo .....

Molimo da dostavite informacije o praćenju slučaja i preporuke.

OPŠTE INFORMACIJE FOLLOW-UP SLUČAJA

	Datum procjene	Socijalna inkluzija – procjena reintegracije (detalji o zaposlenju/obrazovanju)	Zdravstvena situacija	Predložene follow up radnje	Radnje koje treba preduzeti:
Šest mjeseci nakon faze reintegracije/ povratka					
Godinu dana nakon faze reintegracije/ povratka					
Dvije godine nakon faze reintegracije/ povratka					

Sve dodatne informacije relevantne za follow up slučaja (npr. specifične potrebe, da li je osoba koristila sklonište za dugoročnu reintegraciju ili drugu dugoročnu dostupnu socijalnu uslugu, itd.).

Aneks 3: Obrazac Memoranduma o razumijevanju

Ovo je primjerak obrasca¹⁰⁰ za domaći repozitorij i moguće agencije koje doprinose prikupljanju i dijeljenju podataka za bazu podataka usmjerenu na žrtve.

U njemu su navedene uloge i odgovornosti različitih aktera uključenih u ovu saradnju. Potrebno je izvršiti prilagođavanja specifičnim potrebama i pravnim pitanjima svakog MARRI Učesnika.

Sporazum između

Unesite ime u cijelosti (državna agencija koja će biti domaćin baze podataka) (u daljem tekstu „ubacite skraćenicu ili kratki naziv“)
i

Unesite ime u potpunosti (NVO, policija ili vladina institucija koja daje podatke o žrtvama) (u daljem tekstu „ubacite skraćenicu ili skraćeni naziv“)

Unesite kratki naziv i Unesite kratki naziv (ili imena, ako su tročlani) (u daljem tekstu „Stranke“)

BUDUĆI DA je cilj Unesite kratki naziv (vladin repozitorij) prikupljanje i upoređivanje informacija od različitih nevladinih i vladinih agencija koje se odnose na žrtve trgovine ljudima u obliku baze podataka;

IMAJUĆI U OBZIR Unesite kratki naziv (NVO, policije ili vladine institucije) je organizacija čija je svrha da na različite načine pomaže pojedincima koji su bili žrtve krijumčarenja ili trgovine ljudima;

PRIZNAJUĆI da će saradnja i razmjena informacija biti od obostrane koristi za Strane;

Saglasili se:

Član 1: Opšte odredbe

Svrha ovog Memoranduma o razumijevanju (MoU) je da reguliše razmjenu informacija u vezi sa žrtvama trgovine ljudima i statistike od zajedničkog interesa Strana.

Obje strane će imenovati kontakt osobe u cilju omogućavanja efikasne saradnje između njih.

Član 2: Prikupljanje podataka

Unijeti kratki naziv (NVO, policije ili vladine institucije) će prikupiti, u svrhu dijeljenja, najmanje sljedeće informacije o žrtvama trgovine ljudima o kojima brine sa umetnutim kratkim nazivom (vladin repozitorij):

---

¹⁰⁰ Preuzeto iz: ICMPD (2010), *Handbook on Anti-Trafficking Data Collection in South-Eastern Europe: Developing Regional Criteria*. Vienna.

- Pol;
- Datum rođenja;
- Etnička pripadnost;
- Prebivalište (ako se razlikuje od gore navedenog);
- Područje/grad/grad porijekla;
- Bračni status;
- Nivo obrazovanja (godina školovanja);

Pored toga, mogu se prikupiti i informacije o nekim ili o svemu od sljedećeg: ekonomski status, radna evidencija, aktivnosti i život u vrijeme regrutovanja, prijevoz i putne rute, iskustvo regrutovanja, iskustvo trgovine ljudima, identifikacija, pomoći pri povratku.

Član 3: Zaštita identiteta

Ime žrtve trgovine ljudima se ni u kom trenutku ne smije saopštavati osim ako nije dogovorenno između Strana i to samo uz pisani pristanak žrtve.

U nedostatku takvog sporazuma ili pristanka, svaka žrtva trgovine ljudima će biti identifikovana neutralnom i jedinstvenom šifrom.

Član 4: Obrada i prenos podataka

Strane će se dogovoriti o bezbjednom načinu obrade i prenošenja podataka; ipak, minimalni standardi predviđeni njihovim zakonodavstvom u ovom pogledu moraju se poštovati.

Član 5: Upotreba podataka

Unesite kratki naziv (državni repozitorij) treba organizovati i analizirati informacije u cilju pripreme redovnih izvještaja, koji će biti javno dostupni relevantnim institucijama i saradnicima.

Član 6: Izvještaji

Unesite kratki naziv (vladin repozitorij) će poslati Unesite kratki naziv (NVO, policija ili vladina institucija) izvještaj na osnovu informacija prikupljenih od svih učesnika. Izvještaji se pripremaju i dostavljaju dva puta godišnje.

Član 7: Očuvavanje podataka

Unesite kratki naziv (vladin repozitorij) će implementirati odgovarajuće tehničke i organizacijske mjere za zaštitu ličnih podataka od slučajnog ili nezakonitog uništenja ili slučajnog gubitka, izmjene, neovlaštenog otkrivanja ili pristupa, posebno kada obrada uključuje prijenos podataka preko mreže i protiv sve druge nezakonite oblike obrade.

Član 8: Uništavanje podataka

Unesite kratki naziv (državni repozitorijum) neće čuvati date informacije u periodu dužem od onog navedenog u relevantnom zakonodavstvu. Ako takvo zakonodavstvo ne postoji, dostavljene informacije neće se čuvati duže od pet godina od datuma prijema. Prikupljeni podaci biće trajno izbrisani, uključujući sve lične podatke, elektronske poruke i sve kopije podataka proizvedene u kontekstu ovog Ugovora. Međutim, podaci se mogu čuvati u zbirnom obliku, bez ikakvih sredstava za identifikaciju žrtava trgovine ljudima, te informacije da se koriste za statističko izveštavanje.

Član 9: Zakon o zaštiti ličnih podataka

U pogledu svih aktivnosti prikupljanja podataka i razmjene informacija predviđenih ovim Ugovorom, strane su saglasne da će se pridržavati principa i slova svih zakona koji se odnose na korištenje i zaštitu ličnih podataka: (navesti naziv i referencu zakona koji je u pitanju). U slučaju da ne postoji takvo zakonodavstvo, strane su saglasne da će se pridržavati principa i slova Direktive EC o zaštiti podataka (Direktiva 95/46/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. oktobra 1995. o zaštiti podataka pojedinaca u pogledu obrade ličnih podataka i slobodnog prenosa takvih podataka).

Član 10: Rješavanje sporova

Strane će uložiti sve napore da sporazumno riješe svaki spor, kontroverzu ili zahtjev koji proizlazi iz ili se odnosi na ovaj Memorandum o razumijevanju. Kada Strane žele da traže takvo sporazumno rešenje kroz pomirenje, pomirenje će se odvijati u skladu sa Pravilima za pomirenje UNCITRAL, zatim postizanjem ili u skladu sa procedurom o kojoj se Strane mogu dogоворити.

Ovaj Memorandum o razumijevanju može biti podložan promjenama i dopunama uz obostranu saglasnost obje strane kroz usvajanje dopuna ovog Memoranduma. Sve takve izmjene će biti urađene u pisanoj formi i stupiti na snagu danom potpisivanja obje strane.

Član 11: Stupanje na snagu i prestanak

Bilo koja od Strana može raskinuti ovaj Memorandum o razumijevanju putem pisanih obavještenja. Raskid stupa na snagu nakon perioda od 60 dana, koji počinje od prvog dana u mjesecu koji slijedi nakon mjeseca u kojem je druga strana primila pisano obavještenje o otkazivanju.

Ovaj Memorandum o razumijevanju stupa na snagu danom potpisivanja obje Strane.

Sastavljeno na dan godine, u dva primjerka na (navesti lokalni jezik).

Unesite puno ime

(vladina agencija za čuvanje baze podataka)

Unesite puno ime

(NVO ili institucija koja daje podatke o žrtvama)

Aneks 4: Relevantni pravni okvir o zaštiti podataka

Relevantni pravni okvir o zaštiti podataka u MARRI Učesnicama

Albanija	U skladu sa članom 35. Ustava, zaštita podataka o ličnosti predstavlja osnovno pravo. Zakon o zaštiti podataka o ličnosti br. 9887 od 10. marta 2008. godine, kojim je reformisan prethodni zakon o zaštiti podataka koji je bio na snazi iz 1999. godine, izmijenjen je 2012. i 2014. godine. Zakon sadrži odredbe Opšte uredbe o zaštiti podataka (Uredba (EU) 2016/679) („GDPR“).
Sjeverna Makedonija	Osnovni pravni instrument u oblasti zaštite podataka je Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (64/2018). U februaru 2020. usvojen je novi zakon o zaštiti podataka kako bi se zakonodavstvo o zaštiti podataka uskladilo s Uredbom EU GDPR. Agencija za zaštitu ličnih podataka (DPA) je regulatorno tijelo koje nadgleda primjenu Zakona.
BiH	Glavni zakon o zaštiti podataka je Zakon o zaštiti podataka o ličnosti br. 49/06. Agencija za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini (AZLP) pripremila je nacrt novog Zakona o zaštiti ličnih podataka na osnovu EU GDPR uredbe. U tom okviru će se rješavati implementacija GDPR-a. Primjenjivo je i nekoliko drugih pravilnika koji se odnose na obradu podataka, čuvanje, sigurnost i nadzor.
Srbija	Glavni zakonski akt koji trenutno reguliše zaštitu podataka o ličnosti je Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (br. 87/2018). Novi zakon je usvojen u novembru 2018. godine i sadrži gotovo identična rješenja kao GDPR. Primjenjive su i serije pravilnika za obradu i sortiranje podataka.
Crna Gora	Zakon o zaštiti podataka o ličnosti 79/08 i 70/09 je glavni zakon koji reguliše obradu podataka o ličnosti u Crnoj Gori. Očekuje se da će Skupština usvojiti nacrt novog Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, koji je generalno u skladu sa EU GDPR uredbom, u prvoj polovini 2022. godine.
Kosovo*	Zaštita podataka je regulisana Zakonom br. 06/L-082 o zaštiti podataka o ličnosti . Njime se utvrđuju prava, odgovornosti, principi i kaznene mjere u pogledu zaštite ličnih podataka i privatnosti pojedinaca, kao i odgovornosti Agencije za informacije i privatnost (AIP), uključujući monitoring legitimnosti obrade podataka i pristup javne isprave. Nakon stupanja na snagu GDPR-a, zakon o zaštiti podataka je izmijenjen i usklađen u skladu s tim.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Relevantni međunarodni instrumenti o zaštiti podataka, uključujući one koji su relevantni za zaštitu podataka koji se odnose na slučajeve trgovine ljudima

EU Povjela o osnovnim pravama	Propisuje da građani EU imaju pravo na zaštitu svojih ličnih podataka. Zemlje EU su uspostavile tijela odgovorna za zaštitu ličnih podataka u skladu sa članom 8(3) Povelje o osnovnim pravima EU.
Opšta uredba od zaštiti podataka (GDPR)	<u>Uredba (EU) 2016/679</u> o zaštiti fizičkih lica u pogledu obrade ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka. Uredba je suštinski korak za jačanje osnovnih prava pojedinaca u digitalnom dobu i olakšavanje poslovanja pojašnjavanjem pravila za kompanije i javna tijela na jedinstvenom digitalnom tržištu. Jedan zakon će takođe ukinuti trenutnu fragmentaciju u različitim sistemima i nepotrebna administrativna opterećenja. Uredba je stupila na snagu 24. maja 2016. godine, a primjenjuje se od 25. maja 2018. godine.
Direktiva o sprovođenju zakona o zaštiti podataka	<u>Direktiva (EU) 2016/680</u> o zaštiti fizičkih lica u vezi sa obradom ličnih podataka u vezi sa krivičnim djelima ili izvršenjem krivičnih sankcija, te o slobodnom kretanju takvih podataka štiti osnovno pravo građana na zaštitu podataka kad god se koriste lični podaci od strane organa za sprovođenje krivičnog zakona u svrhe provođenja zakona. Posebno će osigurati da lični podaci žrtava, svjedoka i osumnjičenih za zločin budu propisno zaštićeni i olakšat će prekograničnu saradnju u borbi protiv kriminala i terorizma.
Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (ECHR)	Član 4: Strane su dužne da u toku sudskog postupka usvoje zakonske ili druge mjere kako bi se osigurala: a. zaštita privatnosti žrtava i njihovog porodičnog života; b. sigurnost žrtava, uključujući zaštitu od zastrašivanja i odmazde; c. vođenje računa o posebnim potrebama djeteta, kada je riječ o djeci žrtvama, i njihovom pravu na posebne mjere zaštite.
Konvencija Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima	Obaveze iz člana 11: a. zaštita privatnog života i identiteta žrtve; b. zaštita ličnih podataka žrtve pod uslovima predviđenim Konvencijom za zaštitu pojedinaca u pogledu automatske obrade ličnih podataka (Konvencija 108+); c. usvajanje i sprovođenje mera kojima se osigurava da se identitet djeteta, odnosno detalji koji omogućavaju identifikaciju djeteta žrtve trgovine ljudima, ne prikazuju javnosti, bilo putem medija ili na bilo koji drugi način, osim (u izuzetnim okolnostima) kako bi se olakšalo traženje članova porodice ili na drugi način osigurala dobrobit i zaštita djeteta; d. preduzimanje mera za podsticanje medija da zaštite privatni život i identitet žrtava, bilo kroz samoregulaciju ili regulatorne/koregulatorne mjere.

**Konvencija
za zaštitu
pojedinaca
u pogledu
automatske
obrade ličnih
podataka (ETS
br. 108)**

***dopunjava
se svojim
Protokolom o
izmjenama i
dopunam¹⁰¹**

Cilj mu je zaštiti svaku osobu, bez obzira na njenu nacionalnost ili mjesto stanovanja, u vezi s automatskom obradom njegovih ili njenih ličnih podataka. Ova Konvencija je prvi obavezujući međunarodni instrument koji štiti pojedinca od zloupotreba koje mogu pratiti prikupljanje i obradu ličnih podataka i koji istovremeno nastoji da reguliše transnacionalni tok ličnih podataka. Osim što daje garancije u vezi sa prikupljanjem i obradom ličnih podataka, zabranjuje obradu "osjetljivih" podataka o rasu, politici, zdravlju, vjeri, seksualnom životu, kaznenom dosijeu, itd., u nedostatku odgovarajuće pravne zaštite. Konvencija takođe garantuje pravo pojedinca da zna da su memorisane informacije o njemu ili njoj i, ako je potrebno, da ih ispravi.

101 Datum stupanja na snagu predviđen je 11. oktobra 2023. ako na ovaj datum postoji 38 strana Protokola.

Aneks 5: Obrasci izvještavanja i smjernice za prikupljanje i prenos podataka

1. Šablon izvještavanja: Akteri NRM na lokalnom nivou – NRM koordinator

Naslovna stana

Za sve izvještaje:

- Naziv strukture na lokalnom nivou (komisija, opština) – Uključiti logo Komisije ako je dostupan!**

Ažurirati za svaki izvještaj

- Vrsta izvještaja (periodični, polugodišnji, godišnji izvještaj)**
- Period obuhvaćen izvještajem (od dd /mm/ gggg do dd /mm/ yyyy)**
- Datum podnošenja izvještaja**

Dodatne informacije

- Ime/pozicija autora izvještaja (ako je relevantno)**
*lokalni koordinatori za borbu protiv trgovine ljudima/ili drugi relevantni lokalni akteri NRM, trebali bi biti odgovorni za izradu ovih izvještaja i podnošenje NRM koordinatoru

Sekcija II – Obuhvaćena situacija trgovine ljudima na lokalnom nivou/regionu

- Trendovi/zapažanja trgovine ljudima na lokalnom nivou**
- Implementacija lokalnih projekata/programa za borbu protiv trgovine ljudima za izvještajni period (procjena i identifikovani izazovi)**
- Aktivnosti međunarodnih i nevladinih organizacija u odgovoru na trgovinu ljudima i podrška žrtvama**

Opštata zapažanja/komentari (ako ih ima)

Aneksi:

- Svi relevantni dokumenti (grafovi, dodatna statistika, šabloni, drugi relevantni dokumenti)**

2. Šablon izvještavanja: NRM koordinator - NATCB

Naslovna strana

Za sve izvještaje:

- **Puni naziv kancelarije/koordinatora NRM**

Ažurirati za svaki izvještaj:

- **Vrsta izvještaja (periodični, polugodišnji, godišnji izvještaj)**
- **Period obuhvaćen izvještajem (od dd /mm/ gggg do dd /mm/ yyyy)**
- **Datum podnošenja izvještaja**

Predloženi okvir za izvještaje (cca 15 stranica)

Naslovna strana

Sadržaj

Sekcija I – Pregled slučajeva trgovine ljudima: identifikacija i upravljanje slučajevima

- **Pregled statistike o slučajevima vođenim prema SOP-ima (razvrstano po starosti, polu, obliku trgovine ljudima)**
- **Pregled aktivnosti upravljanja predmetima**
- **Napredak ostvaren tokom izvještajnog perioda/ Procjena napretka**
- **Identificirani izazovi/naučene lekcije**
- **Buduće planiranje/praćenje aktivnosti**

Sekcija II – Odgovor na borbu protiv trgovine ljudima

- **Trendovi/zapažanja trgovine ljudima**
- **Realizacija lokalnih projekata/programa za borbu protiv trgovine ljudima vezanih za NRM za izvještajni period (prema Akcionom planu)**
- **Aktivnosti međunarodnih i nevladinih organizacija u odgovoru na trgovinu ljudima i podrška žrtvama**
- **Procjena i identificirani izazovi**
- **Budžet**
- **Preporučene radnje**

Opšta zapažanja/komentari (ako ih ima)

Aneksi:

- **Svi relevantni dokumenti (grafike, dodatna statistika, šabloni, drugi relevantni dokumenti)**

3. Smjernice o prikupljanju i prenosu podataka o slučajevima trgovine ljudima u domaće rezitorije/zavode za statistiku

Prema ICMPD priručniku o prikupljanju podataka o borbi protiv trgovine ljudima u Jugoistočnoj Evropi: Razvoj regionalnih kriterijuma¹⁰², informacije koje treba prikupiti za svaki slučaj trgovine ljudima su raščlanjeni (pojedinačni) podaci i kao takvi, proces uključuje nekoliko koraka:

Kvalitet podataka izvučenih iz baze podataka direktno zavisi od kvaliteta unesenih podataka i stoga je strogo poštovanje metodologije i parametara podataka od najveće važnosti. U nastavku su navedeni indikatori koje treba uzeti u obzir pri prikupljanju/obradi podataka usmjerenih na žrtve i podataka usmjerenih na trgovaca ljudima, u skladu sa gore pomenutim Priručnikom.

Baza podataka o indikatorima usmjereni na žrtve	Baza podataka o indikatorima usmjereni na trgovce ljudima
<ul style="list-style-type: none"> • Naziv i/ili šifra¹⁰³ • Datum rođenja • pol • doprinosna agencija • državljanstvo • mjesto prebivališta • oznaka trgovine ljudima (informacija da su ili VoT ili pretpostavljeni VoT) • forma eksploatacije/trgovine • mjesto gde je eksploatisano 	<ul style="list-style-type: none"> • Naziv i/ili šifra¹⁰⁴ • Pseudonim trgovaca • Datum rođenja • Mjesto rođenja • državljanstvo • mjesto prebivališta • trgovina/krivična prijava

102 ICMPD (2010), *Handbook on Anti-Trafficking Data Collection in South-Eastern Europe: Developing Regional Criteria*. Vienna.

103 Šifra (primarni ključ) je jedinstvena numerička vrijednost koju softver automatski generiše, a dodjeljuje se svakoj osobi i slučaju prilikom kreiranja skupa zapisa kako bi se jasno identificirali u okviru baze podataka. Ovaj kod neće utjecati na pet sljedećih identifikatora. Korisnik ne može dati niti promjeniti kod.

104 Šifra (primarni ključ) je jedinstvena numerička vrijednost koju softver automatski generiše, a dodjeljuje se svakoj osobi i slučaju prilikom kreiranja skupa zapisa kako bi se jasno identificirali u okviru baze podataka. Ovaj kod neće utjecati na pet sljedećih identifikatora. Korisnik ne može dati niti promjeniti kod.

Prenos podataka u repozitorijum/kancelariju za statistiku

Većina zemalja ima pravila o prenosu podataka o ličnim podacima putem interneta, što generalno isključuje mogućnost slanja ličnih podataka e-poštom u repozitorijuma čak i kada su šifrirani. Kao takav, prenos može uključivati slanje podataka u repozitorijum u papirnom ili elektronskom obliku. Kada se podaci importuju elektronski, bit će važno osigurati da su podaci uspješno (i tačno) preneseni/importovani u bazu podataka.

Ove informacije će biti dostavljene u repozitorijum, u skladu sa zakonima o prenosu ličnih podataka, koji se u slučaju krivičnih podataka uglavnom mogu prenosi elektronskim putem.¹⁰⁵ Alternativno ili u zemljama u kojima elektronski prenos nije moguć ili zakonski dozvoljen, to može uključivati slanje podataka u repozitorijum u papirnoj ili elektronskoj formi.

¹⁰⁵ Neka ograničenja koja se odnose na prenošenje ličnih podataka za žrtve zločina ili opšte građane ne važe u slučajevima kriminalaca.

Rječnik pojmova

AKCIONI PLAN: Akcioni plan (AP) protiv trgovine ljudima je suštinski alat za podjelu odgovornosti i koordinaciju djelovanja aktera u borbi protiv trgovine ljudima kao što su vladina tijela, civilno društvo, međunarodne organizacije itd. u holističkom pristupu. Akcioni plan treba da operacionalizuje specifične ciljeve koji su identifikovani u strategiji za borbu protiv trgovine ljudima. Trebalo bi da definiše odgovornosti i vremenske rokove za svaku dodeljenu aktivnost, da sadrži planove resursa i budžet, i da uključi kriterijume za monitoring i evaluaciju (npr. indikatore).

ANONIMIZACIJA LIČNIH PODATAKA: čini lične podatke anonimnim na način da se pojedinac ne može ili više ne može identificirati. Da bi podaci bili istinski anonimizirani, anonimizacija mora biti nepovratna.

MENADŽER SLUČAJA: Menadžer slučaja je primarna tačka kontakta za žrtve trgovine ljudima i koordiniraće usluge za koje se smatra da su neophodne za pružanje pomoći tokom cijelog procesa upućivanja. Menadžer slučaja radi u okviru konsultativnog multidisciplinarnog tima drugih stručnjaka kada treba donijeti odluke o planu pomoći svakoj žrtvi. U slučaju TRM, menadžer slučaja će biti imenovan i u mjestu porijekla i u mjestu odredišta kako bi se olakšala transnacionalna komunikacija.

PODACI O MENADŽIRANJU SLUČAJA: Informacije koje se prikupljaju i prenose među članovima NRM-a koje se odnose na proces identifikacije i zaštite pojedinačne žrtve.

DIJETE: odnosi se na svako ljudsko biće mlađe od 18 godina (Konvencija UN-a o pravima djeteta, 1989.).

POVJERLJIVOST: pravila koja zabranjuju otkrivanje informacija o slučaju trgovine ljudima.

BAZA PODATAKA: Evaluacija je sistematsko prikupljanje i analiza podataka kako bi se procijenila relevantnost, efektivnost i uticaj aktivnosti u svjetlu ciljeva projekta. To uključuje procjenu jake i slabe strane projekata, programa, strategija i/ili politika kako bi se poboljšala njihova djelotvornost. To uključuje davanje povratnih informacija o napretku donatorima, implementatorima i korisnicima projekta. Evaluacije se generalno rade ili tokom trajanja programa (srednjoročna evaluacija) kako bi se izmjerila i omogućila prilagođavanja programa u sredini ili po završetku programa (ex-post evaluacija).

STARATELJ: Osoba koja stiče primarnu (pravnu) odgovornost za dobrobit djeteta i koordinira napore svih uključenih agencija da osiguraju najbolji interes djeteta. Ova osoba takođe služi kao menadžer slučaja u slučajevima upućivanja djece žrtava trgovine ljudima.

LIČNI DOKUMENT: Lični papir ili kartica koja daje identifikacione podatke o osobi (npr. ime, godine, nacionalnost, adresa, itd.).

INDIVIDUALNI PLAN POMOĆI: To je pisani sporazum koji su zajednički razvili menadžer slučaja i žrtva trgovine ljudima, gdje su ciljevi, aktivnosti i usluge – prilagođene potrebama pojedinca – jasno definisani.

INFORMISANI PRISTANAK: Svaka slobodna, dobrovoljna dozvola ili odobrenje nečega predloženog ili zatraženog na osnovu potpunog izlaganja svih činjenica za donošenje potpuno informisanih odluka, uključujući svijest o svim uključenim rizicima (u mjeri u kojoj oni mogu biti poznati) i svim dostupnim opcijama. Dijeljenje informacija je suštinska komponenta „informisanog pristanka“.

MONITORING: kontinuirano, redovno, sistematično i namjensko posmatranje, prikupljanje informacija i evidentiranje aktivnosti, projekata, programa, strategija i/ili politika. Monitoring znači provjeriti kako napreduju planirane aktivnosti, identifikovati operativne poteškoće i preporučiti akcije. Monitoring ima za cilj poboljšanje efikasnosti i efektivnosti inicijative i osiguravanje da se aktivnosti transformišu u rezultate/autpute. To uključuje davanje povratnih informacija o napretku donatorima, implementatorima i korisnicima projekta. Monitoring se uvijek vrši tokom implementacije aktivnosti, projekata, programa, strategija i/ili politika.

NRM INFORMACIJE - date ili saznane činjenice o članovima NRM, aktivnostima članova, žrtvama i trgovcima ljudima.

NRM PROTOK INFORMACIJA - je kretanje informacija između NRM pojedinaca i sistema. Može biti vertikalna (komunikacija između pojedinaca istog člana NRM-a koji su podređeni i nadređeni u hijerarhiji člana) i horizontalna (komunikacija između pojedinaca iz institucija istih nivoa u hijerarhiji NRM-a)

LIČNI PODACI: bilo koja informacija koja se odnosi na identificiranu ili prepoznatljivu živu osobu. Različiti podaci, koji se zajedno prikupljaju, mogu dovesti do identifikacije određene osobe, takođe predstavljaju lične podatke.

MJESTO PORIJEKLA: Mjesto/zajednica iz koje dolazi žrtva trgovine ljudima.

ODREDIŠTE: Mjesto/zajednica koja je krajnja destinacija žrtve trgovine ljudima.

PRIVATNOST: pravo pojedinca da kontroliše otkrivanje svoje priče i ličnih podataka. Održavanje privatnosti može direktno smanjiti šanse za ponovnu viktimizaciju.

ZAŠTITA: To je suštinska komponenta svake šeme pomoći kako za osiguranje fizičke sigurnosti žrtve trgovine ljudima, tako i za očuvanje njenih/njenih izgleda za socijalno uključivanje.

OPORAVAK: Proces kojim se žrtve trgovine ljudima stabilizuju i njihova dobrobit se vraća psihološki, socijalno i fizički.

MEHANIZAM UPUĆIVANJA (NRM) je okvir saradnje kroz koji vladini akteri ispunjavaju svoje obaveze zaštite i promocije ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, koordinirajući svoje napore u strateškom partnerstvu sa civilnim društvom.

REZULTATI: Rezultati su autput, ishod (srednjoročna promjena) ili uticaj (dugoročna promjena) namjerni ili nemamjerni, pozitivni i/ili negativni razvojne intervencije. Drugim riječima, rezultati su promjene koje nastaju zbog uzročno-posledične veze izazvane intervencijom.

PROCIJENA RIZIKA: Formalni postupak za identifikaciju i procijenu rizika povezanih sa situacijom žrtve trgovine ljudima i budući plan pomoći u cilju eliminisanja/minimizacije/reagovanja na identifikovane rizike.

POVRATAK: Povratak u zajednicu porijekla. U kontekstu rada na suzbijanju trgovine ljudima, povratak uključuje ne samo fizički transport žrtve već i mehanizme koji osiguravaju da povratak bude dobrovoljan, uz pomoć, siguran i dostojanstven.

PRUŽAOCI USLUGA: Organizacije i pojedinci koji pružaju jednu ili više mjeru podrške i pomoći žrtvama trgovine ljudima. Oni mogu uključivati socijalne radnike, psihologe, osoblje skloništa, medicinsko osoblje ili pravne stručnjake NVO, IO i GO.

SKLONIŠTE/STAMBENI OBJEKTI: Prostorije u kojima se nalaze žrtve trgovine ljudima. Skloništa mogu biti otvorena ili zatvorena; nude kratkoročni ili dugoročni boravak; pružaju cijelodnevno, skraćeno radno vrijeme ili nikakvu pomoć u kući. Sklonište bi trebalo da vodi kvalifikovano i posebno obučeno osoblje. U slučaju dijece, smještaj mora biti primjeren njihovim specifičnim potrebama.

SOCIJALNO UKLJUČIVANJE/REINTEGRACIJA: Odnosi se na proces koji osigurava da oni koji su u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti imaju mogućnosti i resurse neophodne da učestvuju u ekonomskom i društvenom životu, osiguravajući životni standard koji se smatra prihvatljivim u društvu u kojima žive¹⁰⁶. Takođe osigurava da takvi ljudi imaju veće učešće u donošenju odluka o pitanjima koja utiču na njihove živote i pristup njihovim osnovnim pravima. Kroz takav proces ranjivim grupama (ovdje konkretno žrtvama trgovine ljudima) je omogućen pristup obrazovanju, obuci, zapošljavanju, smještaju, kolektivnim uslugama i zdravstvenoj pomoći. Program socijalne inkluzije može se odvijati ili u mjestu porijekla ili u mjestu odredišta.

TRGOVAC: Osoba koja počini ili je saučesnik ili usmjerava drugu osobu da izvrši trgovinu drugim ljudskim bićem (ili ljudskim bićima) za bilo koji oblik eksploracije.

TRGOVINA LJUDSKIM BIĆIMA/TRGOVINA LJUDIMA/TRGOVINA ROBLJEM: Trgovina ljudskim bićima (THB) ili trgovina ljudima (TIP) se međunarodno definišu kao „vrbovanje, transport, transfer, skrivanje ili primanje osoba, putem prijetnje ili upotreba sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe vlasti ili ugroženog položaja ili davanja ili primanja plaćanja ili beneficija za postizanje saglasnosti osobe koja ima kontrolu nad drugih lica, u svrhu eksploracije. Eksploracija uključuje, u najmanju ruku, eksploraciju prostitucije drugih ili druge oblike seksualne eksploracije, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili prakse slične ropstvu, služenje ili vađenje organa.“ (Protokol UN za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje

¹⁰⁶ http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/poverty_social_exclusion_en.htm i Zajednički izvještaj Komisije i Vijeća o socijalnom uključivanju (2003.) http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-cl/final_joint_inclusion_report_2003_en.pdf

trgovine ljudima, posebno ženama i dijecom (Protokol UN-a o trgovini ljudima) koji dopunjava UNTOC; čl. 3a). Sva tri termina se ovdje koriste naizmjenično.

TRANSNACIONALNI MEHANIZAM UPUĆIVANJA: mehanizmi i sistemi dizajnirani za sveobuhvatnu pomoć i transnacionalnu podršku žrtvama trgovine ljudima. Transnacionalni mehanizmi upućivanja povezuju cijeli proces upućivanja od inicijalne identifikacije, preko povratka i pomoći između zemalja tranzita, odredišta i porijekla i uključuju saradnju između različitih vladinih institucija i nevladinih aktera. Ovo može uključivati jedan ili sve korake u procesu.¹⁰⁷

PUTNA DOKUMENTA: Svaki identifikacioni dokument potreban za putovanje u inostranstvo (npr. pasoš, lična karta, viza, itd.).

ŽRTVA TRGOVINE LJUDIMA/LICE KOJE JE BILO PREDMET TRGOVINE LJUDIMA: Izrazi ‘žrtva trgovine ljudima’ i ‘lice koje je bilo predmet trgovine ljudima’ se odnose na osobe koje se kvalificuju kao žrtve trgovine ljudima u skladu sa Protokolom UN-a o trgovini ljudima (čl. 3) i/ili relevantnim zakonodavstvom. Izraz “lice koje je bilo predmet trgovine ljudima” se koristi da se prizna iskustvo trgovine ljudima kao centralno i da mu je potrebna ispravka. Za mnoge ljude, izraz ‘žrtva’ implicira nemoć i konstруše identitet oko viktimizacije pojedinca. Međutim, iz perspektive ljudskih prava, termin ‘žrtva’ je važan jer označava doživljeno kršenje i odgovornost za obeštećenje. U ovom trenutku potrebno je razjasniti još dva pojma – „potencijalna žrtva“ i „prepostavljena žrtva“ trgovine ljudima. Prepostavljena žrtva je osoba za koju se prepostavlja da je žrtva trgovine ljudima, ali koju nadležni organi nisu zvanično identifikovali ili je odbila da bude formalno ili pravno identifikovana.¹⁰⁸ Potencijalna žrtva je osoba koja pripada ranjivoj grupi i zbog toga može postati žrtva trgovine ljudima.¹⁰⁹ Konačno, posljednjih godina uveden je i termin ‘preživjeli’. Dok se odnosi na osobu koja nastavlja živjeti nakon opasnog (po život opasnog) događaja ili pati od teškoća, u kontekstu borbe protiv trgovine ljudima, termin se odnosi na pojedince sa proživljenim iskustvom kao prepoznavanje njihove sposobnosti da povrate kontrolu nad njihove živote i njihovo obnovljeno osnaživanje. U pristupima se koriste sva tri termina.

ZAŠTITA SVJEDOKA: Niz sigurnosnih mjera koje se koriste kako bi se osigurala sigurnost svjedoka uključenih u pravni postupak. Zaštita svjedoka može se ponuditi prije, tokom i/ili nakon sudskog postupka i može uključivati bilo koju pojedinačnu ili kombinaciju mjera koje su usmjerene na osiguranje bezbjednosti i sigurnosti svjedoka i njegove/njene porodice.

¹⁰⁷ https://www.icmpd.org/fileadmin/ICMPD-Website/ICMPD-Website_2011/Capacity_building/THB/Publications/DCIM-EU_Handbook.en.pdf

¹⁰⁸ ICMPD (2010). Guidelines for the Development of A Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons in Europe: TRM-EU.

¹⁰⁹ OSCE (2011). Trafficking in Human Beings: Identification of Potential and Presumed Victims. A Community Policing Approach.

Sekundarno (desk) istraživanje i korišćena literatura

*all accessed 15 February 2022

Council of Europe (2005), *Council of Europe Convention on Action Against Trafficking in Human Beings, CETS 197*, available at: <https://www.refworld.org/docid/43fded544.htmlv>

Council of Europe, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2021), *Evaluation Report Bulgaria, Third Evaluation Round. Access to Justice and Effective Remedies for Victig-đa of Trafficking in Human Beings*. <https://bit.ly/3t7gz2c>

Council of Europe, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2019), *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Germany*. <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/germany>

Council of Europe, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2021), *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Kosovo** <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/-/greta-publishes-its-second-report-on-kosovo->

Council of Europe, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2018), *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by North Macedonia* <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/-/combatting-human-trafficking-by-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-in-legislation-and-practices-more-needed-to-lower-risks-for-childre>

Council of Europe, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2021), *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Montenegro* <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/montenegro>

Council of Europe, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2017), *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Bosnia and Herzegovina*. <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/bosnia-and-herzegovina>

Council of Europe, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2017), *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Serbia*. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/greta-s-new-report-on-serbia>

Council of Europe, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2020). *Evaluation Report Albania. Third Evaluation Round. Access to justice and effective Remedies for Victig-đa of trafficking*. <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/-/greta-publishes-its-third-report-on-albania>

Different & Equal (2020), *Analysis and mapping of Referral Mechanism-đa to protect victim-đa of trafficking in human beings in the six MARRI Participants.*

EUROJUST (2021) *Report on Trafficking in human beings, Best practices and issues in judicial cooperation.* <https://www.eurojust.europa.eu/eurojust-report-trafficking-human-beings>

European Commission (2021), *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the committee of the regions on the EU Strategy on Combating Trafficking in Human Beings 2021- 2025.* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1663

European Union (2016) *Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), OJ L 119, 4.5.2016.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN>

European Union, DG HOME (2020) *Study on reviewing the Functioning of Member States' National and Transnational Referral Mechanism-đa.* <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d5542e9c-0e92-11eb-bc07-01aa75ed71a1/language-en>

Forin, R. & Healy, C. (2018). *Trafficking Along Migration Routes to Europe: Bridging the Gap between Migration, Asylum and Anti-Trafficking.* Vienna: ICMPD. <https://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/anti-trafficking-programme>

Government of North Macedonia (2020), Commission for Combating Trafficking in Human Beings and Illegal Migration, Annual Report 2019.

Government of North Macedonia, Commission for Combating Trafficking in Human Beings and Illegal Migration, North Macedonia (2015) Standard Operating Procedures for the Treatment of Unaccompanied Children <https://cutt.ly/Ypp7DJB>

Government of North Macedonia, Commission for Combating Trafficking in Human Beings and Illegal Migration, North Macedonia (2016), Standard Operating Procedures for Processing Vulnerable Categories of Foreign Nationals. <https://cutt.ly/Ypp7DJB>

Government of the Republic of North Macedonia (2019), Report submitted by the authorities of North Macedonia on measures taken to comply with the Committee of the Parties Recommendation CP(2018)8 on the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/north-macedonia> .

Healy, C. (2019). *The Strength to Carry On: Resilience and Vulnerability to Trafficking and Other Abuses among People Travelling along Migration Routes to Europe*. Vienna: ICMPD. <https://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/anti-trafficking-programme>

ICMPD (2009), *Guidelines for the Development of a Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons: South-Eastern Europe*. <https://www.icmpd.org/publications?page=27>

ICMPD (2010), *Handbook on Anti-Trafficking Data Collection in South-Eastern Europe: Developing Regional Criteria*. Vienna. <https://www.icmpd.org/publications?page=27>

ICMPD (2010). *Guidelines for the Development of A Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons in Europe: TRM-EU*. <https://www.icmpd.org/publications?page=27>

ICMPD (2012), *The Way Forward in Establishing Effective Transnational Referral Mechanism-a. A Report Based on Experiences in Cases of Human Trafficking in South-Eastern Europe*. Vienna. <https://www.icmpd.org/publications?page=27>

ICMPD (2016). *Targeting Vulnerabilities: The Impact of the Syrian War and Refugee Situation on Trafficking in Persons – Briefing Paper*. Vienna: ICMPD. <https://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/anti-trafficking-programme>

ICMPD (2021), Developing and Monitoring National Anti-Trafficking response. A Practitioner's Guide. <https://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/anti-trafficking-programme>

Kotlo, R. (2021), *Guidelines for the Development and Adoption of Instruments at All Levels of Government in Bosnia and Herzegovina for the Protection of the Private Life and Personal Data of Victims of Human Trafficking*. Council of Europe. [1680a4b6b8 \(coe.int\)](https://www.coe.int/1680a4b6b8)

Malangone, A. (2021) *DRAFT Blueprint Document on Return Counselling to People vulnerable to Exploitation, including Victims of Trafficking*. ERRIN and ICMPD.

NEXUS Institute and Regional Support Office of the Bali Process (2021) *Practitioner Guide Series on trafficking victim protection to support the work of anti-trafficking practitioners in Asia*. <https://nexusinstitute.net/past-projects/practitioner-guideseries/>

OSCE (2011). *Trafficking in Human Beings: Identification of Potential and Presumed Victims. A Community Policing Approach*.

OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (2004), *National Referral Mechanism - Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook*. Warsaw, Poland

OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (2022). *National Referral Mechanism. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook. Second Edition.* Warsaw, Poland. <https://www.osce.org/odihr/510014>

Petreska, E. (2020) *Developing, implementing and monitoring of the anti-trafficking strategic response in the MARRI Participants. Assessment on the needs, gaps and good practices.* ICMPD: Vienna <https://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/anti-trafficking-programme>

Sorrentino, L. (2016) *Assessment of Referral Mechanism-đa for Victim-đa of Trafficking in Bosnia and Herzegovina.*

Sorrentino, L. (2019) Assessment of the National Referral Mechanism in Serbia. ASTRA, Serbia. <https://www.astra.rs/en/new-publication-assesement-of-the-national-referral-mechanism-for-victim-đa-of-trafficking-in-serbia/>

Surtees, R. (2014), *Re/integration of trafficked persons. Working with trafficked children and youth,* NEXUS Institute.

UN General Assembly (2000). *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime,* 15 November 2000. <https://www.refworld.org/docid/4720706c0.html>

UN.GIFT (2009) *Guiding Principles on Memoranda of Understanding between Key Stakeholders and Law Enforcement Agencies on Counter-Trafficking Cooperation,* available at: <https://publications.iom.int/books/guiding-principles-memoranda-understanding-between-key-stakeholders-and-law-enforcement>

UNDP (1997) *Capacity Development. Technical Advisory Paper 2, Management, Development and Governance Division,* UNDP, New York.

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) (2002), *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking,* E/2002/68/Add.1. Available at: <https://www.refworld.org/docid/3f1fc60f4.html>

United Nations (2008) *The Vienna Forum Report: A Way Forward to Combat Human Trafficking.* The United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking (UN.GIFT)

United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2009), *What is good governance.* <https://www.unescap.org/resources/what-good-governance>

UNODC (2020). *Model Legislative Provisions against Trafficking in Persons.* Article 38.2 https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2020/TiP_ModelLegislativeProvisions_Final.pdf;

US State Department (2021), *Trafficking in Persons Report*. <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

Web sources:

<https://www.jag-đatalldhetsmyndigheten.se/en/mens-violence-against-women/prostitution-human-trafficking-2>

https://thb.kormany.hu/download/a/ec/a0000/13_Government%20Decree%20No%20354_2012.pdf

<https://www.dataguidance.com/>

<https://www.coe.int/web/sarajevo/preventing-and-combatting-trafficking-in-human-beings-in-bosnia-and-herzegovina>

<https://rcni.com/hosted-content/rcn/first-steps/disclosure-or-confidentiality>

<https://www.gmc-uk.org/ethical-guidance/ethical-guidance-for-doctors/0-18-years/principles-of-confidentiality>.

<https://antitraffic.government.bg/en/about>

www.bienestaryproteccioninfantil.es/imagenes/tablaContenidos03SubSec/protocolo.pdf;

<https://childhub.org/en/child-protection-news/terre-des-hommes-and-save-children-support-governments-albania-kosovo-and-montenegro-tri-lateral-agreement?language=en>

<http://nacionalnakomisija.gov.mk/mk/>

http://g-dab.gov.ba/anti_trafficking/default.aspx?langTag=bs-BA&template_id=104&pageIndex=1

<http://centarzrtlj.rs/interna-dokumenta-i-politike/>

